

gemeente
HEEZE-LEENDE

PROGRAMMABEGROTING

2020-2023

Inhoud

1. Algemeen	3
<i>Aanbieding programmabegroting 2019</i>	4
<i>Leeswijzer</i>	5
<i>Financieel perspectief 2019-2022</i>	6
2. Programmaplan	6
<i>Programma 1: Dienstverlening en bestuur</i>	10
<i>Programma 2: Wonen, bedrijven en recreëren</i>	16
<i>Programma 3: Samen leven en participeren</i>	26
3. Paragrafen	36
<i>Paragraaf lokale heffingen</i>	37
<i>Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing</i>	43
<i>Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen</i>	52
<i>Paragraaf financiering</i>	52
<i>Paragraaf bedrijfsvoering</i>	59
<i>Paragraaf verbonden partijen</i>	62
<i>Paragraaf grondbeleid</i>	62
<i>Paragraaf interbestuurlijk programma (IBP)</i>	72
4. Financiële begroting	82
<i>Recapitulatie baten en lasten</i>	83
<i>Uitgangspunten</i>	83
<i>Overzicht incidentele baten en lasten</i>	84
<i>Overzicht structurele mutaties reserves</i>	86
<i>Overzicht reserves en voorzieningen</i>	87
<i>Geprognoseerde balans</i>	93
Bijlagen	94
<i>Investeringsplanning 2019-2022</i>	95
<i>Specificatie baten en lasten per taakveld 2019-2022</i>	97
<i>Portefeuilleverdeling college</i>	98

1. Algemeen

Aanbieding programmabegroting 2020

Hierbij bieden wij u de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023 aan. De plannen voor deze collegeperiode zijn uitgezet in het coalitieakkoord 'Samen kernachtig sterk'. Bij het opstellen van de begroting 2020 zijn de uitgangspunten gehanteerd die u eerder bij de behandeling van de Kadernota 2020 vastgesteld heeft.

De begroting laat in 2020 een positief saldo van € 48.000 zien en laat ook de jaren erna een positief saldo zien. Een toelichting op het verloop van dit saldo treft u onder 'Financieel perspectief 2020-2023' aan.

De negatieve effecten van de meicirculaire 2019 worden (grotendeels) gecompenseerd door de effecten van de septembercirculaire 2019. De gemeente is in staat een begroting te presenteren die duurzaam in evenwicht is en waarbij voldoende ruimte is om de bij de Kadernota 2020 gesignaleerde beleidsontwikkelingen ten uitvoer te brengen. De reservepositie van Heeze-Leende is goed. Het weerstandsvermogen is uitstekend. Ruimte om eventuele incidentele risico's op te kunnen vangen is aanwezig.

In goede samenwerking met uw raad, de ambtelijke organisatie en via regionale samenwerking hebben wij de overtuiging dat Heeze-Leende erin blijft slagen om de beoogde doelen en resultaten te bereiken.

Het college van burgemeester en wethouders

Leeswijzer

In het programmaplan is aangegeven wat de gemeente Heeze-Leende wil bereiken door het benoemen van de missie, de hoofddoelstellingen en de beantwoording van de vragen 'wat willen we bereiken?' en 'wat gaat we daarvoor doen?'. Er zijn drie programma's. Per programma zijn de (verplichte) beleidsindicatoren, prestatie-indicatoren en verbonden partijen opgenomen. De programma's zijn evenals in voorgaande jaren verdeeld over producten. Uiteraard wordt er aangegeven wat de kosten en opbrengsten zijn van de producten binnen de programma's.

De per programma te realiseren doelen zijn in deze programmabegroting zo concreet mogelijk beschreven. Binnen de programma's zijn hierdoor de inhoudelijke kaders helder en duidelijk.

De programmabegroting bestaat uit vier hoofdstukken:

1. Algemeen

In het hoofdstuk 'algemeen' is naast de aanbidding van de programmabegroting een toelichting op de financiële hoofdlijnen van de programmabegroting opgenomen. Afwijkingen ten opzichte van de eerder door de raad vastgestelde Kadernota 2020 worden toegelicht.

2. Programmaplan

In het programmaplan zijn de programma's beschreven. Het omvat de inhoudelijke keuzes om de ambities te realiseren.

Onder programma *Dienstverlening en bestuur* is tevens de verplichte informatie met betrekking tot de algemene dekkingsmiddelen, de overhead, de vennootschapsbelasting en de post onvoorzien opgenomen.

3. Paragrafen

Hier wordt ingegaan op de verplichte paragrafen met betrekking tot lokale heffingen, weerstandsvermogen en risicobeheersing, onderhoud kapitaalgoederen, financiering, bedrijfsvoering, verbonden partijen en grondbeleid.

In de paragraaf *Interbestuurlijk Programma (IBP)* wordt inzicht gegeven in de door het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen gezamenlijk aan te pakken grote maatschappelijke opgaven en de wijze waarop de gemeente Heeze-Leende daar een bijdrage aan levert. We brengen de relatie van de maatschappelijke opgaven met onze gemeentelijke ambities in beeld.

4. Financiële begroting

In het hoofdstuk *Financiële begroting* wordt een recapitulatie van de begroting weergegeven. De informatie over de gehanteerde uitgangspunten, de incidentele baten en lasten, reserves en voorzieningen alsmede de geprognosticeerde balans vormen het sluitstuk van deze begroting.

Ook bevat de programmabegroting drie bijlagen:

- Investeringsplanning
- Specificatie baten en lasten per taakveld
- Portefeuilleverdeling college

Financieel perspectief 2020-2023

Op 24 juni 2019 heeft de raad de Kadernota 2020 vastgesteld. Het financieel perspectief start derhalve met het begrotingssaldo zoals dat in de Kadernota 2020 was opgenomen.

Vervolgens zijn de financiële effecten van de behandeling van de Kadernota en de effecten van de meicirculaire gemeentefonds 2019 (zoals vermeld in het addendum bij de Kadernota 2020) verwerkt.

De nadere uitwerking van in de Kadernota 2020 benoemde ontwikkelingen en de verwerking van de in de Bestuursrapportage 2019 gesignaleerde afwijkingen (met een structureel effect) leiden eveneens tot bijstellingen van het begrotingssaldo. Bovendien zijn een aantal beleidsmatige aanpassingen verwerkt om te komen tot een meerjarig sluitend begrotingssaldo. Tot slot zijn de effecten van de septembercirculaire 2019 verwerkt.

In het volgende overzicht is de ontwikkeling van het begrotingssaldo weergegeven.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2020		Begroting 2021		Begroting 2022		Begroting 2023	
Saldo Kadernota 2020	-2	V	0	V	0	V	-159	V
Addendum n.a.v. meicirculaire 2019	74	N	223	N	535	N	599	N
Saldo na verwerking meicirculaire 2019	72	N	223	N	535	N	440	N
<i>Financiële effecten behandeling Kadernota 2020:</i>								
Capaciteit openbare orde, veiligheid en milieu (BOA, DIT, VTH)	30	N	30	N	30	N	30	N
Saldo na besluitvorming Kadernota 2020	102	N	253	N	565	N	470	N
Structurele effecten Bestuursrapportage 2019	51	N	59	N	59	N	59	N
Saldo na besluitvorming Bestuursrapportage 2019	153	N	312	N	624	N	529	N
<i>Overige mutaties:</i>								
Richtlijn ramen extra middelen Jeugdzorg	-	-	-	-	-149	V	-149	V
Financiële effecten septembercirculaire 2019	-220	V	-450	V	-500	V	-438	V
Actualisatie personeel	-10	V	18	N	-114	V	-118	V
Actualisatie grondexploitaties	73	N	77	N	140	N	145	N
Actualiseren bijdrage GRSA2 (herziene begroting 2020)	-84	V	-65	V	-53	V	-53	V
Toename uitgaven Jeugdzorg	210	N	57	N	59	N	-17	V
Bijstellen uitgaven Maatschappelijke ondersteuning	119	N	119	N	120	N	93	N
Bijstellen uitgaven Participatie	-56	V	13	N	-22	V	-26	V
Actualiseren bijdrage GGD	18	N	20	N	23	N	29	N
Overige verschillen	-70	V	-74	V	-43	V	-225	V
<i>Beleidsmatige aanpassingen:</i>								
Inzet reserve sociaal domein uitgaven Jeugdzorg	-206	V	-	-	-	-	-	-
Bijstelling reservering IBP-doelen	200	N	71	N	-95	V	8	N
Verkoop percelen Halfeindschestraat	-128	V	-128	V	-128	V	-	-
Dotatie reserve klein materieel	-	-	-65	V	-65	V	-	-
Dotatie reserve gemeentelijke monumenten	-7	V	-7	V	-7	V	-7	V
Niet inzetten projectleider beleidsplan Sociaal domein	-40	V	-	-	-	-	-	-
Dekking kapitaallasten investeringen flankerende maatregelen	-	-	-38	V	-38	V	-37	V
Saldo begroting 2020 en meerjarenraming 2021-2023	-48	V	-140	V	-248	V	-266	V

De overige mutaties en beleidsmatige aanpassingen worden hierna kort toegelicht.

Richtlijn ramen extra middelen Jeugdzorg

In de meicirculaire zijn voor de jaren 2020 en 2021 extra middelen voor jeugdzorg toegekend. Daarbij werd aangegeven dat aanvullend onderzoek wordt verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Het is van belang dat de provinciale toezichhouders het voorgenomen onderzoek en de uitkomsten daarvan meeweegt in de beoordeling van de meerjarenraming in de gemeentelijke begroting. Het Rijk heeft hiertoe in overleg met de provinciale toezichhouders een richtlijn opgesteld ten aanzien van de meerjarenraming jeugd in de gemeentelijke begroting. De richtlijn is erop gericht dat de toezichhouder meeweegt dat er nog onderzoek loopt dat erop is gericht om een nieuw kabinet te laten besluiten over een passend budget voor 2022 en latere jaren. Hierdoor worden gemeenten in staat gesteld om in het licht van de afspraken een meerjarenraming in de begroting op te nemen voor uitgaven jeugd. Indien gemeenten voor de jaren 2022 en 2023 gebruik willen maken van een stelpost om een sluitende meerjarenraming te presenteren, accepteert de toezichhouder deze tot een maximum van (het meest actuele beeld van het gemeentelijk aandeel in) € 300 miljoen voor 2021. Voor de gemeente Heeze-Leende resulteert dit in een stelpost van € 149.000.

Effecten septembercirculaire 2019

De septembercirculaire 2019 is verwerkt in deze begroting en leidt per saldo tot een toename van de algemene uitkering uit het gemeentefonds.

Actualisatie personeel

Bij het opstellen van deze begroting zijn de salarisramingen en personeelsbudgetten geactualiseerd wat leidt tot een daling van de salariskosten. In de huidige salarisbegroting is rekening gehouden met de financiële gevolgen van de nieuwe cao voor gemeenteambtenaren 2019-2020. De belangrijkste afspraak in het cao-akkoord is een stapsgewijze loonsverhoging van 6,25 procent. Het salarisbudget 2020 voor het ambtelijk personeel bedraagt € 5.133.465 en is gebaseerd op een formatie van 72,48 fte (excl. burgemeester en wethouders).

Actualisatie grondexploitaties

Op basis van de actuele inzichten zijn de lopende grondexploitaties en de daarbij horende onderhanden werk posities geactualiseerd. Het rentepercentage waarmee in de grondexploitaties wordt gerekend bedraagt 1,5% (conform 2019). Er worden minder uren van eigen personeel aan de grondexploitaties toegerekend. Dit leidt tot een lagere toerekening van kosten (personeelskosten en overhead) aan de grondexploitaties, effect inclusief opslag voor overhead bedraagt in 2020 € 73.000.

Bijdrage GRSA2

Op 10 juli 2019 is de raad geïnformeerd over de besluitvorming in het bestuur van de GRSA2 omtrent de begroting 2020 van de GRSA2. Het bestuur van de GRSA2 handhaaft de ingezette koers, doch anticipeert op de wensen van de raden door de taakstelling 2020 niet te schrappen uit de begroting 2020, ondanks dat het op gespannen voet staat met de uitkomsten Berenschot en dat het bestuur vragen stelt over de haalbaarheid. De bijdrage van gemeente Heeze-Leende aan de GRSA2 is geactualiseerd naar de herziene begroting van de GRSA2, wat leidt tot een voordeel.

Toename uitgaven jeugdzorg

De in de begroting 2019 opgenomen ramingen van de uitgaven voor jeugdzorg waren gebaseerd op de ontwikkeling van het aantal jongeren in jeugdzorg alsmede het aantal en de soort indicaties dat daaraan verbonden is. Het zogenaamde "realistisch begroten". We constateerden dat het aantal jongeren in jeugdzorg toeneemt en de zorg per jongere duurder wordt. In 2018 heeft de stijging van 2017 zich doorgezet en zijn piek bereikt in september waarbij 257 jongeren een vorm van jeugdzorg hadden. Over geheel 2018 hebben 350 jongeren te maken gehad met jeugdzorg. De ontwikkeling van het aantal jongeren in 2019 ligt onder het niveau van 2018, en in 2019 lijken we het piekmoment gehad te hebben in juni, waarbij 238 jongeren in jeugdzorg zaten. Daarna zien we het aantal weer licht afnemen. Een afname van aantallen zegt niet direct ook iets over een afname van de kosten. We zien in 2019, ondanks afname cliënt aantallen, wel een stijging van complexe zorg en daarmee noodzakelijke inzet van 'dure' voorzieningen.

De financiële vertaling van de verwachte ontwikkelingen leidt in 2020 wederom tot een (beperkte) toename van de uitgaven. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een verwachte prijsstijging (van 3,25%) op maatwerkvoorzieningen en anderzijds door een verwachte wijziging in het aantal en soort indicaties. In Kadernota 2020 is (gebaseerd op de toenmalige inzichten) voor maatwerkvoorzieningen geen rekening gehouden met indexatie van de uitgaven. De verwachte hogere uitgaven als gevolg van de verwachte prijsstijging zijn voor 2020 opgenomen in voorliggende begroting, voor de jaren 2021 en verder zal bij Kadernota 2021 de verwachte indexering op dat moment moeten worden bezien. Voorgesteld wordt de bijstelling van de verwachte uitgaven jeugdzorg in 2020 te dekken uit de reserve sociaal domein (bedrag van € 206.000). Deze reserve dient ter dekking van onvoorziene hogere uitgaven in het sociaal domein.

Om een verdere stijging in de komende jaren te voorkomen, handhaven we de vanaf 2018 ingezette maatregelen. We blijven inzetten op preventie, afstemming met huisartsen en het invoeren van budgetplafonds. In voorliggende begroting is voor de jaren 2021 en 2022 aanvullend budget opgenomen voor voortzetting van de pilot betreffende inzet van een praktijkondersteuner GGZ.

Bijstelling uitgaven Wmo

Er is geconstateerd dat de uitgaven voor WMO (de kosten voor begeleiding) structureel te laag waren opgenomen in de begroting vanaf 2019 ten opzichte van de jaren daarvoor. Dit is administratief gecorrigeerd.

Bijstelling uitgaven Participatie

De budgetten voor participatie zijn geactualiseerd. Voor wat betreft de bijdrage aan GRWRE is in voorliggende begroting voor 2020 uitgegaan van de actuele begroting 2020 van GRWRE. In september 2019 besloot de raad een zienswijze in te dienen op de begroting GRWRE 2020 en meerjarenbegroting 2021-2023. In de zienswijze

onderschrijft de raad de bestuursopdracht aan de directie om een werkgroep te formeren om opnieuw de meerjarenbegroting op te stellen. In afwachting van de resultaten van deze werkgroep zijn meerjarig de bedragen voor de bijdrage aan GRWRE gehandhaafd zoals eerder begroot.

Bijdrage GGD

Op 6 mei 2019 is de programmabegroting 2020 GGD Brabant-Zuidoost aangeboden aan de raad. De verhoging van de bijdrage wordt mede veroorzaakt doordat de uitvoering van het Rijksvaccinatieprogramma (RVP) met ingang van 1 januari 2019 onder bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheid van gemeenten valt, met als doel de samenhang tussen de uitvoering van het RVP en Jeugdgezondheidszorg (JGZ) beter te borgen. Tegenover de hogere bijdrage GGD staan hogere inkomsten vanuit het gemeentefonds vanwege de decentralisatie van het RVP. In de begroting 2020 van de GGD Brabant-Zuidoost is aangegeven dat een verhoging is toegepast in verband met forse stijging van de pensioenpremie per 2019 en als gevolg van de toename van het aantal lijkschouwingen en euthanasieverklaringen.

Inmiddels is de raad medio september 2019 geïnformeerd over de status van de bestuursopdracht van de GGD-Zuidoost (zie ook toelichting bij Paragraaf verbonden partijen) om te komen tot een financieel gezonde en flexibele organisatie die aansluit bij de veranderende buitenwereld en voorkomt uit een toekomstgerichte visie op de organisatie. Hierbij wordt een eenmalige kapitaalinjectie gevraagd van in totaal € 750.000, zijnde een bedrag van € 1,- per inwoner.

Bijstelling reservering IBP-doelen

Voor een aantal van de in het IBP benoemde maatschappelijke opgaven zijn in onze reguliere begroting al middelen vrijgemaakt. Daarnaast willen we ruimte behouden om invulling te geven aan de IBP-doelen, waarvoor nog geen concrete (financiële) plannen zijn uitgewerkt (denk bijvoorbeeld aan duurzaamheidsbeleid en beleidsplan sociaal domein). Hiervoor is jaarlijks een budget gereserveerd.

Verkoop percelen Halfeindschestraat

Gezien de ontwikkelingen op de woningmarkt is het een goed moment om actief met de verkoop van de 3 percelen bouwgrond op de Halfeindschestraat te starten. Deze percelen staan reeds sinds langere tijd te koop en met behulp van een makelaar zal een actief verkoopbeleid opgestart worden.

Dotatie reserve klein materieel

Via de exploitatiebegroting wordt jaarlijks op basis van het vervangingsschema een bedrag van € 65.000 aan deze reserve toegevoegd. Uitgaven betreffende de vervanging van materieel van openbare werken beneden € 10.000 worden gedekt uit deze reserve. Eind 2018 bedraagt de reserve € 405.000. Gezien het verwachte verloop van de reserve kunnen de geplande dotaties voor 2 jaar worden opgeschort.

Dotatie reserve gemeentelijke monumenten

Eind 2018 bedraagt deze reserve € 140.000. Gezien het verwachte verloop van de reserve kunnen de geplande dotaties van € 7.000 per jaar de komende jaren worden opgeschort.

Niet inzetten projectleider beleidsplan Sociaal domein

Het project doorontwikkeling sociaal domein loopt van 1 januari 2019 tot 1 juli 2020. In de Kadernota 2020 was ruimte gevraagd voor het inhuren van een externe projectleider (invulling van IBP gelden).

Dekking kapitaallasten investeringen flankerende maatregelen uit reserve bovenwijkse voorzieningen

Gevraagd wordt om de reserve bovenwijkse voorzieningen (stand eind 2018 bedraagt € 929.000) in te zetten ter dekking van de kapitaallasten van de (reeds geplande) investeringen in 2020 in flankerende maatregelen voor de Muggenberg.

2. Programmaplan

Programma 1: Dienstverlening en bestuur

Missie

We zijn onze burgers goed van dienst. Door burgers en bedrijven vroeg in het traject mee te nemen vergroten we het draagvlak, verwerken we feedback, geven we duidelijkheid en voorkomen we verrassingen. De proactieve houding van de gemeente is hierin cruciaal. Daar waar mogelijk proberen we in onze dienstverlening nét dat stapje meer te zetten.

Bestuurlijke en regionale samenwerking en de samenwerking met burgers, instellingen en bedrijven vormt de basis voor de uitvoering van ons beleid. Dit is een belangrijke pijler van onze bestuurskracht, waardoor we goed in staat zijn om te voldoen aan de opgaves waar de gemeente voor staat. We hebben een eigen identiteit en zijn zelfstandig. Dit klinkt door in onze stem in de samenwerkingsverbanden die we aan zijn gegaan of nog aan zullen gaan.

Door voldoende preventieve maatregelen en een adequate handhaving, zijn we een veilige gemeente. Ook het gemeentebestuur kan op een veilige en integere wijze haar functie uitoefenen. We werken samen met diverse veiligheidspartners en onze inwoners. We hebben daarbij zowel oog voor objectieve (cijfermatige) als subjectieve (gevoelsmatige) veiligheid.

De gemeente voert een zo efficiënt mogelijk financieel beleid. Financiële voordelen zetten we in voor de gemeenschap. We zoeken actief naar cofinanciering bij de financiering van de plannen en projecten.

Hoofddoelstellingen (ambities voor deze bestuursperiode)

- (Sub-) regionale samenwerking met als doel verbetering van de kwaliteit, beperking van de risico's, beperking van kwetsbaarheden en financieel rendement.
- Verder doorontwikkelen van overheidsparticipatie, openstaan voor initiatieven van burgers.
- We zijn transparant in wat we doen: proactieve, volledige en transparante informatieverstrekking via klassieke en moderne media.
- Op niveau houden en zo mogelijk verder verbeteren van de veiligheid.
- Tegen gaan van ondermijning in het lokale bestuur.
- Financieel gezond en verantwoord beleid.
- Beperken lastenverhoging voor inwoners en bedrijven.
- Moderne en eigentijdse dienstverlening.

Producten

Het programma *Dienstverlening en bestuur* omvat de volgende producten:

Product
1.1 Bestuur
1.2 Samenwerking
1.3 Openbare orde en veiligheid
1.4 Burgerzaken
1.5 Algemene dekkingsmiddelen
1.6 Overhead
1.7 Overige baten en lasten
1.8 Vennootschapsbelasting

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
1.1 Bestuur	
Een integer en transparant bestuur dat rekenschap aflegt over de totstandkoming en uitvoering van het	Voor belangrijke onderwerpen kan de raad raadswerkgroepen inrichten.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<p>beleid en de raad voldoende faciliteert om zijn kaderstellende en controlerende rol goed uit te voeren.</p>	<p>Het college heeft naast de reguliere vergaderingen een of twee keer per jaar een heidag waarin steeds andere thema's worden uitgediept.</p>
<p>Meer vraaggericht, resultaatgericht, klantgericht, integraal en kostenbewust werken.</p>	<p>Doorontwikkeling van onze dienstverlening:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verdiepen en verbreden managementrapportages; • Verbetering processen (o.a. generieke processen op A2 niveau); • Meten klanttevredenheid (uitvoering gerichte klanttevredenheidsonderzoeken).
<p>Initiatieven worden in eerste instantie door de inwoners zelf genomen. Inwoners voelen zich verantwoordelijk voor de leefbaarheid, sociale samenhang en veiligheid van hun eigen buurt/wijk.</p>	<p>Faciliteren van de dorpsraden als klankbord van de gemeenschap (jaarlijks organisatiebudget).</p> <p>Voortzetting bestuurlijk en ambtelijk aanspreekpunt en periodiek overleg.</p> <p>De dorpsraden krijgen, meer nog dan nu het geval is, een rol als klankbord van de gemeenschap en de gemeente. Dit wordt in overleg met hen vormgegeven waarbij maatwerk per dorpsraad mogelijk is.</p> <p>In 2019 zijn we gestart met de invoering van een burgerbudget, bedoeld om initiatieven te ondersteunen. Dit wordt in 2020 gecontinueerd.</p>
<p>Moderne en eigentijdse dienstverlening, zoveel mogelijk digitaal.</p>	<p>Inzet klanttevredenheidsonderzoek.</p> <p>Uitbreiding van prestatie-indicatoren ten behoeve van verbetering dienstverlening.</p> <p>Samen met de klant bestaande integrale processen verbeteren.</p>
<p>1.2 Samenwerking</p>	
<p>Versterken sturing op samenwerking.</p>	<p>Verder uitwerken proces om de 'Stip op de Horizon' te bepalen voor wat betreft de samenwerking in A2 verband.</p>
<p>1.3 Openbare orde en veiligheid</p>	
<p>De waardering van de subjectieve veiligheid (veiligheidsbeleving) door de inwoners van onze gemeente en de objectieve veiligheid (cijfers) minimaal op hetzelfde niveau houden.</p>	<p>Uitvoeren uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zorgdragen voor prioritering van bestaande ondermijningsbeelden binnen het Regionaal informatie en expertise centrum (RIEC). Naar aanleiding van deze prioritering het samenbrengen en doen uitvoeren van onderzoeken in samenwerking met Belastingdienst, OM, politie, gemeenten en andere externe partners. • Woninginbraken terugdringen door o.a. het inzetten van buurtwhatsapp-preventie, algemene preventieadviezen, cameratoezicht en het versturen van besmettingsbrieven (informatie aan buurtbewoners n.a.v. woninginbraak). • Terugdringen van druggerelateerde overlast onder andere door het sluiten van panden (Wet Damocles). • Hanteren mogelijkheden uitvoering integriteitstoets (wet BIBOB). • Overleg met politie, Openbaar Ministerie en andere externe partners over inzet op High impact crimes waaronder overvallen, woninginbraken e.d.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	Zichtbare politie in onze dorpen. Structurele aandacht voor zichtbaarheid politie in de dorpen tijdens de periodieke overleggen met de politie.
	Realisatie ambulancepost Leende in samenwerking met de GGD Zuidoost Brabant.
	De inzet van het intergemeentelijk Dommelstroom Interventie Team (DIT). De kern van een DIT is gericht op bestuurlijke interventie, vanuit de VTH taken met het accent op toezicht, handhaving maar ook op de aanpak van ondermijning en georganiseerde criminaliteit.
	Voortzetting deelname aan Taskforce Brabant Zeeland en participeren in het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) als partner in de strijd tegen ondermijnen en georganiseerde criminaliteit.
1.4 Burgerzaken	
Kwalitatief hoogwaardige en betrouwbare gegevens (voldoen aan de landelijke kwaliteitseisen).	Uitvoering structurele consistentiecontroles vanuit de kwaliteitsmonitor.
	Implementeren nieuw burgerzakensysteem.
1.5 Algemene dekkingsmiddelen	
Financieel gezonde gemeente.	Maximaal gebruik van financieringsmiddelen met een korte termijn.
	Bewaking financiële risico's door toepassing van en sturen op ratio's, kaders en een periodieke financiële rapportage. Daarnaast maximaal grip krijgen op risico's door deze expliciet uit te werken.
Aanvaardbare lastendruk voor burgers en bedrijven waarbij we een goed voorzieningenniveau kunnen bieden.	Toepassing van kostendekkende tarieven voor afvalstoffenheffing, reinigingsrechten en rioolheffing.
	Beperking stijging onroerendezaakbelasting tot inflatiecorrectie.
1.6 Overhead	
Veiligheid van gegevens, invoering Algemene verordening gegevensbescherming (AVG).	Inzet en begeleiding van de ambtelijke organisatie bij het in beeld brengen van privacyrisico's bij de gemeentelijke producten en daar waar nodig processen aanpassen of herschrijven.

Bijdrage verbonden partijen aan doelstellingen gemeente

Verbonden partij	Speerpunt/taak
Metropoolregio Eindhoven (MRE)	Samenwerking regio Eindhoven op het gebied van economie, mobiliteit, energietransitie en transitie landelijk gebied
Gemeenschappelijke regeling Samenwerking A2-gemeenten (GRSA2)	Bedrijfsvoering (administratie, financiën, informatiemanagement, facilitaire zaken, personeel en organisatie, inkoop, communicatie, juridische zaken en bestuurs- en managementondersteuning).
Veiligheidsregio Brabant Zuid-Oost (VRBZO)	Veiligheid (crisisbeheersing, regionale brandweer en ambulancevoorziening, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen en gemeenschappelijke meldkamer).

Voor nadere informatie over de verbonden partijen verwijzen wij u naar de paragraaf *Verbonden partijen*.

Beleidsindicatoren

Omschrijving	Eenheid	Heeze-Leende			Nederland
		Realisatie	Begroting		
		2018	2019	2020	
1.3 Openbare orde en veiligheid					
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	0,6	0,3	0,3	2,2 (2018)
Diefstallen uit woningen	Aantal per 1.000 inwoners	1,9	1,9	1,9	2,5 (2018)
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2,5	2,2	2,2	4,8 (2018)
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2,5	3,2	3,2	5,4 (2018)
1.5 Algemene dekkingsmiddelen					
Gemiddelde woonlasten éénpersoonshuishouden	In Euro's	734	783	796	649 (2018)
Gemiddelde woonlasten meerpersoonshuishouden	In Euro's	869	921	937	721 (2018)
Gemiddelde WOZ-waarde woningen *	x € 1.000	323	336	349	230 (2018)
1.6 Overhead					
Formatie	Fte per 1.000 inwoners **	4,4	4,6	4,6	
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners **	4,1	4,3	4,4	
Apparaatskosten	Kosten per inwoner in Euro's	646	764	674	
Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom	23%	17%	9%	
Overhead	% van totale lasten	12%	16%	17%	

* WOZ: Wet waardering onroerende zaken

** Fte: fulltime-equivalent (voltijd werknemer)

Investerings (projecten)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Gemeentehuis	2020	45		6	6	6
Gemeentehuis	2021	204			11	11
Brandweerkazerne Heeze (incl. grond) VRBZO	2020	615		25	25	25
Materieel buitendienst/vervoermiddelen	2020	224		15	15	14
Materieel buitendienst/vervoermiddelen	2021	138			15	15
Materieel buitendienst/vervoermiddelen	2022	73				9
Totaal		1.299		46	72	80

Als bijlage bij de begroting wordt de totale investeringsplanning opgenomen zoals die ook in de meerjarige activastaat is opgenomen, zie bijlage *Investeringsplanning 2020-2023*.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Thema		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1.1	Bestuur	1.046	1.181	1.168	1.176	1.200	1.225
1.2	Samenwerking	196	193	198	201	203	206
1.3	Openbare orde en veiligheid	1.149	1.139	1.297	1.314	1.318	1.331
1.4	Burgerzaken	529	568	422	445	451	461
1.5	Algemene dekkingsmiddelen	127	2.077	1.891	2.086	2.231	2.136
1.6	Overhead	5.523	6.113	6.113	5.952	5.928	5.991
1.7	Overige baten en lasten	-17	30	230	292	592	892
1.8	Vennootschapsbelasting	16	0	0	0	0	0
Totaal lasten		8.569	11.301	11.319	11.466	11.923	12.242
1.1	Bestuur	0	0	0	0	0	0
1.2	Samenwerking	0	0	0	0	0	0
1.3	Openbare orde en veiligheid	58	42	93	94	96	95
1.4	Burgerzaken	345	208	184	174	170	172
1.5	Algemene dekkingsmiddelen	22.327	25.125	25.845	26.973	27.714	28.224
1.6	Overhead	20	179	181	184	186	182
1.7	Overige baten en lasten	0	0	0	0	0	0
1.8	Vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0	0
Totaal baten		22.750	25.554	26.303	27.425	28.166	28.673
Saldo baten en lasten programma 1		-14.181	-14.253	-14.984	-15.959	-16.243	-16.431
Toevoegingen aan reserves		428	400	65	0	0	65
Onttrekkingen aan reserves		1.526	402	186	59	52	61
Saldo mutatie reserves		-1.098	-2	-121	-59	-52	4
Saldo na bestemming programma 1		-15.279	-14.255	-15.106	-16.018	-16.295	-16.427

Algemene dekkingsmiddelen

De algemene dekkingsmiddelen (per saldo een bate) zijn in het volgende overzicht gespecificeerd.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Lokale heffingen waarvan de besteding niet gebonden is	3.543	3.591	3.591	3.644	3.699	3.754
Algemene uitkering	18.605	19.655	20.357	20.999	21.416	21.952
Dividend	25	10	10	10	10	10
Saldo financieringsfunctie	27	-208	-3	233	358	371
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	0	0	0	0	0
Saldo algemene dekkingsmiddelen (bate)	22.200	23.048	23.955	24.886	25.483	26.087

Overhead

Met ingang van 2017 worden de (indirecte) kosten, als gevolg van de invoering van de vernieuwing BBV, niet meer verdeeld over de programma's en thema's en dient de overhead afzonderlijk te worden verantwoord. Hierdoor wordt direct zichtbaar wat de overhead van de gemeente is. Onder de overhead worden o.a. de salariskosten van indirect personeel, de kosten informatievoorziening en automatisering en overige bedrijfsvoeringkosten opgenomen. Het betreft de kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van primaire processen.

In het volgende overzicht is de opbouw van de overhead opgenomen.

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Kosten GRSA2	3.345	3.351	3.311	3.291	3.284	3.317
Salarissen	980	891	976	960	989	1.012
Personeel van derden	196	468	296	269	250	234
Overige personeelskosten	270	321	368	357	312	316
Huisvestingskosten	371	394	423	409	421	422
Projecten in A2-verband	151	212	246	171	171	173
Facilitaire kosten	144	131	133	135	137	139
Financieel beheer	62	37	38	39	39	40
Buitendienst materieel en werf	253	263	279	277	281	292
Voorlichtingskosten	27	38	38	39	39	40
Ondersteuning bestuur	1	6	6	6	6	6
Toerekening aan grondexploitaties	-278	0	0	0	0	0
Totaal lasten	5.522	6.112	6.114	5.953	5.929	5.991
Vergoeding eigen personeel	-7	-154	-157	-159	-161	-157
Inkomsten huisvesting	-8	-7	-7	-7	-7	-7
Opbrengsten facilitaire zaken	-6	-17	-18	-18	-18	-18
Totaal baten	-21	-178	-182	-184	-186	-182
Saldo overhead	5.501	5.934	5.932	5.769	5.743	5.809

In de paragraaf *Bedrijfsvoering* lichten we de belangrijkste ontwikkelingen toe.

Vennootschapsbelasting

De gemeenten zijn met ingang van het begrotingsjaar 2016 verplicht om vennootschapsbelasting (Vpb) te betalen over de (fiscale) winst die wordt behaald op activiteiten waarbij de gemeente wordt aangemerkt als overheidsonderneming. Onze gemeente is op basis van de eerste aangifte vennootschapsbelasting over 2016 alleen overheidsonderneming op het gebied van de grondexploitatie. De over 2016 te betalen vennootschapsbelasting bedraagt op basis van de aangifte over 2016 € 12.000. Deze last is in de jaarrekening 2017 verwerkt. De aangifte over 2016 is nog niet door de Belastingdienst gecontroleerd en geaccordeerd. Omdat de omvang van de over 2019 en de daarop volgende jaren eventueel te betalen vennootschapsbelasting op dit moment niet kan worden bepaald, wordt in deze begroting en de meerjarenraming nog geen last opgenomen.

Onvoorzien

Voor onvoorziene uitgaven wordt jaarlijks een bedrag van € 30.000 in onze begroting opgenomen. Om een beroep te kunnen doen op de post onvoorziene uitgaven moet aan een aantal criteria worden voldaan, te weten:

- *Onvoorzienbaar* ten tijde van de samenstelling van de kadernota en/of meerjarenbegroting;
- *Onontkoombaar* op basis van wetgeving, contract of overeenkomst of een zwaarwegende politieke toezegging of belang;
- *Onuitstelbaar* tot een volgend begrotingsjaar.

Inzet van de post onvoorzien kan slechts via afzonderlijke besluitvorming.

Programma 2: Wonen, bedrijven en recreëren

Missie

We willen het karakteristiek landschap van onze gemeente met bos, heide, dorpse aanzichten en gebouwen maximaal behouden en benutten. We willen een aantrekkelijke gemeente zijn om te recreëren voor inwoners en mensen van buiten. Ontwikkelingsplannen worden hierop getoetst en eventueel aangepast.

We vinden leefbare kernen in onze gemeente belangrijk. Het moet 'fijn wonen' met voldoende aanbod zijn in Heeze-Leende voor alle doelgroepen. Bedrijven moeten goed bereikbaar zijn met voldoende oog voor veiligheid en leefbaarheid.

Het klimaat eist dat we aan de slag gaan met duurzaamheid. Als gemeente dragen wij daar aan bij middels gemeentelijke initiatieven en samenwerking in de regio.

Een vitale economie zorgt voor een vitale gemeenschap. Bedrijvigheid en recreatie zorgen voor werkgelegenheid en inkomsten.

Hoofddoelstellingen (ambities voor deze bestuursperiode)

- Duurzame nieuwbouw en verduurzaming bestaande gebouwen.
- Bijdragen aan de energietransitie en verduurzaming.
- Woningvoorraad afstemmen op behoefte.
- Aanpak (sluip)verkeer in al onze kernen.
- Inrichten ruimte voor voetgangers en fietsers.
- Aanpak (parkeer)problemen bedrijventerreinen.
- Niveau groen in kernen en buitengebied verhogen.
- Opstellen/uitwerken centrumvisie voor alle kernen.

Producten

Het programma *Wonen, bedrijven en recreëren* omvat de volgende producten:

Product
2.1 Wonen en bouwen
2.2 Openbare ruimte
2.3 Ruimtelijke ordening
2.4 Milieu
2.5 Afval
2.6 Water
2.7 Economische zaken
2.8 Recreatie en toerisme

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
2.1 Wonen en bouwen	
Een passend woningaanbod voor onze inwoners en nieuwkomers.	Het uitvoeren van de maatregelen genoemd in de woonvisie.
	(Jaar)afspraken maken met woningcorporaties en bewonersorganisaties (cf. woningwet).
	Het verstrekken van starters- en blijversleningen.
	Gereedkomen van ca. 110 woningen waarvan 13 sociale koopwoningen in 2020.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het proces omgevingsvergunningen verder verbeteren en vereenvoudigen.	<p>Het verder verbeteren van het digitale proces van vergunningen.</p> <p>Het Digitaliseren van 'oude' vergunningen en opslaan in het digitale documentatiesysteem.</p>
2.2. Openbare ruimte	
Vergroten verkeersveiligheid en verbeteren bereikbaarheid en leefbaarheid van de kernen.	<ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van verkeersonderzoeken in het kader van de bereikbaarheidsagenda, onderliggend wegennet, fiets en OV langs de A2 en Centrale As. • Ter onderbouwing van o.a. verkeersonderzoeken worden jaarlijks op doorgaande wegen van de gemeente Heeze-Leende ongeveer 25 verkeersmetingen uitgevoerd. <p>In samenwerking met vervoerders wordt beoordeeld of het openbaar vervoer nog goed aansluit bij de praktijk binnen de gemeente Heeze-Leende, waaronder op NS station Heeze.</p> <p>Het uitvoeren van het project 'Flankerende maatregelen randweg De Bulders' in Heeze:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van de reconstructie van de Muggenberg; • Het voorbereiden van de Leenderweg. • Het starten met het voorbereiden op het uitvoeren van de Bereikbaarheidsagenda mobiliteit regio Zuidoost Brabant: • Voorbereiden van kansrijke regio brede projecten in de Bereikbaarheidsagenda Zuidoost Brabant voor het aanvragen van subsidie. <p>Het afronden van de voorbereiding van het project 'Samen mee naar de A2', zodat deze aan het eind van 2020/begin 2021 uitgevoerd kan worden.</p> <p>Het verharderen van de Kloosterlaan: starten met voorbereiden van participatie en technisch onderzoek naar de fundering/ verhardingsadvies etc.</p> <p>Het uitvoeren van het mobiliteitsplan buitenwegen. In samenwerking met platform A2 bepalen welke no-regret maatregelen in fase II worden uitgevoerd om sluijverkeer te weren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het uitvoeren van preventieve mensgerichte maatregelen (vergroten kennis, beïnvloeding houding, intentie en gedrag verkeersdeelnemers) in samenwerking met VVN Heeze-Leende. Het coördineren van Brabants Veiligheids Label (BVL) op 7 basisscholen en verkeerseducatie op kinderdagverblijven. • Op basis van de evaluatie van het fietsplan -indien nodig- de planning en financiën actualiseren en de capaciteit in beeld brengen.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
<p>Op peil houden en daar waar nodig verhogen kwaliteit openbare ruimte.</p>	<p>Het uitvoeren onderhoud aan wegen, civiele kunstwerken en verlichting op basis van actuele plannen.</p> <p><i>Wegen:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Op basis van de inspectiegegevens uit 2019 de onderhoudsmaatregelen bepalen en uitvoeren. • Organiseren van het opstellen van de lijst van kleine ergernissen met belangengroepen en de maatregelen uitvoeren. • Uitvoering van de herinrichting van de Oostrikkerstraat en Langstraat. • Uitvoering van flankerende maatregelen, de Muggenberg. • Het vervangen van de rijbaan Somerenseweg tussen kom Heeze en Vlaamseweg. <p><i>Civiele kunstwerken:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Diverse onderhoudswerkzaamheden uitvoeren aan bruggen op basis van het in 2019 geactualiseerde onderhoudsprogramma. <p><i>Verlichting</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Aan de hand van de inventarisatie gegevens (LiteWeb) vervangen en verduurzamen (LED) van armaturen en masten op basis van ouderdom. <p>Het uitvoeren 'Uitwerkingsplan bomen'. Circa 75 bomen met verminderde conditie en/of verhoogd risico kappen en wanneer de omgeving dit toelaat, nieuwe terug planten volgens Uitwerkingsplan bomen.</p> <p>Het voorbereiding van de actualisatie en digitalisering van de wegenlegger in 2020, zodat er een actueel beeld is van de openbare wegen en paden buiten de bebouwde kom en hoe de verantwoordelijkheid en onderhoudsplicht voor deze wegen is georganiseerd.</p>
<p>2.3 Ruimtelijke ordening</p>	

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Een actueel planologisch regime.	<ul style="list-style-type: none"> • De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 januari 2021 in werking. Gelet hierop is in 2019 begonnen met de procedure om te komen tot een Omgevingsvisie voor het gehele grondgebied van de gemeente. Eind 2020/ begin 2021 wordt de Omgevingsvisie vastgesteld. • Ter voorbereiding op het Omgevingsplan wordt in 2020 begonnen met het samenvoegen van de verordeningen die moeten opgaan in het Omgevingsplan. • Verder wordt bekeken hoe vergunningverlening het beste georganiseerd kan worden, met het oog op een integrale en snelle toetsing van aanvragen (standaard beslissen op een aanvraag binnen 8 weken).
Verkeersintensieve bedrijfsactiviteit uit de kern verplaatsen ter verbetering van de verkeersafhandeling in de kern.	Het onderzoeken van mogelijke bedrijfsverplaatsingen (van bedrijven welke overlast geven) naar betere locaties.
2.4 Milieu	
Bijdrage leveren aan de verduurzaming van de gemeente Heeze-Leende om zo een bijdrage te leveren aan het verkleinen van de gevolgen van de klimaatverandering.	<p>Het vaststelling van een plan van aanpak voor de thema's Biodiversiteit en Klimaatadaptatie (basis vormt de klimaatstresstest en de risicodialogen (wettelijke verplichting)).</p> <p>Het opstellen van een concept Regionale Energie Strategie (RES) (gereed in maart 2020).</p> <p>Het uitvoeren van het plan van aanpak Energietransitie door o.a. te starten met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het opstellen van transitievisie warmte (wettelijke verplichting; inzichtelijk maken hoe woningen binnen de gemeente van het aardgas worden afgekoppeld); • Het opstellen van een plan van aanpak om projecten voor het grootschalige opwekken van duurzame energie mogelijk te maken; • Het doen van onderzoek naar verduurzaming van sociale huurwoningen zonder huurverhoging. <p>Het ondersteunen van projecten op het gebied van de energietransitie met betrekking tot (grootschalige) opwekking en besparing van energie en het gasloos maken van bestaande woningen om hiermee kennis op te doen welke input kan zijn voor het beleid en voor andere projecten.</p>
Met de transitie veehouderijen (onderdeel van het project "transitie landelijk gebied") willen we bereiken dat de veehouders een verantwoorde keuze maken voor de toekomst. Doorgaan, omvormen of stoppen.	Erfbetreders gesprekken laten voeren met de veehouders om het maken van de keuze te stimuleren. Dit doen we eventueel in samenwerking met ZLTO (Zuidelijke Land- en Tuinbouworganisatie), en/of de provincie en/of de ODZOB (Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant).

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Het toezicht regionaal op een uniforme wijze uitvoeren. Risicogericht, effectief, efficiënt en innovatief. Het vastgestelde Regionaal Operationeel Kader (ROK) milieutoezicht 2018 biedt de Odzob hiertoe de basis.	Het vastgestelde ROK betekent voor Heeze-Leende dat vanaf 2020 het toezicht niveau wordt geïntensiveerd. Het toezichtsbudget voor de Odzob wordt daarom in 4 jaar tijd verhoogd met € 95.000
2.5 Afval	
Beperking restafval tot 5% van de totale afvalstroom (cf. regionale afspraken).	In samenwerking met de andere Blinkgemeenten wordt onderzocht welke mogelijkheden er zijn om meer grondstoffen uit het restafval te halen, tegen reële kosten.
Een zo laag mogelijke afvalstoffenheffing, waarbij het uitgangspunt is dat de vervuiler betaalt.	In samenwerking met Geldrop-Mierlo en Valkenswaard wordt getracht bedrijven van de milieustraat te weren. We onderzoeken of het tegen relatief lage kosten mogelijk is om echte veelgebruikers een verhoogd tarief te laten betalen. Dit om de kosten van de milieustraat te drukken en de kosten neer te leggen bij degene die ze veroorzaakt.
	In samenwerking met Valkenswaard en Cranendonck de mogelijkheid voor een gezamenlijke circulaire kringloopwinkel onderzoeken. Is nog niet duidelijk dat we deze activiteit gaan doen
2.6 Water	
Doelmatig en efficiënt beheren van het rioolsysteem voor afvalwater en zorgen voor de inzameling en verwerking van hemelwater. Het beheren en onderhouden van de gemeentelijke sloten en beheer van het grondwater.	Het uitvoeren van het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (VGRP) 2016-2021. In 2020 wordt verder gewerkt aan het thema beheer op orde, alsmede de jaarlijkse onderhoudsmaatregelen en bijzondere aandacht voor de communicatie naar burgers rondom klimaat-ontwikkelingen en afkoppelen.
	In 2020 wordt het vervangingsproject Langstraat/Oostrikkerstraat afgerond. Ook hier gaan we afkoppelen en starten met de aanleg van een hemelwaterstructuur.
	In de samenwerking Waterportaal Zuidoost Brabant een gezamenlijk pakket maatregelen nemen onder naam Kallisto. Hiermee gaan we voldoen aan de Kaderrichtlijn Water (KRW). In 2020 zal de 2 ^e fase van de maatregelen verder worden uitgevoerd.
2.7 Economische zaken	
Een gezond en actief ondernemersklimaat dat bijdraagt aan de leefbaarheid en weerbaarheid van de gemeente en haar inwoners.	Het uitvoeren van het geactualiseerd uitvoeringplan economische zaken 2019-2023.
	Het intensiveren van het structureel overleg met de ondernemersverenigingen.
	Het terugdringen van de leegstand door samen met pandeigenaren en ondernemers de levensvatbaarheid van hun winkelgebied te bewaken en te verbeteren. Doel daarbij is om de detailhandel zoveel mogelijk in het kernwinkelgebied te concentreren.
	Het uitvoeren van een onderzoek naar de mogelijkheden om de aantrekkingskracht en daarmee het economisch functioneren van het centrum van Heeze te versterken.

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
2.8 Recreatie en toerisme Een sterke toeristisch recreatieve sector die aansluit bij het groene karakter van onze gemeente en daarmee bijdraagt aan een aantrekkelijk woon- en werkklimaat.	Het uitvoering van het werkplan 2020 Gebiedsontwikkeling en gebiedspromotie Natuurgrenspark De Grootte Heide. Concrete projecten binnen het jaarthema ‘Trots op ons Natuurgrenspark De Grootte Heide’ zijn: <ul style="list-style-type: none"> • Vernieuwd magazine; • Vernieuwde website in samenwerking met lokale VVV’s/RHL; • Nieuwsbrieven; • DNA van De Grootte Heide; onderscheidend vermogen vorm geven; • Netwerkbijeenkomsten; • Doorontwikkeling van de Natuurpoorten (incl. subsidieaanvraag MRE Regiodeal). De samenwerking tussen RHL en Natuurgrenspark De Grootte Heide uitbreiden en versterken. O.a. door gezamenlijke website en vernieuwd magazine. Het verder vormgeven aan de in het najaar 2018 gekozen profilering “Ruimte voor Meesterwerken” van Heeze-Leende als toeristisch recreatieve gemeente in samenwerking met Recreatief Heeze-Leende.
	Het aantrekkelijk maken van de dorpsentrees. Als aanvulling op de projecten binnen de centrumontwikkeling zullen ook de dorpsentrees aangepakt worden. Hiervoor zal een “wedstrijd” uitgeschreven worden waarin burgers hun ideeën kenbaar kunnen maken en kunnen stemmen op het beste idee. Belangrijke kaders zijn: Positionering Ruimte voor Meesterwerken, duurzame inrichting met weinig beheer en onderhoud en binnen het beschikbare budget.
De plaagdruk van de processierups beheersen om een veilige omgeving te behouden.	Ontwikkelingen en onderzoek (GGD) tonen aan dat een combinatie van preventieve en reactieve bestrijding een methode is om de plaagdruk beter te beheersen. <ul style="list-style-type: none"> • Het opstellen doelmatige aanpak Uitvoeren pilot preventieve bestrijding eikenprocessierups.

Grote projecten

Invoering omgevingswet	
Wat willen we bereiken?	Tijdige en integrale implementatie van de Omgevingswet in termen van beleid en regelgeving, organisatie en informatisering die voldoet aan het door de gemeenteraad vast te stellen ambitieniveau.
Wat doen we daarvoor?	De Omgevingswet kent overgangstermijnen. Daarbij geldt als laatste overgangstermijn de 10-jarige termijn van het omgevingsplan (2029). Dat, in samenhang met het feit dat onze bestemmingsplannen actueel zijn, geeft ons ruimte voor een zorgvuldige en gefaseerde implementatie. Wij gaan daarom stapsgewijs te werk. Dit betekent dat we eerst een Omgevingsvisie opstellen en daarna beginnen met het opstellen van een nieuw regelgevend kader ter vervanging van de huidige bestemmingsplannen en verordeningen.
Wat mag het kosten?	Voor de jaren 2019 tot en met 2022 is €150.000 beschikbaar gesteld voor de invoering van de Omgevingswet (opstellen Omgevingsvisie, Omgevingsplan en training/opleiding). Het geoffreerde bedrag voor het opstellen van de omgevingsvisie is € 89.000. Dit bedrag past binnen het beschikbaar gestelde budget, maar er blijft nu zeer weinig geld over voor omgevingsplan, DSO en training medewerkers. Voor de implementatie van de Omgevingswet zal de raad meer budget beschikbaar moeten stellen. In de projectopdracht was al opgenomen dat het benodigde budget op voorhand lastig was in te schatten.

Transitie Landelijk gebied, onderdeel transitie veehouderijen.	
Wat willen we bereiken?	Door nieuwe wetgeving en ontwikkelingen in de markt, worden agrarische ondernemers gedwongen om keuzes te maken met betrekking tot de bedrijfsvoering en hun toekomst. Naast investeringen gericht op verduurzaming van het huidige bedrijf is er een grote groep ondernemers die zal stoppen of omschakelen. Dit heeft een grote impact op de invulling en het gebruik van het buitengebied. In bijna alle gevallen is de gemeente formeel betrokken vanuit vergunningverlening/bestemmingswijziging. De gedachte is om dit proces en deze werkzaamheden met een multidisciplinair ondersteuningsteam in goede banen te begeleiden. Het gaat erom dat de betrokken veehouders een weloverwogen keuze maken.
Wat doen we daarvoor?	Er wordt een ondersteuningsteam samengesteld. In de eerste fase van het project moet antwoord komen op de vraag uit welke disciplines en organisaties dit team gaat bestaan, wat precies de werkwijze en rol van dit team wordt en hoe het team wordt gefinancierd. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie van de raad van de vergadering van 5 juli jl.
Wat mag het kosten?	Onderdeel van de eerste fase van het project is onderzoek naar de kosten.

De Bulders / Randweg	
Wat willen we bereiken?	Zowel De Bulders als de randweg voorzien in een grote behoefte. Met De Bulders wordt de volkshuisvestelijke taak van de gemeente ingevuld en na aanleg van de randweg kan een reductie op het doorgaande (vracht-) verkeer op de centrumwegen door Heeze bereikt worden.
Wat doen we daarvoor?	Het bestemmingsplan De Bulders is onherroepelijk. Begin 2020 wordt de randweg opgeleverd. De woningen die gebouwd worden in De Bulders west zijn grotendeels klaar. Er wordt een begin gemaakt met het bouwrijp maken van oostelijk deelgebied.
Wat mag het kosten?	De verwerving, de aanleg van de randweg en het bouw- en woonrijp maken worden bekostigd uit de grondexploitatie van De Bulders.

Centrumontwikkeling Heeze	
Wat willen we bereiken?	Een brede ontwikkeling van het centrum van Heeze.
Wat doen we daarvoor?	In 2020 willen we starten met de uitvoering van het actieplan dat voortkomt uit de roadshow.
Wat mag het kosten?	Voor de roadshow heeft de gemeenteraad € 10.000 beschikbaar gesteld. Het is nog niet bekend welke kosten verbonden zijn aan de uitvoering van het actieplan

Centrale As	
Wat willen we bereiken?	Met een ontsluitingsweg centraal door de gemeente Heeze-Leende, wordt een significante reductie van verkeer door de kernen bereikt voor zowel Heeze, Leende als Sterksel.
Wat doen we daarvoor?	<ul style="list-style-type: none"> • Met Prorail, Provincie en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat wordt onderzocht hoe ten zuiden van de Poortmannen een ongelijkvloerse spoorwegovergang kan worden aangelegd. • Met Kempenhaeghe en andere stakeholders rondom dit gebied de haalbaarheid onderzoeken voor een aangepast tracé van de Centrale As. • Monitoring Heeze in verband met Randweg en ontwikkeling Poortmannen – Heipolderstraat – Somerenseweg.
Wat mag het kosten?	De gemeenteraad heeft jaarlijks een werkkrediet van € 50.000 beschikbaar gesteld ten laste van de bestemmingsreserve 'totaaloplossing verkeersproblematiek'. Hieruit worden de haalbaarheidsonderzoeken betaald. Mocht dit niet toereikend zijn, dan wordt de gemeenteraad in een separaat voorstel om budget gevraagd. De totaalkosten van de Centrale As gaat de reikwijdte van de gemeente ver te boven. Medewerking en cofinanciering van provincie en rijk zijn onontbeerlijk. Het is de wens van het college om de bestemmingsreserve 'totaaloplossing verkeersproblematiek' de komende jaren in omvang te laten toenemen.

HSLnet	
Wat willen we bereiken?	Een hoogwaardige internetverbinding voor alle inwoners van Heeze-Leende. Als uitvoeringsmodel is er in 2011 gekozen om de realisatie hiervan onder te brengen in een coöperatieve voorziening. Het doel wordt bereikt door een gezonde exploitatie van het glasvezelnetwerk en daar waar mogelijk ook aansluiting van het buitengebied op het glasvezelnetwerk. 2020 zal voor wat betreft HSLnet in het teken staan van de afronding van aanleg van het glasvezelnetwerk in het buitengebied.
Wat doen we daarvoor?	Het bewaken van de investering is ondergebracht in de Stichting HSLnet waarin een bestuurder van de gemeente Heeze-Leende zitting heeft. De Stichting HSLnet zal de investering monitoren. De gemeente ontvangt van de Stichting een terugkoppeling over de verstrekte lening. Terugkoppeling naar de raad vindt plaats via de reguliere P&C-cyclus en indien nodig tussentijds.
Wat mag het kosten?	De werkzaamheden zullen binnen de middelen van de Stichting en binnen de gemeente met eigen inzet worden uitgevoerd. Mocht blijken dat er specifieke kennis of expertise noodzakelijk is dan zal dit teruggekoppeld worden via de bestuursrapportage.

Bijdrage verbonden partijen aan doelstellingen gemeente

Verbonden partij	Speerpunt/taak
Omgevingsdienst Zuid-Oost Brabant (ODZOB)	Vergunningverlening, toezicht en handhaving van milieuen aanverwante onderwerpen.
Gemeenschappelijke Regeling Blink	Inzameling afval (restafval, GFT, PMD, papier en glas).

Voor nadere informatie over de verbonden partijen verwijzen wij u naar de paragraaf *Verbonden partijen*.

Beleidsindicatoren

Omschrijving	Eenheid	Heeze-Leende			Nederland
		Realisatie	Begroting		
		2018	2019	2020	
2.1 Wonen en bouwen					
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	6,5	10,6	9,3	7,2 (2016)
2.4 Milieu					
Hernieuwbare elektriciteit	%	9,6%	10,0%	10,5%	12,9% (2016)
2.5 Afval					
Omvang huishoudelijk restafval	Kg per inwoner	62,9	61,9	61,0	189 (2016)
2.7 Economische zaken					
Funciemenging *	%	48%	49%	48%	52,4% (2017)
Vestigingen (van bedrijven)	Per 1.000 inwoners van 15-64 jaar	147,6	169,5	169,5	139,7 (2017)

* De funciemengingsindex weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.

Prestatie-indicatoren

Omschrijving	Realisatie	Begroting	
	2018	2019	2020
2.7 Economische zaken			
Totaal aantal banen in Heeze-Leende	6.130	6.180	6.370
Aantal arbeidsplaatsen in sectoren:			
- recreatie en toerisme	515	505	530
- zorg	1.580	1.568	1.598
- innovatie	82	80	110
Aantal leegstaande bedrijfspanden:			
- bedrijventerreinen (bedrijfs- en kantoorpanden)	10	8	8
- kernwinkelgebied	5	4	10
2.9 Recreatie en toerisme			
Aantal overnachtingen verblijfsrecreanten	n.n.b	182.000	185.000

Investerings (projecten)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Wegen	2020	1.100		96	94	94
Wegen	2021	5.824			203	200
Wegen	2022	100				4
Civiele kunstwerken	2020	37		1	1	1
Civiele kunstwerken	2021	37			1	1
Openbare verlichting	2020	80		4	4	4
Openbare verlichting	2021	80			8	8
Openbare verlichting	2022	80				10
Riolering	2020	72		1	1	1
Riolering	2021	213			4	4
Riolering	2022	567				9
Inrichting entrees	2020	50	0		3	3
Totaal		8.240		105	319	339

Als bijlage bij de begroting wordt de totale investeringsplanning opgenomen zoals die ook in de meerjarige activastaat is opgenomen, zie bijlage *Investeringsplanning 2020-2023*.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Thema	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
2.1 Wonen en bouwen	13.941	2.161	748	1.268	914	924
2.2 Openbare ruimte	1.937	2.226	2.445	2.699	2.971	2.996
2.3 Ruimtelijke ordening	290	353	334	342	352	340
2.4 Milieu	368	272	237	263	292	320
2.5 Afval	1.247	1.386	1.389	1.410	1.434	1.468
2.6 Water	1.474	1.363	1.300	1.509	1.493	1.531
2.7 Economische zaken	1.527	1.372	472	457	838	468
2.8 Recreatie en toerisme	1.148	1.244	1.206	1.203	1.212	1.230
Totaal lasten	21.932	10.377	8.131	9.151	9.506	9.277
2.1 Wonen en bouwen	12.913	1.953	607	1.114	709	694
2.2 Openbare ruimte	276	173	49	49	50	50
2.3 Ruimtelijke ordening	61	39	40	40	41	41
2.4 Milieu	141	5	5	6	6	6
2.5 Afval	1.150	1.695	1.740	1.765	1.792	1.832
2.6 Water	1.969	1.959	1.987	2.012	2.066	2.116
2.7 Economische zaken	2.305	1.234	463	443	819	365
2.8 Recreatie en toerisme	322	218	222	225	229	223
Totaal baten	19.137	7.276	5.113	5.654	5.712	5.327
Saldo baten en lasten programma 2	2.795	3.101	3.018	3.497	3.794	3.950
Toevoegingen aan reserves	1.454	0	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves	933	334	196	174	174	154
Saldo mutatie reserves	521	-334	-196	-174	-174	-154
Saldo na bestemming programma 2	3.316	2.767	2.822	3.323	3.620	3.796

Programma 3: Samen leven en participeren

Missie

Wij willen dat inwoners volwaardig deelnemen aan het maatschappelijke leven, waarbij wij ons richten op het behoud of verkrijgen van de eigen regie, de zelfredzaamheid en het oplossend vermogen van onze inwoners. Tegelijkertijd hebben we aandacht voor mensen in een kwetsbare positie. Wij bieden in samenwerking met de inwoner en (wanneer mogelijk) diens netwerk een passende ondersteuning, zodat inwoners die tijdelijk of duurzaam hulp nodig hebben zo veel mogelijk in de eigen leefomgeving worden geholpen.

Samen met onze partners blijven we werken aan een toekomstbestendig zorgstelsel, waarin inwoners centraal staan en zo snel mogelijk de juiste hulp inzetten in het brede perspectief van wat nodig is om zware zorg te voorkomen.

Wij investeren o.a. in integrale aanpak, preventie, algemene voorzieningen, eigen regie voor de burger, betere aansluiting van professionele en informele zorg, het verenigingsleven en burgerinitiatieven. De kwaliteit van onze samenleving wordt bepaald door de kracht van burgers en die van de gemeenschap. Binding organiseren en versterken van deze eigen kracht is een gezamenlijke opgave.

Hoofddoelstellingen (ambities voor deze bestuursperiode)

- Integrale aanpak in het sociaal domein.
- Ruimte voor initiatieven (sociaal makelaar, huiskamers etc.).
- Aandacht en waardering voor mantelzorgers en vrijwilligers.
- Eenzaamheid tegengaan.
- Integratie statushouders (kleinschalige huisvesting en taallessen).
- Door-decentralisatie Berkenschutse.
- Faciliteren en ondersteunen van het verenigingsleven in onze gemeente.

Producten

Het programma *Samen leven en participeren* omvat de volgende producten:

Product
3.1 Onderwijs
3.2 Jeugd
3.3 Maatschappelijke ondersteuning
3.4 Gezondheid
3.5 Participatie
3.6 Dorpshuizen
3.7 Sport
3.8 Cultuur

Wat willen we bereiken en wat gaan we daarvoor doen?

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Algemeen (thema-overschrijdend)	
Integrale aanpak in het sociaal domein	Vanaf september 2019 biedt het Sociaal Team Heeze-Leende de toegang tot ondersteuning en hulp voor alle inwoners. Het integraal kijken naar vragen en problematiek van inwoners (volwassenen en jeugdigen) op het gebied van zorg, inkomen armoede, schulden etc vraagt een andere manier van werken van professionals. In 2020 willen we de onderlinge samenwerking tussen

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>de verschillende professionals binnen het Sociaal Team verder versterken en verbeteren.</p> <p>In 2019 heeft een onderzoek plaatsgevonden naar het borgen van continuïteit van zorg in de overgang van 18- naar 18+ . In 2020 geven we uitvoering aan de aanbevelingen uit dit onderzoek.</p> <p>Met 21 gemeenten van Zuidoost Brabant is het landelijk actieprogramma ‘Geweld hoort nergens thuis’ vertaald naar een regionaal uitvoeringsplan 2019 – 2021. Op basis van dit plan wordt in 2020 verder uitvoering gegeven aan de aanpak ouderenmishandeling, het systeemgericht werken, het bespreken van vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling en het inzichtelijk maken van cijfers huiselijk geweld en kindermishandeling.</p> <p>De afronding van het in 2018 gestarte project ‘leertuin Zorg en Veiligheid’, gericht op gegevensuitwisseling in relatie tot privacy, wordt in het voorjaar 2020 afgerond.</p> <p>In het 2^e kwartaal 2020 onderzoeken we hoe het beste vorm kan worden gegeven aan onze rol als regisseur/opdrachtgever: via subsidie, inkoop.</p>
Met het ondersteunen en faciliteren van inwonersinitiatieven willen wij de eigen kracht en de informele netwerken versterken en in het voorliggend veld investeren.	Om nieuwe burgerinitiatieven een kans te geven en inwoners nog meer te stimuleren om ideeën aan te dragen zijn we in 2019 gestart met een pilot burgerinitiatieven, dit krijgt zijn vervolg in 2020.
Het genereren van betrouwbare en toegankelijke informatie (zowel op de beleidsinhoud, als op de bedrijfsvoering) ten behoeve van de sturing in het sociaal domein.	In 2020 is een dashboard ontwikkeld binnen het sociaal domein om het inzicht in de uitgaven en de oorzaken daarvan te vergroten, zodat we de financiële risico's beheersbaar kunnen houden.
Onze accommodaties voorzien in de behoeften van onze inwoners en ondersteunen onze (maatschappelijke) doelstellingen.	Actualiseren van het accommodatiebeleid. Inventariseren accommodatie-verdeling binnen de gemeente en afstemming met behoefte.
3.1 Onderwijs	
Alle leerlingen – ook de leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben – krijgen een zo passend mogelijke plek in het onderwijs, zo dicht mogelijk bij huis.	<p>Aanpak van laaggeletterdheid in samenwerking met de Bibliotheek Dommeldal, Cordaad, Ster College en Stichting Lezen en Schrijven. We zetten hierbij in 2020 in op het beter bereiken van laaggeletterden, onder meer via het onderwijs en de kinderopvang.</p> <p>In regionaal verband uitvoeren van het Regionaal Educatief Plan en het uitvoeringsplan van het Ster College dat zorgt voor uitvoering van de volwasseneneducatie in onze regio.</p> <p>Vanuit de visie op Kindcentra werken kinderopvang en onderwijs samen, zowel op inhoud als op het gebied van huisvesting. De gemeente monitort jaarlijks de voortgang, zowel per Kindcentra als centraal tijdens het LEA-overleg.</p> <p>Vaststellen van het integraal onderwijshuisvestingsplan en uitwerken investeringsbehoefte.</p> <p>Vaststellen van het strategisch huisvestingsplan van de Berkenschutse inclusief de financiële paragraaf.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
Kinderopvangorganisaties en gastouders die kinderopvang en peuterwerk in onze gemeente aanbieden voldoen aan de kwaliteitseisen (cf. Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen).	De GGD voert inspecties uit bij alle kinderopvangorganisaties en minimaal 5% van de gastouders. In geval van overtredingen, is de gemeente verantwoordelijk voor handhaving.
Ontwikkeling van kinderen in de leeftijd van 2,5 tot 4 jaar stimuleren en indien nodig ondersteunen.	We subsidiëren een plaats in de kinderopvang voor peuters van wie de ouders geen recht hebben op kinderopvangtoeslag.
Het stimuleren van de ontwikkeling van kinderen met een (taal-spraak)achterstand in de leeftijd van 2 tot 12 jaar zodat alle kinderen in Heeze-Leende zich optimaal kunnen ontwikkelen. De nadruk ligt op taalontwikkeling, maar daarnaast ook op rekenen, motoriek en de sociaal-emotionele ontwikkeling.	<p>Voor kinderen van 2 t/m 4 jaar die een VVE-indicatie hebben, subsidiëren we een VVE-kindplaats. Vanaf augustus 2020 verhogen we dit aanbod van 10 naar 16 uur per week</p> <p>In samenwerking met het schoolbestuur De Eenbes (drie scholen in Heeze) wordt voor kinderen van wie Nederlands niet de eerste taal is (NT2-leerlingen, waaronder kinderen van statushouders en arbeidsmigranten) extra taalondersteuning ingezet. We onderzoeken daarnaast of uitbreiding naar andere scholen gewenst is. In 2020 vindt een tussenevaluatie plaats.</p>
Creëren van een rijke leeromgeving voor kinderen waarin kinderen de kans krijgen om hun talenten te ontplooiën, sociale vaardigheden op te doen en plezier te hebben door het bieden van een samenhangend aanbod van onderwijs, sport en cultuur.	Inzetten van combinatiefunctionarissen sport en cultuur in het onderwijs, de buitenschoolse opvang en bij verenigingen. Vanaf 2020 zetten we een combinatiefunctionaris muziek in op vier basisscholen in Heeze en zetten we een combinatiefunctionaris in die zich gaat focussen op de jeugd van 12 tot 18, in combinatie met sport en cultuur.
3.2 Jeugd	
Alle kinderen groeien in een kansrijk en veilig thuis op tot zelfstandige burgers die actief deelnemen aan de samenleving en zowel sociaal als economisch zelfredzaam zijn.	<p>Op het gebied van preventie onderzoeken we in 2020 hoe we van individueel naar collectief aanbod kunnen gaan. We bepalen op welke manier we voor een groep jeugdigen met eenzelfde problematiek een collectief aanbod kunnen bieden in plaats van dat zij allen enkel individuele ondersteuning krijgen.</p> <p>Daarnaast willen we in 2020 inventariseren of preventieve maatregelen in het kader van (v)chtscheidingen gewenst en effectief kunnen zijn.</p> <p>Versterken en stimuleren van de onderlinge samenwerking tussen onderwijs, kinderopvang, huisartsen en jongerenwerk.</p> <p>We willen dat jongeren tussen 12-18 zelf aangeven waar zij behoefte aan hebben. Samen met de jongeren en jongerenwerk gaan we ideeën in beeld brengen, met als doel aan te sluiten bij hun situatie.</p>
Het aanbieden van toegankelijke en kwalitatief goede hulpverlening en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen als steun vanuit de leefomgeving van de jeugdige niet voldoende is.	<p>Op lokaal en A2 niveau verder optimaliseren van de samenwerking tussen gemeente, het Sociaal Team en de scholen over de praktische aansluiting tussen onderwijs en jeugdhulp in de vorm van kennisuitwisseling, activiteiten, workshops, ondersteuning en consultatie.</p> <p>Intensiveren van de samenwerking met huisartsen en zorgverzekeraar door het inzetten van een POH</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>(praktijkondersteuner huisarts), specifiek gericht op de jeugd-GGZ, teneinde rechtstreekse verwijzingen naar gespecialiseerde jeugdzorg te beperken.</p> <p>Per 31 december 2020 lopen de contracten voor jeugdhulp met de zorgaanbieders af. Voor het kunnen bieden van jeugdhulp moeten we per 1 januari 2021 nieuwe contracten met zorgaanbieders afgesloten hebben. Met inkooporganisatie Eindhoven en andere regiogemeenten stellen we de nieuwe inkoopstrategie vast en implementeren we in 2020 de nieuwe inkoop jeugdhulp.</p> <p>Door het Rijk is aan de 21 gemeenten voor drie jaar een transformatiefonds (van 1,5 miljoen per jaar) beschikbaar gesteld. Een deel van de middelen wordt op het niveau van 21 gemeenten ingezet voor de projecten Pleegzorg en JeugdzorgPlus. Het andere deel gaan we inzetten binnen de inkoopregio Eindhoven voor het ontwikkelen van initiatieven om verblijf in een instelling te voorkomen of te verkorten. De in 2019 gestarte project wordt in 2020 verder uitgevoerd. Laatstgenoemde project loopt tot en met 2021.</p> <p>Wijziging m.b.t. de afspraken en inkoop jeugdhulp in 2020 doorvoeren in de gemeentelijke verordening jeugdhulp.</p>
<p>We willen inzetten op kostenbeheersing door meer zicht te krijgen op de financiën, waardoor de jeugdhulp kwalitatief, toegankelijk, maar ook betaalbaar blijft.</p>	<p>In 2020 voeren we budgetindicaties per zorgaanbieder in en gaan we deze monitoren. De aanbieders krijgen een financieel kader waarbinnen zij jeugdhulp leveren</p>
<p>We willen een zo gezond mogelijke jeugd.</p>	<p>Regievoeren op het uitvoeren van het landelijk uniform takenpakket op het terrein van de jeugdgezondheidszorg (Zuidzorg voor kinderen van 0 t/m 4 jaar en de GGD voor kinderen in de leeftijdscategorie 5-18 jaar).</p> <p>In 2019 wordt het onderzoek of de integrale JGZ van 0 tot 18 jaar ondergebracht kan worden bij de GGD, afgerond. Bij een positieve uitkomst betekent dit dat mogelijk vanaf 1 januari 2020 de GGD de gehele JGZ zal uitvoeren.</p> <p>In overleg met Zuidzorg en de GGD maatwerkproducten afnemen waarbij de keuze wordt afgestemd op gesignaleerde problematiek, zoals opvoedingsondersteuning, groepsvoorlichting, contactmomenten op maat etc.</p>
<p>3.3. Maatschappelijke ondersteuning</p>	
<p>We willen dat inwoners van Heeze-Leende zich prettig en veilig voelen in hun eigen woonomgeving, dat ze betrokken zijn bij hun leefomgeving en zich verantwoordelijk voelen voor elkaar en voor de buurt.</p>	<p>Lokale (burger)initiatieven worden waar nodig en gewenst ambtelijk ondersteund en eventueel financieel ondersteund met een eenmalige of jaarlijkse subsidie.</p> <p>Structureel overleg met de werkgroepen zorg en welzijn van de dorpsraden Sterksel en Leenderstrijp en de zorgcoöperatie Leende die zich o.a. richten op participatie en het voorkomen van eenzaamheid;</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	<p>meewerken aan activiteiten gericht op informatie en ontmoeting.</p> <p>In oktober 2018 is het 2-jarige project sociaal makelaar Heeze gestart. In het 3^e kwartaal 2020 wordt het project geëvalueerd en een voorstel gedaan over de invulling van de sociaal makelaar. In deze evaluatie nemen we ook de Welzijnsconsulent mee, die in 2019 in Leende is gestart en wat dit mogelijkwerijs gaat betekenen voor Sterksel en Leenderstrip.</p> <p>In 2018 en 2019 is het project buurtbemiddeling in samenwerking met Wocom en gemeente Cranendonck uitgevoerd in Heeze-Leende. Op basis van de evaluatie wordt in 2020 besloten of het project wordt gecontinueerd.</p> <p>In het kader van inclusieve samenleving samen met professionele- en vrijwilligersorganisaties verder vormgeven aan dementievriendelijke gemeente en toegankelijkheid.</p>
<p>We willen dat mantelzorgers en vrijwilligers worden ondersteund en gewaardeerd.</p>	<p>We waarderen mantelzorgers en vrijwilligers met een jaarlijkse blijk van waardering, bijvoorbeeld een keuze uit het Mantelzorg- en Vrijwilligers Verwenmenu.</p> <p>We ondersteunen de vrijwilligers(organisaties) en mantelzorgers vanuit de Vrijwilligerscentrale en het Steunpunt Mantelzorg van Cordaad met onder andere het geven van informatie en advies, het aanbieden van cursussen/training/scholing, het vinden van vrijwilligers en maatjes, respijtzorg en het bieden van emotionele en praktische ondersteuning.</p>
<p>We willen bereiken dat mensen met een beperking kunnen (blijven) participeren in de samenleving en zelfstandig kunnen (blijven) wonen en functioneren in de eigen leefomgeving door het inzetten van eigen kracht, sociaal netwerk, algemene en voorliggende voorzieningen en individuele/maatwerk voorzieningen.</p>	<p>Heeze-Leende is voor de periode 2019/2020 één van de landelijke koplopergemeenten onafhankelijke cliëntondersteuning. Eind 2020 wordt het project geëvalueerd waarbij vooral gekeken wordt naar het borgen van de behaalde resultaten.</p> <p>In 2019 is de evaluatie inkoop (in A2-verband), betreffende de maatwerkvoorzieningen begeleiding 18+ afgerond. Mogelijk leidt dit tot een hernieuwde aanbesteding in 2020.</p> <p>Verkennen van de mogelijkheden om alternatief vervoersconcept (burgers die burgers vervoeren) op een grotere schaal te gaan realiseren. Dit om het vervoersvraagstuk op te pakken, wat mede een oplossing kan zijn om eenzaamheid te voorkomen. Maar bovenal als doel dat ontmoeten hierdoor eenvoudig(er) mogelijk wordt gemaakt.</p>
<p>We willen bereiken dat zeer kwetsbare burgers kunnen participeren in de samenleving en we willen overlast voorkomen.</p>	<p>Samen met de centrumgemeente Eindhoven en de regiogemeenten geven we uitvoering aan het beleidsplan Doorcentralisatie 2018-2020 dat er op gericht is om beschermd wonen en maatschappelijke opvang toekomstbestendig te organiseren en inhoudelijk door te ontwikkelen. Het betreft zeer kwetsbare burgers voor wie een zorgcontinuüm moet worden gerealiseerd.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	Doordecentralisatie van de middelen naar de regiogemeenten wordt verwacht in 2022.
	Op 1-1-2020 treedt de nieuwe wet verplichte GGz (WvGGz) in werking. Deze wet vervangt de huidige wet bijzondere opname psychiatrische ziekenhuizen (Bopz). De nieuwe wet is vooral een zorgwet waarbij gemeenten de verantwoordelijkheid krijgen voor een aantal nieuwe taken. De implementatie van de WvGGz vindt plaats in 2020.
3.4 Gezondheid	
We willen, dat inwoners het vermogen hebben of krijgen om, ook vanuit een kwetsbare gezondheidspositie, deel te kunnen nemen en de eigen regie kunnen (blijven) voeren.	<p>Regie voeren op het uitvoeren van taken op het gebied van de publieke gezondheid door de GGD.</p> <p>Het lokaal gezondheidsbeleid maakt vanaf 2020 onderdeel uit van het beleidsplan Sociaal domein. Voor het nieuwe beleid sluiten we aan bij het onderwerpen die zijn opgenomen in Nationaal Preventieakkoord en landelijke en lokale ontwikkelingen.</p>
3.5 Participatie	
Inwoners hebben de nodige middelen van bestaan en nemen, passend bij de mogelijkheden, deel aan de arbeidsmarkt. Zij zijn/worden financieel zelfredzaam. Kinderen kunnen op allerlei vlakken meedoen. Kwetsbare jongeren maken een passende (vervolg)stap naar onderwijs, dagbesteding of arbeid.	<p>Wij zetten in op arbeidsparticipatie, Inwoners die niet zelf kunnen zorgen voor de nodige middelen van bestaan, worden ondersteund naar betaald werk. De focus ligt op betaald werk, maar als dat niet direct mogelijk is dan een werkstage of vrijwilligerswerk, als tussenstap.</p> <p>De arbeidsmakelaar zet zich in voor een goede match tussen klant en (lokale) werkgever voor zowel betaald werk als werkervaringsplaatsen.</p> <p>Actieve monitoring en begeleiding van de jongeren die uitstromen vanuit het Voortgezet Speciaal-, Praktijk- en Entree onderwijs met hun vervolgstap naar onderwijs, dagbesteding of arbeid. Vanaf schooljaar 2019-2020 wordt dit uitgevoerd door de Ergon.</p> <p>Statushouders conform taakstelling huisvesten. We blijven inzetten op taal.</p> <p>We voldoen aan onze wettelijke verplichting door de inwoners met een indicatie te plaatsen op een beschutte werkplek.</p> <p>We ondersteunen inwoners met een arbeidsbeperking naar betaald werk. Loonkostensubsidie wordt ingezet als instrument om de inwoners maximaal te ondersteunen.</p> <p>Per januari 2020 wordt de Bijstandsverlening Zelfstandigen (Bbz) gewijzigd. Het financiële en inhoudelijke risico komen bij gemeenten te liggen, evenals meer beleidsvrijheid en verantwoordelijkheid.</p> <p>We bereiken met Leergeld 83 kinderen in armoede en bieden ze mogelijkheden voor zwemles, sport, cultuur, laptop voortgezet onderwijs, kleding en het vieren van verjaardag (uitvoeringsplan armoedebestrijding kinderen).</p> <p>In 2020 treffen we voorbereidingen voor de nieuwe Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening (ingang 2021). Vroegsignalering speelt hierin een belangrijke rol.</p>

Wat willen we bereiken?	Wat gaan we daarvoor doen?
	We bieden alternatieven voor bewindvoering in de vorm van budgetbeheer, waardoor kosten bewindvoering stabiliseren en op lange termijn gaan afnemen.
Inwoners betalen naar draagkracht eigen bijdragen gemeentelijke voorzieningen.	Er wordt een keuze gemaakt of kosten naar draagkracht wordt ingevoerd om stapeling van kosten te voorkomen. Hierbij maken we gebruik van de ervaringen in Valkenswaard met deze systematiek.
3.6 Dorpshuizen	
Goed bezette, zoveel mogelijk zelfvoorzienende en financieel zelfstandige, dorps huizen met een hoog sociaal rendement.	We gaan aan de slag met de samenwerking van de besturen van de drie dorps huizen. De eerste steen is gelegd in 2019, in 2020 is het doel om inkoop en programma in goede samenwerking op elkaar af te stemmen.
3.7 Sport	
Inwoners gaan (meer) sporten hetgeen bijdraagt aan een gezonde leefstijl (met name gericht op sportparticipatie door jeugd, ouderen en mensen met een beperking).	Overleg met sportraad over het doen van duurzame investeringen in sportaccommodaties.
	Het masterplan Lambrek starten met de uitwerking van de 1 ^e fase
	In 2020 wordt het bestemmingsplan voor de nieuwe gymzaal op sportpark de Weibossen ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden en wordt het bouwkundig ontwerp afgerond. Beiden komen via een participatietraject tot stand.
	Inzet van combinatiefunctionarissen sport/sportconsulenten bij het primair onderwijs en de beweegcoach bij de senioren. Door deelname aan het Regionaal Sportloket aangepast sporten richten we ons op de doelgroep mensen met een beperking.
We sluiten aan bij het Nationaal Sportakkoord en stellen in samenwerking met de Sportraad, sport-en beweegaanbieders en ketenpartners een lokaal sportakkoord op met ondersteuning van een onafhankelijk sportformateur.	
3.8 Cultuur	
Op peil houden van ons cultuurhistorisch erfgoed en het onderdeel laten vormen van een aantrekkelijke gemeente waarin het voor iedereen aangenaam recreëren is.	Actueel houden en verder uitwerken van de lijst en website voor het aangewezen cultureel erfgoed.
	Een totaal overzicht van de beschermde dorpsgezichten opstellen.
De bibliotheek functioneert als podium en etalage van het dorp en is een levendige plek waar lezen, leren, informeren, maar ook kunst & cultuur en ontmoeting & debat centraal staan.	In samenwerking met de lokale bibliotheekstichting en bibliotheek Dommeldal uitvoeren van de bibliotheekvisie aan de hand van het jaarplan 2019.
We willen, dat het muziekonderwijs beschikbaar blijft voor de jeugd tot 18 jaar. Jeugdleden van de drie fanfares in de drie dorpskernen kunnen kwalitatief goed opgeleid worden tot eventueel het D-niveau (het hoogste amateurniveau).	Voortzetting subsidiëring RICK (Regionaal Instituut voor Cultuur en Kunst) met een jaarlijkse subsidie voor het HaFa (Harmonie-Fanfare) muziekonderwijs en eventueel verdere verbreding naar andere muziekinstrumenten bij afname van aanmeldingen HaFa.

Grote projecten

Centrumplan Leende	
Wat willen we bereiken?	Een nieuwe multifunctionele accommodatie (Kindcentrum en Dorpshuis) (mfa) in het centrum van Leende.
Wat doen we daarvoor?	Het MFA wordt in 2020 gebouwd en (deels) in gebruik genomen.
Wat mag het kosten?	Het totale krediet is op 1 april 2019 vastgesteld op € 12.451.000.

Doorontwikkeling Sociaal Domein	
Wat willen we bereiken?	Een integrale aanpak, die aandacht heeft voor alle leefgebieden en alle vraagstukken waar de inwoner mee worstelt (klantperspectief), waarbij professionals met elkaar samen werken en processen, werkwijze en expertise op elkaar afstemmen om tot een gezamenlijk plan voor de burger te komen (organisatorisch perspectief).
Wat doen we daarvoor?	Vaststellen beleidsplan Sociaal in het 1 ^{ste} kwartaal 2020 door de gemeenteraad. Het deelproject Integrale werkwijze Sociaal Team en Deelproject 3, Sturen op het Sociaal domein, lopen door tot 1 juli 2020.
Wat mag het kosten?	Er is per jaar € 30.000 beschikbaar voor een data-analist Sociaal Domein (2020-2023).

Bijdrage verbonden partijen aan doelstellingen gemeente

Verbonden partij	Speerpunt/taak
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Brabant-Zuidoost (GGD)	Publieke gezondheidszorg, jeugdgezondheidszorg en inspecteren kinderopvanglocaties.
Gemeenschappelijke regeling Samenwerking A2-gemeenten (GRSA2)	Werk en inkomen: uitvoering Wet bundeling van uitkeringen inkomensvoorziening aan gemeenten (BUIG).
Ergon - Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (uitvoeringsorgaan van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven)	Wet sociale werkvoorziening (WSW) en loonkostensubsidies. Regionaal Werkbedrijf en 04-Werkt (participatiebedrijf).

Voor nadere informatie over de verbonden partijen verwijzen wij u naar de paragraaf *Verbonden partijen*.

Beleidsindicatoren

Omschrijving	Eenheid	Heeze-Leende			Nederland
		Realisatie	Begroting		
		2018	2019	2020	
3.1 Onderwijs					
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	0,46	2	1	1,82 (2017)
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	6,64	4	7	26,58 (2017)
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	0,6	1,5%	1%	1,7% (2016)
3.2 Jeugd					
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	8.7%	7,9%	7.9%	11,7% (2018)
Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	-	-	-	0,4% (2018)
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	0,3%	0,5%	0.3%	1,2% (2018)
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 inwoners 12-17 jaar	81	131	81	119 (2018)
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	-	-	-	1,45% (2015)

Omschrijving	Eenheid	Heeze-Leende			Nederland
		Realisatie	Begroting		
		2018	2019	2020	
3.3 Maatschappelijke ondersteuning					
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO:					
Hulp bij huishouden *	Aantal per 10.000 inwoners	169	130	184	
Ondersteuning thuis (individueel) *	Aantal per 10.000 inwoners	74	70	82	
Verblijf en dagopvang *	Aantal per 10.000 inwoners	56	60	69	
Hulpmiddelen en diensten *	Aantal per 10.000 inwoners	192	170	195	
Demografische druk **	%	78,1	78,2%	79,5	69,6% (2018)
3.5 Participatie					
Banen	Per 1.000 inwoners 15-64 jaar	524	530	540	663 (2017))
Netto arbeidsparticipatie	% werkzame beroepsbevolking t.o.v. beroepsbevolking	68,5%	68%	70%	57,5% (2018)
Bijstandsuitkeringen	Per 1.000 inwoners 18 jaar en ouder	13,8	12	11,5	40,1 (2018)
Lopende re-integratievoorzieningen	Per 1.000 inwoners 15-64 jaar	4,2	5,9	6,0	15,3 (2018)
% Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2,36 (2015)	1,59%	1,55	6,58% (2015)
% Jeugdwerkloosheid	% 16 t/m 22 jarigen	0,57 (2015)	0,24%	0,24	1,52% (2015)
3.8 Sport					
% Niet-sporters	%	n.n.b. (2016: 46,6%)	48%		48,7% (2016)

* In voorgaand overzicht zijn de cliënten met een taxibus pasje niet meegenomen en ook alle cliënten die een vergoeding ontvangen vanuit de Wmo, komen niet voor in het overzicht.

** De demografische druk is de uitkomst van de som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar.

Prestatie-indicatoren

Omschrijving	Realisatie	Begroting	
	2018	2019	2020
3.5 Participatie			
Aantal BUIG-klanten per 1 januari	131	135	125
Aantal trajecten	155	110	110
Handhaving (aantal onderzoeken)	2	7	7
Minimabeleid (aantal toegekende aanvragen bijzondere bijstand)	93	105	100
Minimabeleid (aantal deelnemers kinderpactitie)	30*	40	40
Minimabeleid (aantal deelnemers tegemoetkoming ziektekosten)	168	150	170

*daarbij hebben 70 kinderen een fashioncheque ontvangen.

Investerings (projecten)

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Jaar	Bedrag	Kapitaallasten			
			Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Gymzaal Leenderstrijp	2020	16		1	1	1
Dorps huis Valentijn	2021	53			2	2
Multifunctionele accommodatie Leende (incl grond)	2020	12.450		318	318	318
Totaal		12.519		319	321	321

Als bijlage bij de begroting wordt de totale investeringsplanning opgenomen zoals die ook in de meerjarige activastaat is opgenomen, zie bijlage *Investeringsplanning 2020-2023*.

Wat mag het kosten?

Bedragen x € 1.000

Thema		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
3.1	Onderwijs	2.563	1.602	1.802	1.536	1.479	1.438
3.2	Jeugd	3.326	3.676	3.830	3.623	3.651	3.630
3.3	Maatschappelijke ondersteuning	3.340	3.269	3.428	3.432	3.453	3.475
3.4	Gezondheid	291	282	303	309	315	323
3.5	Participatie	3.958	4.056	3.833	3.850	3.813	3.803
3.6	Dorpshuizen	498	593	510	1.035	1.033	1.029
3.7	Statushouders	215	197	112	114	65	66
3.8	Sport	903	581	834	809	816	815
3.9	Cultuur	510	592	661	671	607	618
Totaal lasten		15.604	14.848	15.313	15.379	15.232	15.197
3.1	Onderwijs	285	406	415	419	427	427
3.2	Jeugd	20	0	0	0	0	0
3.3	Maatschappelijke ondersteuning	158	69	63	63	63	63
3.4	Gezondheid	0	0	0	0	0	0
3.5	Participatie	2.038	2.171	2.019	1.994	2.009	2.035
3.6	Dorpshuizen	27	26	27	106	108	110
3.7	Statushouders	40	0	0	0	0	0
3.8	Sport	121	129	150	144	146	146
3.9	Cultuur	1	5	5	5	5	5
Totaal baten		2.690	2.806	2.679	2.731	2.758	2.786
Saldo baten en lasten programma 3		12.914	12.042	12.634	12.648	12.474	12.411
Toevoegingen aan reserves		7	7	0	0	0	0
Onttrekkingen aan reserves		1.072	340	397	93	47	47
Saldo mutatie reserves		-1.065	-333	-397	-93	-47	-47
Saldo na bestemming programma 3		11.849	11.709	12.237	12.555	12.427	12.364

3. Paragrafen

Paragraaf lokale heffingen

Algemeen

De lokale heffingen vormen een belangrijk deel van de inkomsten van de gemeente. We gaan in deze paragraaf in op de lokale heffingen en lichten het kwijtscheldingsbeleid toe.

Er wordt bij de lokale heffingen onderscheid gemaakt tussen zuivere belastingen, heffingen en retributies:

- De zuivere belastingen behoren tot de algemene dekkingsmiddelen en dienen ter uitvoering van collectieve vormen van dienstverlening, maar ook individuele vormen van dienstverlening zonder een duidelijke relatie tussen dienstverlening en belasting.
- De heffingen dienen ter dekking van de kosten ten behoeve van de uitvoering van publiekrechtelijke dienstverlening. Dat houdt in dat de burger ook moet betalen als hij de dienst niet wenst. Voorbeelden van heffingen zijn de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. De opbrengst van de heffingen mag niet meer bedragen dan de kosten die de gemeente hiervoor maakt.
- De retributies zijn vergoedingen voor individuele dienstverlening van typische overheidsdiensten van publiekrechtelijke aard. Voorbeelden hiervan zijn de leges voor paspoort en rijbewijs.

Uitgangspunten (beleid)

De beleidsuitgangspunten met betrekking tot de lokale heffingen zijn vastgelegd in het 'Coalitieakkoord Heeze-Leende 2018-2022':

- Indien mogelijk geen lastenverhoging voor inwoners en bedrijven.
- De onroerendezaakbelastingen worden alleen met de inflatiecorrectie verhoogd.

Opbrengstenraming belastingen en heffingen

In het volgende overzicht zijn de ramingen van de belastingopbrengsten en heffingen voor 2020 weergegeven.

Bedragen x € 1.000

Gemeentelijke belasting/heffing	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Onroerendezaakbelastingen (OZB)	3.550	3.559	3.612
Afvalstoffenheffing/reinigingsrechten	1.254	1.695	1.741
Rioolheffing	1.955	1.959	1.987
Leges	872	803	699
Lijkbezorgingsrechten	2	2	2
Toeristenbelasting	166	170	173
Totaal	7.799	8.188	8.214

Onroerendezaakbelastingen (OZB)

Onroerendezaakbelastingen worden geheven van eigenaren van onroerende woningen en niet-woningen en van gebruikers van onroerende niet-woningen. De eigenaar/gebruiker op 1 januari van enig jaar is belastingplichtig voor het gehele jaar. Grondslag is de waarde van de onroerende zaak die is vastgesteld met een WOZ-beschikking (WOZ: waardering onroerende zaken). Voor het belastingjaar 2020 geldt de waarde van de onroerende zaak per 1 januari 2019.

Voor de waardeontwikkeling van onroerend goed passen we een gemiddelde waardestijging van woningen toe van 4 % en houden we geen rekening met een waardestijging of -daling bij niet-woningen. Omdat de waarde van de woningen naar verwachting stijgt, betekent dit dat de tarieven van de onroerendezaakbelasting voor woningen naar beneden worden bijgesteld. In het coalitieakkoord is vastgelegd dat de stijging van de onroerendezaakbelastingen niet meer mag bedragen dan de inflatiecorrectie. Uitgaande van een inflatiecorrectie van 1,5 %, houdt dat in dat de tarieven voor woningen met 2,5 % dalen. Voor niet-woningen blijven de waarden gemiddeld nagenoeg gelijk waardoor de tarieven met 1,5 % zullen stijgen.

In de volgende tabel volgen de tarieven voor de verschillende categorieën.

Tarief	Rekentarief algemene uitkering *	Gemeentetarief 2020 **	Gemeentetarief 2019	Procentuele mutatie
Woningen eigenaren	0,0939	0,1067	0,1094	- 2,5 %
Niet-woningen gebruikers	0,1270	0,1580	0,1557	+1,5 %
Niet-woningen eigenaren	0,1576	0,1729	0,1703	+1,5 %

* Meicirculaire gemeentefonds 2019.

** Dit betreft tarieven onder voorbehoud. In de raadsvergadering van december 2019 worden de definitieve tarieven vastgesteld op basis van de meest actuele gegevens.

De opbrengsten uit onroerendezaakbelastingen zijn als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Woningen eigenaren	2.433	2.424	2.460
Niet-woningen gebruikers	655	668	678
Niet-woningen eigenaren	462	467	474
Totaal	3.550	3.559	3.612

De opbrengsten zijn ten opzichte van 2019 toegenomen. De toename wordt verklaard door de indexering met 1,5%.

Afvalstoffenheffing en reinigingsrechten

De afvalstoffenheffing is een vergoeding voor de kosten van het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval. De reinigingsrechten worden in rekening gebracht voor het ophalen en verwerken van bedrijfsafval dat naar aard, omvang en samenstelling gelijk is te stellen aan huishoudelijke afvalstoffen. Uitgangspunt bij de bepaling van de tarieven is een kostendekkendheid van 100%. De opbrengsten mogen op begrotingsbasis niet hoger zijn dan de kosten. Zoals uit de volgende opstelling blijkt wordt dit uitgangspunt met een begrote kostendekkendheid van 100% gehaald.

Bedragen x € 1.000

Dekking kosten afvalstoffenheffing	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Kosten taakveld afval (100%)	1.350	1.341	1.388
Inkomsten taakveld afval (excl. heffingen)	-	-	-
Netto kosten taakveld	1.350	1.341	1.388
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	94	104	93
BTW exploitatie	253	250	260
BTW investeringen	-	-	-
Totale kosten	1.997	1.695	1.741
Opbrengst heffing	1.254	1.695	1.741
Dekking	74%	100%	100%

De stijging van de kosten van de afvalinzameling en –verwerking leidt tot een toename van de afvalstoffenheffing omdat wij vasthouden aan tarieven die 100% kostendekkend zijn.

Bij de berekening van de tarieven voor deze heffing is gekozen voor tariefdifferentiatie (diftar). Degene die meer afval laat ophalen, moet ook meer betalen. Het tarief is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel, het vastrecht, is voor iedereen gelijk. Het tweede deel is variabel. In de volgende tabel zijn de tarieven vermeld.

Tarief	2020 *	2019	Procentuele mutatie
Vastrecht per maand	€ 10,00	€ 9,89	1,1%
Container van 40 liter restafval per lediging	€ 5,05	€ 5,05	0,0%
Container van 140 liter restafval per lediging	€ 12,65	€ 12,65	0,0%
Container van 240 liter restafval per lediging	€ 22,75	€ 22,75	0,0%
Container van 25 liter gft-afval per lediging	€ 1,90	€ 1,90	0,0%
Container van 140 liter gft-afval per lediging	€ 1,90	€ 1,90	0,0%
Container van 240 liter gft-afval per lediging	€ 3,00	€ 3,00	0,0%

* Dit betreft tarieven onder voorbehoud. In de raadsvergadering van december 2019 worden de definitieve tarieven vastgesteld op basis van de meest actuele gegevens.

Rioolheffing

Eigenaren van eigendommen die direct of indirect zijn aangesloten op de gemeentelijke riolering dragen bij in de kosten daarvan. Hiermee betalen we de kosten van inzameling en het transport van afvalwater en hemelwater en de zuivering daarvan. Uitgangspunt bij de bepaling van de rioolheffing is een 100% kostendekkend tarief.

Kosten die direct of indirect te maken hebben met de riolering kunnen via de rioolheffing worden verhaald. De kosten bestaan uit kapitaallasten, de directe en indirecte exploitatiekosten zoals reiniging, inspecties en reparaties. Ook toekomstige uitgaven zoals vervangingen worden bij de bepaling van de te dekken kosten betrokken.

In het Verbreed Gemeentelijk Riolerings Plan (VGRP) 2016-2021 (opgesteld in 2015) is een doorrekening van de kosten opgenomen. Hierbij is rekening gehouden met de ontwikkelingen zoals het aanleggen van een gescheiden stelsel bij renovatieprojecten, het verplicht afkoppelen van verhard oppervlak en overstort meters en voorzieningen die gemaakt moeten worden als gevolg van de steeds heviger regenvuilen. Uitgangspunt in het VGRP bij vervangingen is de kwaliteit en functie van het riool en niet de leeftijd. Verder worden waar mogelijk nieuwere reparatie- en renovatietechnieken toegepast. Daardoor is het makkelijker geworden om investeringen uit te smeren over toekomstige jaren en nemen de jaarlijkse investeringen af (speelt vooral vanaf 2020). In 2020 wordt verder gegaan met de vervanging van de riolering van het project Oostrikkerstraat en Langstraat waarbij tevens de betreffende wegen gereconstrueerd worden.

Voor de rioolheffing betekent het voorgaande dat in de planperiode (2016-2021) het tarief volgens het opgestelde kostendekkingsplan niet alleen stijgt met het inflatiepercentage (vastgesteld op 1%) maar ook met de financiële gevolgen van de vervangingsinvesteringen. In de volgende tabel zijn de tarieven vermeld.

Tarief per jaar	2020	2019	Procentuele mutatie
Tarief bij een waterverbruik van minder 100 m3 per jaar	239,16	€ 236,88	0,95%
Tarief bij een waterverbruik van 100 m3 tot 500 m3 per jaar *	318,24	€ 315,12	0,98%

* Indien in een belastingtijdvak meer dan 500 m3 wordt afgevoerd, is boven het in de tabel genoemde verschuldigde bedrag bij een waterverbruik tot 500 m3 een recht verschuldigd van € 26,52 per maand van het belastingtijdvak, voor elke hoeveelheid van 500 m3 of gedeelte daarvan waarmee de hoeveelheid van 500 m3 wordt overschreden.

Zoals uit de volgende opstelling blijkt wordt op begrotingsbasis een kostendekkendheid van 100% gehaald.

Bedragen x € 1.000

Dekking kosten rioolheffing	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Kosten taakveld riolering (100%)	1.473	1.362	1.300
Inkomsten taakveld riolering (excl. heffingen)	-15	-	-
Netto kosten taakveld	1.458	1.362	1.300
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	196	201	206
BTW exploitatie	95	106	107
BTW investeringen	49	290	374
Totale kosten	1.798	1.959	1.987
Opbrengst heffing	1.955	1.959	1.987
Dekking	109%	100%	100%

Leges

Voor het in behandeling nemen van een aanvraag voor het leveren van een dienst worden leges geheven. De legestarieven zijn vastgelegd in de tarieventabel behorende bij de legesverordening. De tarieventabel is in de volgende titels verdeeld:

1. Algemene dienstverlening.
2. Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning.
3. Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn.

Per titel mogen de gezamenlijke baten uit de te heffen leges niet hoger zijn dan de geraamde lasten van alle onder de betreffende titel benoemde activiteiten.

Algemene dienstverlening (titel 1)

Bij aanvragen voor producten vallende onder deze titel moet worden gedacht aan huwelijken, rijbewijzen, uittreksels burgerlijke stand etc. De berekening van de kostendekkendheid van de tarieven is in het volgende overzicht opgenomen.

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid algemene dienstverlening (leges titel 1)	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Kosten taakveld burgerzaken (excl. incidentele lasten)	519	458	412
Inkomsten taakveld burgerzaken (excl. heffingen)	-	-	-
Netto kosten taakveld	519	458	412
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	348	430	472
Totale kosten	867	888	884
Opbrengst heffing taakveld burgerzaken	342	207	182
Dekking	39%	23%	21%

Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (titel 2)

Onder deze titel zijn de producten inzake de omgevingsvergunning opgenomen. De berekening van de kostendekkendheid van de tarieven is in het volgende overzicht opgenomen.

Bedragen x € 1.000

Kostendekkendheid fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (leges titel 2)	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Kosten taakveld wonen en bouwen (100%)	781	801	748
Inkomsten taakveld wonen en bouwen (excl. heffingen)	4	4	4
Netto kosten taakveld	777	797	744
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	447	577	630
Totale kosten	1.224	1.374	1.374
Opbrengst heffing	427	571	462
Dekking	35%	33%	34%

Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn (titel 3)

Onder deze titel zijn onder meer de tarieven opgenomen voor aanvragen betrekking tot horeca, organiseren evenementen of markten en kinderopvang.

Lijkbezorgingsrechten

Voor het begraven en/of het plaatsen van een urn of asbus op de algemene gemeentelijke begraafplaats worden lijkbezorgingsrechten geheven. De tarieven zijn vastgelegd in de tarieventabel behorende bij de verordening lijkbezorgingsrechten.

Bedragen x € 1.000

Dekking kosten lijkbezorgingsrechten	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Kosten taakveld begraafplaatsen en crematoria (100%)	10	10	11
Inkomsten taakveld (excl. heffingen)	-	-	-
Netto kosten taakveld	10	10	11
Aanvullend toe te rekenen kosten:			
Overhead	6	6	6
Totale kosten	16	16	17
Opbrengst heffing	4	2	2
Dekking	25%	13%	12%

Toeristenbelasting

De toeristenbelasting is een algemene belasting waarvan de opbrengsten ten gunste komen aan de algemene middelen van de gemeente. De inkomsten uit deze belasting mag de gemeente dus naar eigen inzicht aanwenden. De toeristenbelasting wordt geheven voor het houden van verblijf met overnachten tegen een vergoeding in welke vorm dan ook, van personen die niet als ingezetene in de gemeentelijke basisadministratie van de gemeente Heeze-Leende zijn ingeschreven.

Het betreft dus niet alleen toeristen, maar ook personen die o.a. voor hun werk tijdelijk verblijven binnen de gemeente Heeze-Leende. Belastingplichtige is degene die gelegenheid tot verblijf biedt. De belastingplichtige verhaalt de belasting op degene die verblijf houdt. Daarnaast zijn er ook enkele belastingplichtigen vrijgesteld van deze belasting. Dit heeft er toe geleid dat de opbrengstraming in 2019 neerwaarts bijgesteld is als gevolg van de vrijstelling voor minderjarige jeugdgroepen.

Het tarief bedraagt per persoon per overnachting € 1,25. In afwijking hiervan geldt voor hotels en conferentiecentra een tarief van € 1,35 per persoon per overnachting en voor campings € 0,90 per persoon per overnachting. Een overnachting in een groepsaccommodatie bedraagt € 0,75 per persoon. De vorenstaande tarieven zijn gelijk aan die van 2019 overeenkomstig de daaromtrent gemaakte afspraak met de plaatselijke ondernemers. Er vindt een twee jaarlijkse beoordeling en eventuele bijstelling van de tarieven plaats op basis van de feitelijke inkomsten. In de raadsvergadering van 9 december 2019 worden de definitieve tarieven vastgesteld.

Overzicht lastendruk

De voorgestelde tarieven leiden tot de volgende belastingdruk. In deze berekening zijn alleen die belastingen betrokken die nagenoeg voor iedereen van toepassing zijn (onroerendezaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing). De heffingen die een specifieke belastingplicht hebben zijn uitgesloten.

Lokale lastendruk	2020	2019	Mutatie	Procentuele mutatie
Afvalstoffenheffing	€ 187	€ 181	€ 6	3 %
Rioolheffing (bij een waterverbruik van 100-500 m3)	€ 318	€ 315	€ 3	1 %
Onroerendezaakbelasting eigenaar woning	€ 373	€ 368	€ 5	1 %
Totaal lastendruk huishouden zonder eigen woning	€ 505	€ 496	€ 9	2 %
Totaal lastendruk huishouden met eigen woning	€ 878	€ 864	€ 14	2 %

Toegepaste uitgangspunten bij berekening lokale belastingdruk:

- Afvalstoffenheffingen is gebaseerd op gemiddeld 7,8 ledigingen van de GFT-container (140 liter) per jaar en 4,1 keer restafval (140 liter).
- De rioolheffing is op basis van een waterverbruik van 100 tot 500 m3 per jaar.
- Bij de berekening van de onroerendezaakbelasting 2020 met waardepeildatum 1 januari 2019 ten opzichte van belastingjaar 2019 met waardepeildatum 1 januari 2018 is uitgegaan van een taxatiewaarde stijging woningen van 4% en een tarief van 0,1061%. De gemiddelde waarde van een woning in Heeze-Leende met waardepeildatum 1 januari 2019 wordt hier geraamd op € 349.000 (2018: € 336.000).

Aan gegevens in deze tabel kunnen geen rechten worden ontleend.

Kwijtscheldingsbeleid

Inwoners met een laag inkomen kunnen in aanmerking komen voor kwijtschelding van de afvalstoffenheffing en de rioolheffing. Bij de invordering van de overige gemeentelijke heffingen wordt geen kwijtschelding verleend.

De gemeente hanteert het uitgangspunt van inwoners met een inkomen van 100% van de bijstandsnorm in aanmerking moeten kunnen komen voor kwijtschelding, tenzij sprake is van een vermogen dat groter is dan het wettelijke normbedrag.

Paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Algemeen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de mate waarin de gemeente in staat is om de nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Het gaat hierbij om tegenvallers van enige omvang, tegenvallers die, als er geen weerstandsvermogen zou zijn, de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar kunnen brengen. In hoeverre de gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen hangt af van:

- de risico's die de gemeente loopt: deze bepalen het benodigde weerstandsvermogen;
- de middelen die de gemeente vrij kan maken om risico's op te vangen: deze bepalen de beschikbare weerstandscapaciteit.

In deze paragraaf worden de risico's en de beschikbare weerstandscapaciteit in beeld gebracht en wordt het weerstandsvermogen van de gemeente bepaald.

Uitgangspunten (beleid)

De risico's worden door de gemeente ten behoeve van de begroting en de jaarrekening geïventariseerd en geactualiseerd. Ook bij de tussentijdse besluitvorming worden de risico's in beeld gebracht en, voor zover er risico's aanwezig zijn, worden deze benoemd en gekwantificeerd. Indien mogelijk worden beheersmaatregelen getroffen. Door al in een vroeg stadium na te denken over de mogelijke risico's van bepaald beleid zijn deze nog te voorkomen of kunnen eventueel ernstige gevolgen ervan worden beperkt. Risicomanagement is voor de gemeente geen doel op zich, maar is een hulpmiddel bij het bereiken van de gemeentelijke doelen.

Zoals in het 'Coalitieakkoord Heeze-Leende 2018-2022' is vastgelegd, wil de gemeente Heeze-Leende een structureel financieel gezonde organisatie zijn. Daarom wordt uitgegaan van een verantwoord financieel beleid als fundament voor een gezond weerstandsvermogen. In de uitvoering worden hierbij de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- een in meerjarig perspectief sluitende begroting;
- onderhoudsvoorzieningen van voldoende omvang;
- beheerste ontwikkeling van lokale lasten (indien mogelijk geen lastenverhoging voor inwoners en bedrijven);
- de begroting heeft jaarlijks ruimte voor onvoorziene kosten (eenmalig en structureel);
- een weerstandscapaciteit van voldoende omvang om de risico's op te kunnen vangen.

Risico's

Om de minimale omvang van het weerstandsvermogen te kunnen bepalen is het nodig om in beeld te brengen welke risico's de gemeente loopt. Voor het voorkomen of verminderen van de gevolgen van risico's worden veelal beheersmaatregelen getroffen of zijn middelen geraamd of gereserveerd. Bij de inventarisatie van risico's gaat het dan ook om risico's die resteren: risico's die niet zijn afgedekt in de exploitatie, waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen en waarvoor we geen bestemmingsreserves hebben gevormd.

Ten behoeve van de begroting 2020 zijn de risico's geactualiseerd. Hierbij ligt de nadruk op de belangrijkste risico's. Voor elk risico is een inschatting gemaakt van de kans van optreden van het risico en het financiële gevolg als het risico zich daadwerkelijk zou voordoen. Dit resulteert in een risicobedrag.

Risico's met een geringe impact zijn niet afzonderlijk benoemd. Voor het opvangen van de kleinere risico's wordt, evenals in voorgaande jaren, een risicobedrag van € 200.000 aangehouden. Risico's die opgevangen worden door bijvoorbeeld afgesloten verzekeringen, projectbudgetten, voorzieningen of bestemmingsreserves worden niet in deze paragraaf opgenomen.

Overzicht van geïnventariseerde en gekwantificeerde risico's

Bedragen x € 1.000

Nr.	Risico	Risico-bedrag 2019	Risico-bedrag 2020
1	Vervanging wegen	300	300
2	Leegstand maatschappelijk vastgoed	20	20
3	Grondexploitatie	19	179
4	Bodemverontreiniging	30	30
5	Garantstelling en verstrekte leningen	2.235	2.656
6	Centrumplan Leende	300	600
7	Planschadeclaims	15	15
8	Rampenbestrijding bij grote rampen	50	50
9	Contracten en contractbeheer	20	20
10	Vennootschapsbelasting	50	10
11	Sociaal domein	650	650
12	Personeel	100	164
13	Algemene uitkering	115	-
14	BTW Sport	90	50
15	Afvalverwerking	-	75
	Totaal grootste risico's	3.994	4.819
13	Overige niet gekwantificeerde risico's	200	200
	Totaal risico's	4.194	5.019
	Correctie voor het tegelijkertijd optreden van risico's	90%	90%
	Totaal op te vangen risico's	3.775	4.517

Er wordt van uit gegaan dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. Op basis van dat uitgangspunt wordt een correctie doorgevoerd van 10%. Het vorenstaande houdt in dat het totaalbedrag van de op te vangen risico's een percentage van 90% is over het totaal van de berekende risicobedragen. Dat brengt het totaal van de risico's op € 4.517.000 in 2020.

Toelichting op de geïnventariseerde risico's

1. Vervanging wegen

De gemeente Heeze-Leende heeft ruim 1,3 miljoen m² verharding in beheer. Het areaal kenmerkt zich door veel wegverhardingen die in jaren '60 en '70 zijn aangelegd (ongeveer 850.000 m²). Na een periode variërend tussen de 50 en 70 jaar (afhankelijk van ondergrond en verkeersbelasting) komt de weg aan het einde van zijn technische levensduur en dient de verharding te worden vervangen (rehabilitatie). Er is, gezien de aanlegjaren, in de periode 2020-2030 een piek te verwachten bij de vervangingskosten van de wegverhardingen. Er is geen budget beschikbaar voor deze vervangingskosten (rehabilitaties en reconstructies). Binnen het vastgestelde wegenbeheerplan is het onderhoud op niveau gebracht. Als gevolg van de gewijzigde verslaggevingsrichtlijnen is de gemeente verplicht een investering maatschappelijk nut te activeren. Voor de (vervangings-)investeringen dienen daarom separaat kredieten aangevraagd te worden en dienen de daaruit voortvloeiende kapitaallasten gedekt te worden uit de structurele begrotingsruimte of daartoe specifiek ingestelde bestemmingsreserves. Risico is dat de gemeente, als beheerder van de wegen, niet kan voldoen aan haar taak om ervoor te zorgen dat de weg veilig blijft. Zoals vastgelegd in de financiële verordening dienen de investeringen in wegen afgeschreven te worden in 50 jaar. In het beheerplan is aangegeven dat de totale vervangingswaarde wordt geschat op € 80 miljoen. Een deel van de investeringen zal zich mogelijk tegelijkertijd voordoen waardoor er rekening gehouden dient te worden met een risico van € 300.000 aan kapitaallasten.

2. Maatschappelijk vastgoed

Bij maatschappelijk vastgoed loopt de gemeente een leegstandsrisico. Dat risico geldt voor de scholen, die gehuurd worden en voor accommodaties, die in eigendom zijn of waarvoor de gemeente garant staat voor de huur. De kans dat meerdere panden tegelijkertijd langdurig leegstaan is gering. Het risicobedrag blijft identiek. Door de jaren heen loopt de gemeente meer risico door de vergrijzing, maar wordt dit risico anderzijds verkleind juist door een gerichte aanpak van leegstand en invulling die het financiële risico juist weer beperkt. Er wordt voor 2020 rekening gehouden met een risico van € 20.000.

3. Grondexploitatie

In juli 2019 zijn de lopende grondexploitaties op hoofdlijnen geactualiseerd. De calculaties van de verwachte eindwaarde van de grondexploitaties zijn met enige voorzichtigheid berekend, maar toch blijven risico's altijd bestaan. Voor de grondexploitaties zijn daarom de risico's bezien en vertaald in een worst case scenario waarin rekening is gehouden met het voordoen van deze risico's. Bij drie grondexploitaties is sprake van een nadelig resultaat (in totaal € 179.000). In de paragraaf *Grondbeleid* is dit nader toegelicht.

Voor de grondexploitaties geldt dat het grootste risico is dat de grondverkoppen niet volgens de opgestelde plannings zullen verlopen. Het is belangrijk om dit te blijven monitoren.

4. Bodemverontreiniging

De gemeente beschikt over een aantal woonwagens in Leende. De ondergrond ter plaatse is verontreinigd. In 2017 is de wal en één standplaats (acute probleem) gesaneerd. Echter er is nog steeds sprake van bodemvervuiling onder het overige deel van het terrein (4 standplaatsen). Het risico blijft aanwezig dat ook hier sanering plaats zal moeten vinden. Hiervoor is voor 2020 rekening gehouden met een risico van € 30.000.

5. Garantstellingen en verstrekte leningen

Garantstelling Bulders Woningbouw C.V

De gemeente Heeze-Leende staat door middel van het verstrekken van een akte van borgtocht 100% garant voor de leningen die De Bulders Woningbouw C.V. heeft aangetrokken ten behoeve van de aankoop van de gronden van de gemeente. Hier tegenover heeft de gemeente hypothecaire zekerheid op de gronden ontvangen. Aanvullend heeft BNG Gebiedsontwikkeling B.V. een bereidstellingsverklaring afgegeven tegenover de gemeente Heeze-Leende die onderdeel uitmaakt van de allonge. In deze bereidstellingsverklaring verklaart BNG Gebiedsontwikkeling onder beschreven voorwaarde voor 50% mee te delen in het verlies indien aanspraak wordt gemaakt op de door de gemeente Heeze-Leende afgegeven borgstelling.

De gemeente Heeze-Leende brengt voor de garantstelling een marktconforme vergoeding van 0,55% in rekening bij De Bulders Woningbouw C.V. De hoogte van de premie is mede bepaald door de hieraan te stellen eisen rondom staatssteun. De gemeente Heeze-Leende heeft zich hierbij laten adviseren door een externe deskundige. Over de aangesproken kredietfaciliteit inclusief aangegane leningen brengt de financierer rente bij De Bulders Woningbouw C.V. in rekening. Om aan het bovenstaande uitvoering te kunnen geven dient de directie van de Bulders Woningbouw C.V. deze rentenota's steeds terstond aan de gemeente Heeze-Leende beschikbaar te stellen.

De gemeente Heeze-Leende loopt het risico dat de garantstelling door de bank wordt ingeroepen. Het gaat in totaal om een garantstelling van maximaal € 16 miljoen kredietfaciliteit. Er is een afnameplicht voor 108 woningen vastgelegd waarmee een redelijke mate van zekerheid van inkomsten is gegarandeerd. Daarnaast is op basis van de residuele benadering de waarde van de gronden bezien en deze ligt in lijn met de financieringsbehoefte. Hierdoor is sprake van een redelijke mate van zekerheid. Het is belangrijk de match te blijven monitoren tussen gronduitgifte en opbrengsten en de omvang/aflossing van de lening zodat het risico voor de gemeenten niet vergroot, maar verkleint in de komende jaren. De grondexploitatie is op dit moment behoorlijk positief. Het is belangrijk om de afzet te blijven monitoren maar vooralsnog is er een kleine kans dat de garantstelling daadwerkelijk ingeroepen zal worden. De gemeente acht een kans van 10% reëel, zodat het risico van het daadwerkelijk voordoen ligt op € 1.600.000. Daar is bij de kans benadering rekening gehouden met de zekerheden die zijn gesteld.

Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel

De gemeente Heeze-Leende staat nog garant voor een viertal leningen van het Hypotheekfonds voor Overheidspersoneel waarvan de schuldrest eind 2019 nog € 803.000 bedroeg. Er worden al enige jaren geen nieuwe borgstellingen meer verstrekt. Er zijn aan deze borgstelling beperkte risico's verbonden, aangezien er een redelijk verschil bestaat tussen de werkelijke waarde van de onroerende zaak en de aangegane borgstelling.

Overige garantstellingen en verstrekte leningen

Onze gemeente heeft diverse garantstellingen afgegeven en leningen verstrekt om maatschappelijke doeleinden mogelijk te maken. Het risico bestaat dat deze garantstellingen worden aangesproken op het moment dat de organisatie of vereniging/stichting waarvoor de garantstelling is afgegeven niet aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen. Ook loopt de gemeente het risico dat de door haar verstrekte leningen niet kunnen worden terugbetaald. De hoogste leningen zijn aan Wocom en stichting HSL-net verstrekt.

Het risico bij de aan Wocom verstrekte leningen (boekwaarde per eind 2019 ruim € 1,8 miljoen) is minimaal omdat het door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) gewaarborgde leningen betreft. Het WSW neemt de betaalverplichtingen voor een lening over wanneer de corporatie (ondanks de voordelige financieringsvoorwaarden) de rente en aflossing op een door het WSW geborgde lening niet meer kan betalen. Alleen als het WSW deze betaalverplichting niet uit de overige buffers in de zekerheidsstructuur kan voldoen, moeten rijk en gemeenten

bijsprongen. Het WSW is nog nooit aangesproken op de borg en schat het risico van de gemeenten en het Rijk in als zeer klein of zelfs theoretisch. De Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) behartigt richting het WSW de belangen van de gemeenten.

In het kader van de financiering van de aanleg van een glasvezelnetwerk is in 2016 een lening van € 5,2 miljoen verstrekt aan de Stichting HSL-net. De lening bedraagt eind 2019 nog € 4.485.000. Daarnaast heeft de gemeente in het kader van voorfinanciering Buitengebied in 2017 een bedrag van ruim € 475.000 verstrekt. De gemeente heeft volledige zeggenschap in de Stichting en één van de 3 bestuursleden is (statutair) een wethouder van de gemeente Heeze-Leende. Het beheer en onderhoud en een deel van de exploitatie van het netwerk is ondergebracht bij Simac Techniek uit Veldhoven. Simac Techniek staat (gedurende een periode van 8 jaar) garant voor aflossing en rente tot een restschuld van € 2,5 miljoen.

Ten behoeve van de aanleg van glasvezel in het buitengebied is in 2018 een lening verstrekt van € 1,6 miljoen. Na uitvoerig overleg en correspondentie is duidelijk dat Simac Techniek geen garanties afgeeft voor aflossing en rente voor deze extra lening. Daarom zijn aanvullende voorwaarden gesteld bij het verstrekken van de extra lening. Zo wordt het totale glasvezelnetwerk als zekerheid gesteld en staat Simac Techniek gedurende de aanleg van glasvezel in het buitengebied garant voor rente en aflossing. Deze garantstelling eindigt op het moment dat het gehele netwerk operationeel is.

Ondanks de hiervoor benoemde garantstellingen en andere getroffen beheersmaatregelen zijn risico's niet uit te sluiten. De risico's zijn echter beperkt. De exploitatie van het glasvezelnetwerk is behoudend van opzet en laat de komende 20 jaar voldoende ruimte voor aflossing van de lening en betaling van de rente. De exploitatie draait nu sinds 2,5 jaar probleemloos en er zijn geen signalen dat dit op korte termijn wijzigt.

De omvang van het risico is dan ook berekend op 10% (€ 656.000) van de omvang van de leningen per begin 2020 (in totaal € 6.560.000).

6. *Centrumplan Leende*

In 2017 is de anterieure overeenkomst ontbonden en besloten tot het zelf bouwen van de multifunctionele accommodatie (MFA) in Leende. In de oude situatie zijn de risico's uitgebreid beschreven. Het merendeel van deze risico's blijft ook overeind bij zelf bouwen. Hierbij kan gedacht worden aan bodemverontreiniging, archeologische vondsten, tegenvallers bij aanbesteding, inrichtingskosten en planschade. Voorheen lagen bepaalde risico's voor 25% bij de gemeente. Aangezien de gemeente de MFA zelf gaat realiseren, komen de risico's voor 100% voor rekening van de gemeente. In de actuele projectkostenbegroting is reeds rekening gehouden met een post onvoorzien van ruim € 650.000. Door de omvang van het project en het feit dat de aanbesteding reeds heeft plaatsgevonden, gaat de gemeente uit van een totaal risico van 10% van de investeringskosten. Op basis van de actuele raming van de investeringskosten van afgerond € 12,5 miljoen betekent dit een risico van € 1.250.000. Na eliminatie van de post onvoorzien van € 650.000 resteert derhalve aan risico van € 600.000.

7. *Planschadeclaims*

Planschadeclaims komen voor rekening van de gemeente indien het gemeentelijke plannen betreft of wanneer een particulier/projectontwikkelaar de gesloten planschadeovereenkomst niet kan nakomen. Claims zijn in te dienen tot vijf jaar na het onherroepelijk worden van de planologische wijziging. Het is moeilijk een inschatting te maken van de hoeveelheid planschadeclaims die er worden ingediend en toegewezen en hoe hoog het uit te keren bedrag is. Bij de volgende bestemmingsplannen: kom Heeze 2015, kom Leende-Leenderstrijp 2x, Buitengebied 2x, de Poortmannen 2x en de Bulders bestaat de mogelijkheid op een dergelijke claim. Omdat de omvang van het risico zeer moeilijk in te schatten is, blijft vooralsnog het risicobedrag van € 15.000 gehandhaafd.

8. *Rampenbestrijding bij grote rampen*

Een incident of ramp is moeilijk te voorspellen. Wel mag als bekend worden verondersteld dat een heide- of bosbrand regelmatig voorkomt. In 2010 heeft er een grote heidebrand plaatsgevonden op de Strabrechtse Heide. Een deel van de kosten van de inzet van de brandweer is afgewenteld op de gemeente en is niet te verhalen. Deze kosten kunnen aanzienlijk zijn als zich zo'n ramp voordoet (kan zelfs oplopen tot € 500.000). De kans hierop is echter gering (10%). Voor dit risico is daarom rekening gehouden met een risico van € 50.000.

9. *Contracten opstellen en contractbeheer*

Bij het aangaan en opstellen van contracten loopt de gemeente het risico dat onvoldoende kennis en ervaring met het uitonderhandelen, uitvoeren en beheren van contracten resulteert in onvolkomenheden in contracten. Voor grote contracten wordt het inkoopbureau Bizob ingeschakeld, waardoor de kans op onvolkomenheden beduidend wordt verminderd. Het onvoldoende beheren van contracten leidt mogelijk tot verlengingen van ongewenste contractvoorwaarden. Vanwege de verdere samenwerking binnen de A2-gemeenten en de daarmee gepaard gaande verdere professionalisering is de verwachting dat het risico de komende jaren afneemt. Voor dit risico is rekening gehouden met een risico van € 20.000.

10. *Vennootschapsbelasting*

Met ingang van 2016 is de gemeente vennootschapsbelastingplichtig. De gemeente dient vennootschapsbelasting te voldoen over de (fiscale) winst dat is behaald op activiteiten waarbij de gemeente wordt aangemerkt als overheids-onderneming. Overheidsonderneming is onze gemeente op het gebied van de grondexploitatie, sport, het beheer van delen van het maatschappelijk vastgoed en de opbrengst van de verkoop van reststromen afval. De omvang van de te betalen vennootschapsbelasting is op dit moment nog niet te bepalen omdat er nog geen definitieve aangifte is ingediend en nog niet bekend is of de door de gemeente toegepaste uitgangspunten ook door de Belastingdienst worden gedeeld. Voor de omvang van dit risico wordt rekening gehouden met een risico van € 10.000.

11. *Sociaal domein*

De afgelopen jaren is er een ontwikkeling zichtbaar waarbij zowel de uitgaven voor jeugdzorg als de uitgaven voortkomende uit de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) toenemen. Bij de jeugdzorg is duidelijk waarneembaar een toename van het aantal jeugdigen dat zorg nodig heeft en bij de Wmo zijn de effecten van de vergrijzing en de invoering van het abonnementstarief zichtbaar. De gemeente heeft slechts beperkt invloed op deze ontwikkeling, maar wordt wel geconfronteerd met de hieruit voortkomende lasten.

Met de invoering van het abonnementstarief is immers de eigen bijdrage niet langer afhankelijk van, inkomen, vermogen en huishoudsamenstelling en daarmee verdwijnt mogelijk een drempel om bij de gemeente aan te kloppen voor hulp en ondersteuning.

Vanaf 2019 zijn de middelen die van het Rijk ontvangen worden voor het grootste deel geïntegreerd in de algemene uitkering. Alleen de middelen voor het onderdeel participatie en voogdij 18 plus zijn in een aparte integratie-uitkering ondergebracht. Hierdoor is het inzicht in het totaal van de te ontvangen middelen voor jeugdzorg, Wmo en participatie lastiger te bepalen. Over 2018 bedroeg de omvang van deze rijksbijdragen samen € 6,5 miljoen*.

In de begroting 2020 zijn de uitgaven voor het sociaal domein gebaseerd op de (verwachte) ontwikkeling van het aantal jeugdigen met zorg, verwachte indexeringen e.d. Desalniettemin blijft er sprake van een risico dat de opgenomen budgetten niet toereikend zullen zijn. De omvang van dat risico is moeilijk te bepalen. Uitgaande van 10% van de rijksbijdragen van € 6,5 miljoen wordt het risico geschat op € 650.000.

Voor de jaren 2021 en verder is de begroting voor jeugdzorg en wmo gestabiliseerd op het niveau van de meerjarige begroting 2019-2022 en is voorsnog geen rekening gehouden met verwachte (prijs)verhogingen.

* Omdat de integratie-uitkeringen met ingang van 2019 zijn geïntegreerd in de 'reguliere' algemene uitkering, is het niet meer mogelijk om te bepalen wat de omvang van de rijksbijdragen voor het sociaal domein met ingang 2019 is. Daarom is het hier vermelde bedrag dat van 2018.

12. *Personeel*

De relatief kleine personele bezetting van de gemeente Heeze-Leende heeft als gevolg dat er binnen de ambtelijke organisatie weinig ruimte is om nieuwe, tijdelijke en/of incidentele werkzaamheden, opzeggingen en ziektegevallen (tijdelijk) binnen de aanwezige formatie op te vangen. Met het opvangen binnen de aanwezige formatie is er ook minder tijd beschikbaar bij de betreffende medewerkers voor de uitvoering van hun eigen taken. In de praktijk betekent dit dat inhuur van tijdelijk personeel noodzakelijk is. In de begroting zijn hiervoor weliswaar budgetten opgenomen, maar de praktijk van de afgelopen jaren heeft uitgewezen dat het risico aanwezig blijft dat die budgetten niet toereikend zijn. Het vorenstaande vormt dan ook de basis waarom met ingang van het jaar 2019 en volgende jaren een risico hiervoor opgenomen is. De omvang van dit risico is gebaseerd op de verwachte overschrijding op de post tijdelijk personeel en inhuur in 2019 dat in de Bestuursrapportage 2019 is gemeld (€ 164.000).

13. *Algemene uitkering*

Tot en met 2018 was de ruimte onder het BCF-plafond onderdeel van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Met ingang van 2019 wordt in het begrotingsjaar geen rekening meer gehouden met bevoorschotting via de algemene uitkering en wordt de ruimte jaarlijks achteraf bepaald en afgerekend. Aangezien er nagenoeg geen ruimte meer aanwezig is onder het landelijk BCF-plafond is in deze begroting geen raming opgenomen van de verwachte verhoging van de algemene uitkering als gevolg van de ruimte onder het landelijke BCF-plafond. Aangezien de berekening van de ruimte onder het landelijk BCF-plafond nihil te zien geeft, is hiervoor in 2020 geen bedrag in het overzicht met risico's opgenomen.

In de meicirculaire zijn voor de jaren 2020 en 2021 extra middelen voor jeugdzorg toegekend. Daarbij werd aangegeven dat aanvullend onderzoek wordt verricht om te kunnen bepalen of, en zo ja in welke mate, gemeenten structureel extra middelen nodig hebben. Het Rijk heeft hiertoe in overleg met de provinciale toezichthouders een richtlijn opgesteld ten aanzien van de meerjarenraming jeugd in de gemeentelijke begroting. Hierdoor worden gemeenten in staat gesteld om in het licht van de afspraken een meerjarenraming in de begroting op te nemen voor uitgaven jeugd. Voor de gemeente Heeze-Leende resulteert dit in een stelpost van € 149.000 voor de jaren 2022 en 2023.

14. BTW Sport

Met ingang van 2019 heeft de verruiming van het Sportbesluit zijn intrede gedaan. Deze wetsaanpassing heeft er toe geleid dat de gemeenten geen recht op aftrek van btw over uitgaven ten behoeve van de sportaccommodaties meer hebben. Daarnaast is over de opbrengsten van die accommodaties geen btw meer verschuldigd. Per saldo leidt dit voor gemeenten tot een kostprijsverhoging voor het onderdeel sport. Om het ontstane verschil voor een deel te compenseren kunnen de gemeenten vanaf 2019 tot en met 2023 een aanvraag voor subsidie voor het ontstane verschil indienen bij het Ministerie van VWS, een zogenaamde SPUK aanvraag. Gemeenten dienen vóór 1 december van het betreffende jaar hun subsidieaanvraag ingediend te hebben. Aangezien aan de hoogte van het bedrag dat door de gezamenlijke gemeenten gevraagd kan worden grenzen gesteld zijn, blijft het onzeker wat de omvang van die compensatie zal zijn om de hogere kosten te dekken. De stijging van de kosten wordt geraamd op bijna € 50.000. Voorzichtigheidshalve wordt dat bedrag opgenomen als risico.

15. Afvalverwerking Attero

In verband met een lager aangeboden aantal tonnages restafval dan contractueel is overeengekomen (in 1993) is door de afvalverwerker Attero een schadebedrag geclaimd. De uitspraak over de vordering over de jaren 2011-2014 viel in het voordeel van de gewesten uit. Attero heeft daarna ook over de jaren 2015, 2016 en januari 2017 (einde contract) een claim ingediend. Attero is in het gelijk gesteld. De juridische procedure loopt nog, maar er moet rekening mee worden gehouden dat Attero in het gelijk wordt gesteld en de gewesten het geclaimde bedrag moeten betalen. In dat geval moet er een verdeling tussen de gewesten worden gemaakt en vervolgens tussen de MRE gemeenten.

16. Overige risico's

Naast bovengenoemde grote risico's heeft onze gemeente te maken met kleinere risico's, zoals illegaal dumpen van giftige afvalstoffen, wijzigingen in wetgeving met mogelijk financiële gevolgen, onvoorziene tegenvallers bij verbonden partijen en dergelijke. Deze risico's worden niet afzonderlijk benoemd en gekwantificeerd, maar hiervoor wordt een jaarlijks gelijkblijvend risicobedrag aangehouden van € 200.000.

Weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden die de gemeente heeft om niet begrote kosten, die onverwacht en substantieel zijn, op te vangen. Hierbij kan een onderscheid worden gemaakt tussen incidentele en structurele weerstandscapaciteit. Incidentele weerstandscapaciteit is het vermogen om calamiteiten en andere eenmalige tegenvallers op te kunnen vangen, zonder dat dit invloed heeft op de uitvoering van taken op het huidige niveau. Structurele weerstandscapaciteit omvat de middelen die permanent ingezet kunnen worden om tegenvallers in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de programma's.

De weerstandscapaciteit van de gemeente Heeze-Leende is als volgt opgebouwd:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020
Algemene reserve	2.507	2.495	2.546
Bestemmingsreserves (vrij besteedbaar)	4.185	4.056	4.382
Post onvoorzien	15	30	30
Rekeningresultaat/begrotingsruimte (positief saldo)	114	40	48
Stille reserves	0	0	0
Totaal incidentele weerstandscapaciteit	6.821	6.621	7.006
Onbenutte belastingcapaciteit	1.855	2.003	1.945
Totaal structurele weerstandscapaciteit	1.855	2.003	1.945
Totaal beschikbare weerstandscapaciteit	8.676	8.624	8.951

Toelichting op de weerstandscapaciteit

Algemene reserve

De algemene reserve is bestemd voor het afdekken van financiële tegenvallers. Naar verwachting bedraagt de reserve eind 2019 € 2.546.000. De algemene reserve is vrij aanwendbaar voor het afdekken van risico's.

Bestemmingsreserves

Bestemmingsreserves worden door de raad gevormd en hebben een specifieke bestemming gekregen. Indien de raad nog vrij kan besluiten over de bestemming van de reserve, dan kan dit deel worden ingezet voor de beschikbare weerstandscapaciteit.

Een aantal bestemmingsreserves zijn specifiek bedoeld om de kapitaallasten van aangegane investeringen af te dekken. De investering loopt en daarmee zijn de middelen niet meer vrij inzetbaar en her te overwegen.

De ontwikkelingen op 'samen mee naar de A2' en 'Centrumplan Leende' zijn niet meer omkeerbaar. Deze geclaimde middelen nemen we daarom eveneens niet mee bij het bepalen van de her te overwegen en inzetbare middelen.

Post onvoorzien

De post onvoorzien is een buffer voor onvoorziene uitgaven in een jaar. In de exploitatie neemt onze gemeente hiervoor jaarlijks € 30.000 op.

Rekeningresultaat/begrotingsruimte

Het rekeningresultaat is vrij inzetbaar voor de raad.

Als de begroting sluit met een positief saldo dan is sprake van begrotingsruimte. In onze begroting wordt deze begrotingsruimte verwerkt op de post begrotingsresultaat. Deze kan ingezet worden voor financiële tegenvallers.

Stille reserves

Als activa zijn gewaardeerd onder de opbrengstwaarde dan is sprake van een stille reserve. Voor de bepaling van de weerstandscapaciteit is het van belang dat de activa, waarin een stille reserve besloten ligt, direct verkoopbaar zijn. Bij verkoop van deze activa ontstaan winsten die eenmalig vrij inzetbaar zijn. Gedacht kan worden aan woonhuizen die verhuurd worden, reststroken en bossen. Niet direct verkoopbare activa blijven bij de berekening van de weerstandscapaciteit buiten beschouwing. In onze gemeente is geen actueel overzicht beschikbaar van alle aanwezige stille reserves. Het afdekken van risico's door het inzetten van stille reserves brengt mogelijk ongewenste situaties met zich mee. We tellen deze daarom niet mee in de weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

Als minimumbedrag voor een maatschappelijk aanvaardbare hoogte van de onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt het zogenaamde redelijke peil gehanteerd.

De gemeente kan haar belastingcapaciteit verhogen om financiële tegenvallers op te vangen. Bij de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit wordt uitgegaan van de opbrengsten die gehaald zouden kunnen worden indien de tarieven zouden worden gebaseerd op het in de Financiële verhoudingswet (artikel 12) genoemde redelijke peil. Het bedrag dat de gemeente minder ontvangt dan bij toepassing van het redelijk peil, wordt aangemerkt als de onbenutte belastingcapaciteit. Een vergelijking van de in deze begroting opgenomen belastingopbrengsten met de maximale inkomsten bij toepassing van het redelijk peil levert het volgende resultaat:

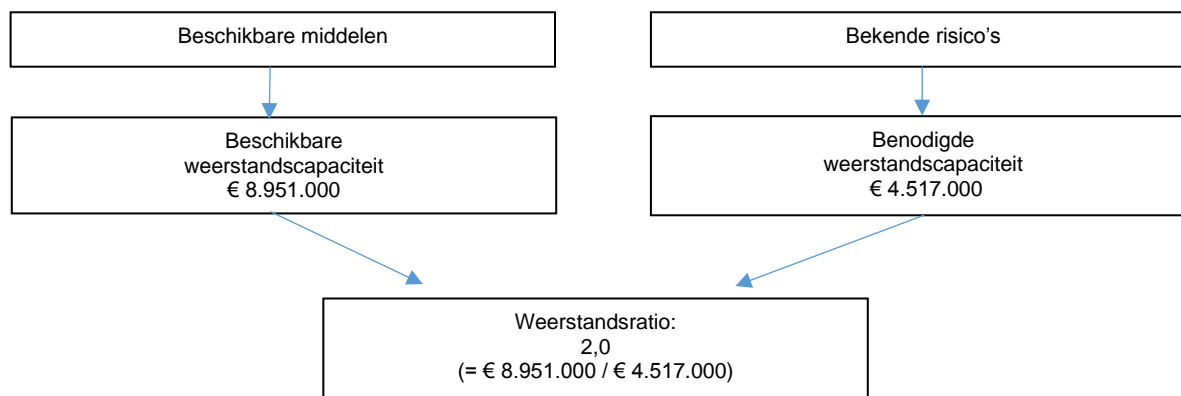
Bedragen x € 1.000

Belastingsoort	Inkomsten begroting 2020	Maximale inkomsten	Onbenutte capaciteit
Onroerendezaakbelastingen	3.612	5.557	1.945
Afvalstoffenheffing	1.741	1.741	0
Rioolheffing	1.987	1.987	0
Totaal	7.340	9.304	1.945

* Het minimaal te hanteren tarief voor toelating tot artikel 12 bedraagt volgens de meicirculaire 2019 0,1853%.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is de relatie tussen de weerstandscapaciteit (de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken) en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio weerstandsvermogen. Die ratio geeft de verhouding weer tussen de financieel gekwantificeerde risico's en de daarbij horende benodigde weerstandscapaciteit en de beschikbare weerstandscapaciteit.

Door onze toezichthouder (de provincie Noord-Brabant) en het Rijk zijn geen normen met betrekking tot het weerstandsvermogen vastgesteld. Wij streven in het kader van een structureel financieel gezonde organisatie naar een ratio weerstandsvermogen van minimaal 1,5. Dit staat voor een weerstandsvermogen dat ruim voldoende is en wil zeggen dat de weerstandscapaciteit 1,5 keer zo groot is dan de risico's. Hierbij wordt de normeringssystematiek voor weerstandsvermogen gehanteerd, dat ontwikkeld is door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR) in samenwerking met de universiteit Twente. Zij hanteren de volgende waarderingstabel ratio weerstandsvermogen.

Waarderingscijfer	Ratio	Betekenis
A	$x > 2,0$	Uitstekend
B	$1,4 < x < 2,0$	Ruim voldoende
C	$1,0 < x < 1,4$	Voldoende
D	$0,8 < x < 1,0$	Matig
E	$0,6 < X < 0,8$	Onvoldoende
F	$x < 0,6$	Ruim onvoldoende

De ratio weerstandsvermogen van de gemeente Heeze-Leende is 2,0. Conclusie is dat de weerstandscapaciteit uitstekend is.

Financiële kengetallen

De paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing bevat op basis van nieuwe verantwoordingsregels vanaf de begroting 2017 vijf financiële kengetallen. De berekenwijze van de kengetallen is vastgelegd in een ministeriële regeling. Mede op basis van deze kengetallen dient de paragraaf een analyse te geven van de financiële positie van de gemeente. Er zijn geen landelijke normen voor de kengetallen omdat deze erg afhankelijk zijn van de lokale situatie.

Kengetal		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Veilige zone	Onveilige zone
1a	Netto schuldquote	36%	75%	106%	114%	105%	98%	< 130%	> 130%
1b	Netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen	17%	48%	79%	89%	82%	76%	< 130%	> 130%
2	Solvabiliteitsratio	23%	24%	21%	19%	20%	20%	> 20%	< 20%
3	Grondexploitatie	10%	7%	7%	5%	3%	2%	< 10%	> 10%
4	Structurele exploitatieruimte	-1%	1%	1%	1%	1%	1%	> 0%	< 0%
5	Belastingcapaciteit	110%	120%	119%	118%	118%	118%	< 100%	> 100%

1. Netto schuldquote

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de gemeentelijke schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft zodoende een indicatie in welke mate de rentelasten en aflossingen op de exploitatie drukken.

Omdat bij leningen er onzekerheid kan bestaan of ze allemaal terug worden betaald, is bij de berekening van de netto schuldquote onderscheid gemaakt door het kengetal te berekenen, zowel inclusief als exclusief de doorgeleende gelden. Op die manier is duidelijk wat het aandeel van de verstrekte leningen in de exploitatie is en

ook wat dat betekent voor de schuldenlast. De wijze waarop de netto schuldquote gecorrigeerd voor de doorgeleende gelden wordt berekend is gelijk aan de netto schuldquote, met dien verstande dat bij de financiële activa ook alle verstrekte leningen zijn opgenomen.

Een laag percentage is gunstig. De VNG adviseert om 130% als maximum norm te hanteren voor de netto schuldquote en daarboven de schuld af te bouwen.

2. Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan zijn financiële verplichtingen te voldoen. Onder de solvabiliteitsratio wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het totale balanstotaal. Het eigen vermogen van een gemeente bestaat uit de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het resultaat uit het overzicht van baten en lasten. Hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente.

3. Grondexploitatie

Dit kengetal geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage. De boekwaarde van de voorraden grond moet worden terugverdiend bij de verkoop. Kenmerkend voor grondexploitatie is dat de looptijd meerdere jaren is. Naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, brengt dit meer rentekosten en risico's met zich mee. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar.

4. Structurele exploitatieruimte

Dit kengetal is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte een gemeente heeft om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Voor de beoordeling van het structurele en reële evenwicht van de begroting wordt thans het onderscheid gemaakt tussen structurele en incidentele lasten. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage. Wanneer dit cijfer negatief is, betekent het dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

5. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk in de gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De definitie van het kengetal belastingcapaciteit is: Woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t (het begrotingsjaar) ten opzichte van het landelijk gemiddelde in jaar t-1 (het jaar voorafgaand aan het begrotingsjaar) uitgedrukt in een percentage. Onder de woonlasten die de belastingdruk vormen, wordt verstaan de onroerendezaakbelasting, de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen, wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Het COELO (Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden) publiceert ieder jaar deze lasten in de 'Atlas van de lokale lasten'. Als dit percentage laag ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven.

Beoordeling kengetallen

De indicatoren en normen zijn een grofmazig instrument om een uitspraak te kunnen doen over de financiële positie van een gemeente. Als een indicator onvoldoende scoort of meerdere jaren op rij verslechtert, kan dit aanleiding zijn om bij te sturen.

Van de bovenstaande indicatoren bevindt de indicator met betrekking tot de belastingcapaciteit zich als enige buiten de 'veilige zone'. Dit betekent dat de ruimte om meer inkomsten uit belastingen te generen beperkt is. Het betekent in praktische zin ook dat de lastendruk in Heeze-Leende hoog is. Dit heeft 2 belangrijke oorzaken: als eerste is de rioolheffing in Heeze-Leende significant hoger dan in andere gemeenten en als tweede ligt de waarde van een woning in Heeze-Leende zo'n 35% boven het landelijk gemiddelde.

De overige indicatoren verhouden zich zeer goed tot de normen. Daarnaast voldoet de gemeente ook aan de wettelijke renterisiconorm en kasgeldlimiet voor de financiering (zie paragraaf financiering).

Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Algemeen

Onze gemeente heeft veel openbare ruimte in beheer. In die openbare ruimte vindt een groot aantal activiteiten plaats. Voor al die activiteiten bestaat de openbare ruimte uit de volgende kapitaalgoederen:

- Infrastructuur (wegen, riolering, civieltechnische kunstwerken);
- Voorzieningen (openbaar groen, verlichting, sportfaciliteiten e.d.);
- Gebouwen.

In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid ten aanzien van de verschillende kapitaalgoederen.

Het beheer en onderhoud van kapitaalgoederen (openbare ruimte en gebouwen) komt in meerdere programma's van deze begroting terug. Het vormt financieel gezien een aanzienlijk deel van de begroting en is maatschappelijk gezien van groot belang. Voor het goed functioneren van de samenleving is het noodzakelijk dat de gemeente haar eigendommen (kapitaalgoederen) in goede staat onderhoudt. De kapitaalgoederen worden onderhouden op een basisniveau. In samenwerking met betrokken partijen wordt er naar gestreefd naar een aantrekkelijke, duurzame en groene woonomgeving.

De kapitaalgoederen worden beheerd op basis van beheerplannen. In deze beheerplannen staat aangegeven wat de doelstellingen zijn en welke activiteiten door de gemeente worden verricht.

Wegen

Doelstelling van het wegbeheer is het beheren en onderhouden van de gemeentelijke wegen op het gewenste kwaliteitsniveau binnen de financiële kaders.

Binnen Heeze-Leende is ruim 1,3 miljoen m² aan verharde wegen in beheer. De gemeente wil deze wegen op het afgesproken kwaliteitsniveau tegen zo laag mogelijke kosten onderhouden. Hierbij is het uitgangspunt dat kapitaalvernietiging en onveilige situaties voorkomen dienen te worden.

Beleidskader

Beheer en beleidsplan wegen 2017-2021.

Initiatiefvoorstel over klein onderhoud wegen, fietspaden en trottoirs.

Activiteiten 2020

Om de kwaliteit van het huidige wegennet te bepalen worden elk jaar visuele weginspecties uitgevoerd. Het resultaat daarvan is samen met aanvullende (asfalt-)onderzoeken de basis van het onderhoudsprogramma. In gezamenlijkheid stellen belangengroepen een lijst met kleine ergernissen op.

In uitvoering is de herinrichting Oostrikkerstraat en Langstraat. Tevens wordt uitgevoerd de reconstructie Muggenberg (flankerende maatregel) en het vervangen van de rijbaan Somerenseweg tussen kom Heeze en de Vlaamseweg. Verder worden voorbereidende werkzaamheden in gang gezet ten behoeve van het uitvoeren van flankerende maatregelen.

Financiering en kosten

Het onderhoudsprogramma voor wegen en het oplossen van kleine ergernissen wordt uitgevoerd binnen de daarvoor gestelde financiële kaders. Voor het onderhoud van wegen is een voorziening 'onderhoud wegen' aanwezig. Vanaf 2017 is het budget voor onderhoud wegen structureel verhoogd om het kwaliteitsniveau te kunnen handhaven. De jaarlijkse kosten voor gewoon onderhoud willen nogal eens fluctueren. Hiervoor is een egalisatievoorziening gevormd en heeft als doel om de kosten over de diverse begrotingsjaren heen te egaliseren.

Rehabilitaties en reconstructies vallen binnen de noemer wegbeheer maar vallen buiten het groot onderhoudsprogramma wegen. Binnen wegbeheer dient voor toekomstige rehabilitaties/reconstructies daarom apart budget beschikbaar te worden gesteld.

Civiele kunstwerken

De gemeente Heeze-Leende heeft 33 civiele kunstwerken in beheer. De gemeente heeft de wettelijke taak om de openbare ruimte in een veilige en bruikbare staat te houden. Civiele kunstwerken zijn belangrijke onderdelen van de openbare ruimte. Zij maken het mogelijk dat barrières zoals watergangen, treinsporen en drukke wegen veilig en eenvoudig gepasseerd kunnen worden. De gemeente wil het areaal van de infrastructurele kunstwerken in goede en veilige staat terugbrengen en/of behouden.

Beleidskader

Beheer en beleidsplan civiele kunstwerken.

Activiteiten 2020

In 2017 is een nieuw beheer- en beleidsplan civiele kunstwerken opgesteld waarin de gewenste kwaliteit is vastgelegd met de bijbehorende financiële middelen. Dit is de basis voor het uit te voeren onderhoud aan de bestaande civiele kunstwerken (bruggen). Voor 2020 staan er geen vervangingen in de planning.

Financiering en kosten

Het onderhoudsprogramma civiele kunstwerken wordt uitgevoerd binnen de daarvoor gestelde financiële kaders.

Openbare verlichting

In de gemeente staan ruim 4.300 lichtmasten met armaturen. De gemeente wil haar openbare verlichting op een duurzame en maatschappelijk verantwoorde wijze beheren en onderhouden. We verlichten alleen daar waar het moet zonder dat de verkeersveiligheid en de sociale veiligheid in gevaar komt.

Beleidskader

Beleidsplan Openbaar verlichting 2017-2021.

Activiteiten 2020

Het college stelt het uitvoeringsprogramma voor 2020 vast op basis van het geactualiseerde 'Beleidsplan Openbare verlichting'. De volgorde van werken is bepaald door de ouderdom van de lichtmasten en armaturen.

Financiering en kosten

Voor de openbare verlichting is geen reserve of voorziening aanwezig. De kosten worden geactiveerd.

Riolering

De kapitaalgoederen die onder riolering vallen hebben alle tot doel een bijdrage te leveren aan een doelmatige inzameling en transport van afvalwater dat geproduceerd is binnen de gemeente. Ook dient het riool zo min mogelijk overlast voor de omgeving te veroorzaken en ongewenste emissies naar oppervlaktewater, bodem en grondwater zoveel mogelijk voorkomen.

Beleidskader

Verbreed Gemeentelijk rioleringsplan (VGRP) 2016-2021.

Het VGRP is een beleidsplan waarin de gemeente invulling geeft aan haar zorgplichten voor afvalwater, hemelwater en grondwater. Een VGRP komt tot stand in nauw overleg met de provincie en het Waterschap de Dommel. Behalve beleidskaders geeft het VGRP ook zicht op nieuwe aanleg, onderhoud, renovatie- en vervangingsinvesteringen.

Activiteiten 2020

In de planperiode van het VGRP is in 2019 gestart met het project Oostrikkerstraat en Langstraat waarbij de vervanging van riolering en de reconstructie van de wegen samen worden uitgevoerd. Dit project dat gefaseerd uitgevoerd gaat worden, is naar verwachting in de loop van 2021 gereed.

Voor 2020 staan, naast de reguliere onderhoudswerkzaamheden, de start van het herzien van het huidige VGRP gepland.

Financiering en kosten

De werkzaamheden aan het rioleringsstelsel vinden budgetneutraal plaats. Dit houdt in dat de kosten van de riolering via een riooltarief aan de burgers in rekening worden gebracht. Deze berekening vindt in het VGRP plaats.

Openbaar groen

Aan de hand van een beeldbestek wordt de gewenste kwaliteit van het groenonderhoud uitgevoerd. Gewerkt wordt aan het behouden, versterken en optimaliseren van de gemeentelijke boomstructuren.

Beleidskaders

Groenstructuurplan 2003-2013.

Bomenvisie 2017-2030.

Uitwerkingsplan bomen 2019-2030.

Activiteiten 2020

Ergonbedrijven en de eigen buitendienst onderhouden het openbaar groen aan de hand van een beeldbestek (waarin de gewenste kwaliteit is omschreven). Doorlopend dient het voorgenomen onderhoud te voldoen aan de gestelde kwaliteitsnormen. Steekproefsgewijs wordt hierop gecontroleerd en indien nodig wordt er ingegrepen en bijgesteld. Daarnaast worden maatregelen uitgevoerd op basis van het 'Uitwerkingsplan bomen'. Tevens zal er een pilotproject 'preventieve bestrijding processierups' gestart worden om te bezien of het in een vroeg stadium bestrijden van de processierups leidt tot een betere beheersbaarheid van het probleem en de daarmee samenhangende kosten.

Financiering en kosten

De kosten voor dit onderhoudsprogramma zijn opgenomen in reguliere budgetten van de begroting.

Bos en natuurterreinen

De 'Bos-nota' geeft uiting aan geïntegreerd bosbeheer, waarbij de functies natuur, recreatie en houtproductie moeten leiden tot een gevarieerder beeld. Geïntegreerd bosbeheer gaat zo veel mogelijk uit van natuurlijke processen, waarbij bijvoorbeeld grootschalige ingrepen zoals kaalkap en her-plant worden vermeden.

Beleidskader

Bos-nota 2003-2013.

Aanbevelingen en functieaccenten Beheerperiode 2015-2025.

Activiteiten 2020

Aan de hand van het op te stellen werkplan 2020 worden de nodige beheer- en onderhoudsmaatregelen uitgevoerd. Het 'Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL)' is voor een tweede periode van zes jaar toegekend. Daarnaast worden er herstelmaatregelen uitgevoerd in het Natura 2000-gebied 'Het Meerven' te Heeze.

Financiering en kosten

Een deel van de kosten van onderhoud van bos en natuurterreinen zijn opgenomen in de reguliere budgetten van de begroting. Verder is het streven van de gemeente er op gericht op een kostendekkend beheer op basis van de jaarlijkse SNL subsidie en het inzetten van mogelijke inkomsten uit de houtopbrengsten. De herstelmaatregelen worden betaald uit een beschikbaar gesteld provinciale PAS subsidie (Programma Aanpak Stikstof).

Speelsterreinen

In samenspraak met de buurtbewoners wil de gemeente veilige speelplekken creëren en behouden.

Beleidskader

'Nota Spelen in Heeze-Leende'.

Activiteiten 2020

Naast het twee keer per jaar inspecteren en de daaruit voortvloeiend herstel- of vervangingswerkzaamheden wordt met het herstellen van de ondergronden gecontinueerd. Daarbij gaat het om het reinigen en/of aanvullen van het zand.

Renovatie en onderhoud van speelplekken wordt steeds vaker in overleg met omwonenden opgepakt. Het betrekken van burgers bij zaken die spelen in hun directe leefomgeving is een ontwikkeling die omarmd wordt.

Financiering en kosten

De onderhoudskosten van de speelplekken zijn opgenomen in de reguliere budgetten van de begroting.

Gemeentelijke gebouwen

De gemeente bezit en beheert gemeentelijke gebouwen voor een aantal verschillende functies. Het gemeentehuis en de gemeentewerf zijn echte werklocaties. De Pompenmaker en de gymzalen zijn er voor bewegingsonderwijs en de breedtesport. De dorpshuizen faciliteren ontmoetingen in de breedste zin.

De gemeente wil deze gemeentelijke panden en objecten in de vastgestelde staat van onderhoud brengen en houden, binnen de financiële kaders.

Beleidskader

Meerjarige onderhoudsplannen en bijbehorende investeringschema.

Activiteiten 2020

In 2020 staan een aantal grote ingrepen op de planning. In het gemeentehuis worden de klimaatinstallaties vervangen door installaties die aan de normen van de huidige tijd voldoen, qua comfort en duurzaamheid.

Daarnaast wordt aan diverse gebouwen correctief onderhoud uitgevoerd om ze op het gewenste kwaliteitsniveau te houden.

Financiën

Voor de financiering van het onderhoud is de 'voorziening gemeentelijke accommodaties' ingericht. Het doel van de voorziening is om de fluctuerende kosten door de jaren heen te egaliseren en een vaste storting in de begroting op te nemen. Voor klein- en contractonderhoud zijn bedragen in de exploitatiebegroting opgenomen.

Paragraaf financiering

Algemeen

In deze paragraaf geven we inzicht in het financieringsbeleid. De belangrijkste taak van de treasuryfunctie is zorgen voor voldoende financiële middelen om de gemeentelijke taken naar behoren uit te kunnen oefenen. Daarbij worden de kosten zo laag mogelijk gehouden en risico's gemeden (beperkt). De treasuryfunctie is onderhevig aan de regelgeving zoals die is vastgelegd in de Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido). Het wettelijk kader is verder uitgewerkt in het treasurystatuut van de gemeente Heeze-Leende. Hierin staan de doelstellingen, verantwoordelijkheden, bevoegdheden en de administratieve organisatie rond het beheer van de liquiditeiten van de gemeente op korte en lange termijn.

Rente- en financieringsbeleid

De rentetarieven zijn nog steeds historisch laag. De ontwikkelingen rond het rentebeleid houden we scherp in de gaten omdat de hoogte van de rente bepaalt of we kortlopend of langlopend geld aantrekken indien het aantrekken van geld noodzakelijk is. Kortlopend geld aantrekken is goedkoper dan een langlopende financiering. Om renterisico's te beperken zijn de kasgeldlimiet en de renterisiconorm ingevoerd. In deze paragraaf gaan we nader in op deze normen.

Naast deze normen wordt er ook gekeken naar de omvang van de rentedruk van de schulden van de gemeente door dit uit te drukken in de netto schuldquote: de netto schuld als aandeel van de exploitatie. Conform BBV is een toelichting op deze netto schuldquote opgenomen in de paragraaf *Weerstandsvormogen en risicobeheersing*.

Schatkistbankieren

Schatkistbankieren betekent dat een gemeente haar overtollige middelen belegt in de schatkist bij het ministerie van Financiën. Dit houdt in dat geld en vermogen niet langer bij bijvoorbeeld banken buiten de schatkist mogen worden aangehouden. Overtollige middelen mogen alleen in rekening-courant en via deposito's bij de schatkist worden aangehouden of onderling worden uitgeleend aan andere decentrale overheden. De schatkist biedt geen leen- of roodstandfaciliteit aan. Voor het betalingsverkeer blijven gemeenten aangewezen op het bankwezen. Daarom is schatkistbankieren beperkt tot schatkistbeleggen.

Kasgeldlimiet

Ter beperking van renterisico's op de korte schuld dienen gemeenten te voldoen aan de kasgeldlimiet. Dit betekent dat de korte schuld voor gemeenten maximaal 8,5% van het begrotingstotaal mag bedragen. De korte schuld bestaat uit de opgenomen gelden met een oorspronkelijke rente typische looptijd korter dan één jaar en de schuld in rekening-courant. De contante gelden in kas, tegoeden in rekening-courant en overige uitstaande gelden met een rente typische looptijd korter dan één jaar worden in mindering gebracht. Uitgaande van een begrotingstotaal (totaal lasten 2020 excl. dotaties aan reserves) van € 34.762.000 bedraagt de kasgeldlimiet in 2020 € 2.954.000 (2019 € 3.014.000).

Op dit moment is sprake van een liquiditeitsoverschot. Dit overschot zal in de loop van het huidige meerjarenperspectief wel afnemen (voornamelijk als gevolg van voorgenomen investeringen) maar op dit moment verwachten we niet dat de kasgeldlimiet in 2020 volledig zal moeten worden benut.

Renterisiconorm

Het uitgangspunt van de renterisiconorm is het beheersen van de renterisico's op langlopende schulden. Dit gebeurt door het aanbrengen van spreiding in de looptijden van de leningen. Hiermee wordt voorkomen dat een groot deel van de leningen tegelijk opnieuw moet worden afgesloten, met het risico van snel oplopende rentelasten. De leningenportefeuille moet gelijkmatig over de jaren vervallen.

De renterisiconorm is bepaald op 20% van het begrotingstotaal. Dat wil zeggen dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal.

In de volgende tabel wordt de prognose van het renterisico vergeleken met de renterisiconorm.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Renteherzieningen	0	0	0	0
Aflossingen	2.000	2.005	2.010	1.960
Renterisico	2.000	2.005	2.010	1.960
Begrotingstotaal (totaal lasten)	34.762	35.996	36.661	36.716
Percentage regeling	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	6.952	7.199	7.332	7.343
Ruimte onder renterisiconorm	4.952	5.194	5.322	5.383
Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0

Het renterisico blijft ruim binnen de maximale renterisiconorm. We verwachten dat dit de komende jaren zo blijft.

Renteberekening

Rente is een onderdeel van de kostprijs van een product. Vandaar dat rentelasten toegerekend worden aan producten. Het rentebedrag dat wordt toegerekend aan een investering is de uitkomst van de som: boekwaarde x rekenrente. De hoofdregel is dat er geen rente tijdens vervaardiging van een actief wordt geactiveerd (dus geen opname in de kostprijs). Pas vanaf het moment van ingebruikname van een investering worden rentelasten toegerekend aan het product waarvoor het actief wordt gebruikt.

In het volgende overzicht geven wij inzicht in de rentelasten over 2020 en de wijze waarop rente aan investeringen, grondexploitaties en taakvelden (exploitatie) wordt toegerekend.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2020
Externe rentelasten over de korte en lange financiering	670
Externe rentebaten	- 143
Totaal door te berekenen externe rente	527
Rente toe te rekenen aan grondexploitaties	- 21
Rente projectfinanciering toe te rekenen aan betreffende taakveld	- 296
Rentebaten van doorverstrekte leningen indien daar projectfinanciering voor is aangetrokken	+ 133
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	343
Rente over eigen vermogen	+ 0
Rente over voorzieningen	+ 0
Aan taakvelden toe te rekenen rente (1,31%)	343
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag: 1,5%)	- 369
Renteresultaat op het taakveld treasury	-26

We berekenen over de reserves en voorzieningen geen rente. Er is projectfinanciering aangetrokken voor:

- Leningen die zijn doorverstrekkt aan Wocom (woningbouw);
- Leningen die zijn doorverstrekkt aan Stichting HSL-net (glasvezelnetwerk);
- het Centrumplan Leende.

EMU-saldo

Binnen de Europese Unie is het EMU-saldo een belangrijke indicator voor de gezondheid van de overheidsfinanciën. Het EMU-saldo is het verschil van inkomsten en uitgaven van de overheid. De EMU-systematiek werkt op een andere manier dan het stelsel van baten en lasten dat decentrale overheden hanteren. Investeringen en uitgaven die worden gedekt uit reserves tellen bijvoorbeeld niet mee in de uitkomst bij toepassing van het stelsel van baten en lasten, maar tellen wel door in het EMU-saldo. Bij een sluitende begroting kan een gemeente daardoor toch een negatief EMU-saldo hebben. Gemeenten moeten in hun begroting een berekening opnemen van het EMU-saldo.

Bedragen x € 1.000

		Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves	+	667	186	25	-70
Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	+	1.160	1.409	1.606	1.560
Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	+	1.381	1.749	1.851	1.907
Investeringen in (im-)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	-	14.689	6.549	820	0
Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht	+	-	-	-	-
Baten uit desinvesteringen in (im-)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	+	-	-	-	-
Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	-	-	-	-	-
Baten bouwgrondexploitaties, voor zover niet op exploitatie verantwoord	+	-	-	-	-
Lasten op balanspost voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	-	3.465	2.148	1.381	2.010
Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten	-	-	-	-	-
Verwachte boekwinst bij verkoop effecten	-	-	-	-	-
Berekend EMU-saldo		-14.946	-5.353	1.281	1.387

Het EMU-saldo voor de gemeente Heeze-Leende is de eerste jaren negatief. Dit betekent dat (in EMU-termen) de uitgaven hoger zijn dan de inkomsten. Dit wordt mede veroorzaakt door de hoge investeringen in 2020 en 2021.

Paragraaf bedrijfsvoering

Algemeen

In deze paragraaf geven we inzicht in de ontwikkelingen van de gemeentelijke organisatie. Veranderingen in het primaire proces vragen om aanpassingen in de bedrijfsvoering. We passen de bedrijfsvoering continu aan om onze dienstverlening beter te laten aansluiten op de wensen van onze inwoners.

Organisatieontwikkeling ('Operatie Nieuwe Jas')

De doelen van de 'Operatie Nieuwe Jas' zijn:

- We zijn voorbereid op de toekomst waarbij we mee gaan met de ontwikkelingen in de samenleving.
- In onze dienstverlening maken we minimaal waar wat de klant van ons verwacht. Daar waar mogelijk zetten we net dat stapje extra.
- Een professionele en wederzijdse samenwerkingsrelatie waarin de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking A2 gemeenten (GRSA2) de gemeente optimaal ondersteunt in de bedrijfsvoeringsprocessen.
- We benutten en versterken onze slagvaardigheid en zijn een aantrekkelijke partner.
- We dragen bij aan een ondernemende en proactieve gemeenschap waarin burgers eigenaarschap tonen door als verbinder op te treden en te stimuleren dat burgers hun eigen krachten inzetten.

Het programma 'Operatie Nieuwe Jas' wordt in 2020 verder doorgezet:

- We gaan werken met Klantreizen.
- Onderzoeken van de mogelijkheden met betrekking tot 'Het Nieuwe Werken'.
- Strategische personeelsplanning zal als instrument worden ingezet om de medewerkers ook in de toekomst vaardig en competent te houden.

Bedrijfsvoering via GRSA2

De bedrijfsvoeringstaakgebieden van de gemeente zijn per 1 januari 2017 ondergebracht in de Gemeenschappelijke Regeling Samenwerking A2 gemeenten (GRSA2) van de gemeenten Cranendonck, Heeze-Leende en Valkenswaard. De dienstverlening van de GRSA2 heeft tot doel om de deelnemende gemeenten optimaal te faciliteren bij het realiseren van hun ambities. Dit door de uitvoering van de ondersteunende taken op het gebied van financiën, communicatie, personeel en organisatie, informatie- management, juridische zaken, inkoop, facilitaire zaken en bestuurs- en management ondersteuning. Daarnaast verzorgt de GRSA2 de uitvoerende werkzaamheden op het gebied van werk en inkomen voor de deelnemende gemeenten.

De takenbundeling op bedrijfsvoering moet voor de gemeente leiden tot meer kwaliteit, borging van de continuïteit, verminderde kwetsbaarheid, een versterking van de dienstverlening én het behalen van efficiencyvoordelen op de bedrijfsvoeringstaken in de periode 2017-2022, uitgaande van het takenpakket zoals dat is overgegaan naar de GRSA2 en de omstandigheden bij de start.

De GRSA2 is voor de gemeente Heeze-Leende een bekende en betrouwbare samenwerkingspartner, die in nabijheid van de gemeente functioneert en de werkwijzen en gewoonten van de gemeente van binnenuit kent. De zelfstandigheid en beleidsautonomie van de gemeente Heeze-Leende blijft daarbij onaangetaast.

Wat gaat de GRSA2 in 2020 doen?

Voor een optimale ondersteuning van de primaire processen van de gemeente Heeze-Leende, sluiten de inhoudelijke ontwikkelingen in de dienstverlening van de GRSA2 aan bij de ambities van de gemeente, zoals deze zijn geformuleerd in deze begroting. Net als in de overige A2-gemeenten zijn overheidsparticipatie, de ontwikkeling van de organisatie als moderne overheid en van hun medewerkers naar 'de moderne ambtenaar', die als ambassadeur en regisseur opereert en plaats- en tijdonafhankelijk werkt in Heeze-Leende belangrijke thema's.

Aandachtsgebieden bedrijfsvoering 2020

Harmoniseren en standaardiseren bedrijfsvoering

Voor het bereiken van de doelstellingen van de samenwerking op het gebied van bedrijfsvoering welke de gemeente aan de GRSA2 heeft opgedragen is het harmoniseren van het beleid op het onderdeel bedrijfsvoering en het standaardiseren van bijbehorende processen en systemen noodzakelijk. Dit zal ook in 2020 een belangrijk aandachtsgebied zijn samen met de andere A2 gemeenten. Denk hierbij aan zoveel mogelijk uniformeren van het Planning & Control proces, werken aan duurzame digitalisering, applicaties, enz.

Informatievisie

De veranderende technologische ontwikkelingen, de veranderingen die richting gemeentes komen vanuit de overheid en samenleving en eigen ambities worden gebundeld in een gezamenlijke I-visie. Thema's die in de visie een plaats vinden zijn bv de doorontwikkeling van de dienstverlening en het realiseren van samenwerkingsomgevingen. Deze visie zal bijdragen aan de planmatige realisaties van onze ambities. De realisatie zal via projecten de komende jaren ingevuld worden.

Informatiebeveiliging en privacy

Binnen de gemeente is het college van Burgemeester en Wethouders integraal verantwoordelijk voor de beveiliging van informatie binnen de werkprocessen van de gemeente. Informatiebeveiliging gaat niet over ICT alleen, het gaat over informatie in alle verschijningsvormen binnen de organisatie.

Informatiebeveiliging en privacy blijven bij het meer en meer digitaal werken belangrijke thema's.

De komende jaren nemen de digitale dreigingen voor de gemeentelijke organisaties toe. Om nieuwe risico's en dreigingen op het gebied van de beschikbaarheid, vertrouwelijkheid en integriteit van gegevens het hoofd te kunnen bieden zijn technische aanpassingen van onze ICT-omgeving onontkoombaar en worden meegenomen in de Informatievisie.

In 2013 hebben de gemeenten afgesproken de Baseline Informatieveiligheid Gemeenten (BIG) te implementeren. Deze BIG is door de jaren heen steeds geactualiseerd en wordt met 1 januari 2020 vervangen door de BIO (baseline informatievoorziening Overheid). Deze baseline is de basis voor de verantwoording (ENSIA) over informatieveiligheid aan de gemeenteraad. De verantwoording bestaat uit de zelfevaluatie, een IT-audit, een verklaring van het College van B&W en een passage over informatieveiligheid in het jaarverslag. De A2samenwerking ondersteunt de gemeentes bij de implementatie van de BIO.

Personeel & organisatie

De personeels- en salarisadministratie processen worden verder gedigitaliseerd waardoor er een zo groot mogelijk mate van 'selfservice' wordt aangeboden aan de medewerkers en management.

Juridische zaken

Op basis van de ervaringen uit o.a. de ontvangen bezwaarschriften, aanbevelingen jaarverslag van de commissie bezwaarschriften A2 samenwerking en wijzigende wet & regelgeving wordt er in 2020 de juridische kwaliteitszorg binnen de gemeentelijke organisatie en de processen verder versterkt. Dit is een continue proces. In het najaar van 2019 wordt gestart met een pilot mediation, het effect van de inzet van dit middel zal met behulp van een evaluatie in 2020 bepaald worden.

Personeel

In onderstaande tabel is een totaaloverzicht opgenomen van de salarissen en de inhuur van tijdelijke personeel (excl. vergoeding voor raadsleden). Tevens is aangegeven hoe de personeelslasten zijn verdeeld over de programma's.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	
Salarissen	4.834	5.334	5.699	5.801	5.954	6.101	
Inhuur	1.104	929	490	464	444	430	
Vergoedingen	85	-	-	-	-	-	
Totaal	6.023	6.263	6.189	6.265	6.398	6.531	
<i>Verdeling naar programma:</i>							
1	Dienstverlening en bestuur	2.175	2.373	2.289	2.271	2.307	2.341
2	Wonen, bedrijven en recreëren	2.377	2.505	2.545	2.606	2.668	2.732
3	Samen leven en participeren	1.471	1.385	1.355	1.388	1.423	1.458
Totaal	6.023	6.263	6.189	6.265	6.398	6.531	

Doelmatigheid/doeltreffendheid

Het college voert op grond van de verordening Onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid periodiek onderzoek uit naar de doelmatigheid van (onderdelen van) de organisatie-eenheden van de gemeente en de uitvoering van taken door de gemeente óf naar de doeltreffendheid van (delen van) programma's en paragrafen. Het college rapporteert in de paragraaf *Bedrijfsvoering* van de begroting en jaarstukken over de voortgang van de onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid en de uitputting van bijbehorende budgetten.

Paragraaf verbonden partijen

Algemeen

De gemeente Heeze-Leende heeft bestuurlijke en financiële belangen in een aantal verbonden partijen, die beleid ontwikkelen en of beleid uitvoeren voor de gemeente. Een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft.

Een verbonden partij is één van de drie mogelijkheden waarmee de gemeente haar taken uitvoert (of laat uitvoeren) om haar doelstellingen te realiseren: door een eigen dienst, door een commerciële partij of door een verbonden partij.

Een verbonden partij kan onder andere zijn een deelneming in een vennootschap, een gemeenschappelijke regeling, een stichting, een vereniging of een PPS (Publieke Private Samenwerking).

Uitgangspunten (beleid)

In het 'Coalitieakkoord Heeze-Leende 2018-2022' zijn met betrekking tot samenwerkingsverbanden de volgende uitgangspunten genoemd:

- Daar waar mogelijk opereren we zelfstandig.
- We werken samen om:
  - o De kwaliteit te verbeteren.
  - o Risico's en kwetsbaarheden te beperken.
  - o Financieel rendement te verbeteren.

We willen controle houden op de gemeenschappelijke regelingen. Het is belangrijk dat deze effectief blijven functioneren.

Totaal financiële bijdragen aan verbonden partijen

De totale bijdrage aan de verbonden partijen is ruim € 7 miljoen (circa 20% van de begroting). In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van de bedragen zoals ze zijn opgenomen in de begroting 2020-2023.

Bedragen x € 1.000

Verbonden partij	Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Samenwerkingsverband A2 gemeenten	3.797	3.776	3.814	3.719	3.625	3.625
Metropoolregio Eindhoven (MRE)	231	269	223	223	223	223
Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)	283	191	216	216	216	216
Gemeenschappelijke Regeling Reiniging Blink	584	562	680	702	724	748
Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Brabant-Zuidoost (GGD)	265	258	281	287	292	298
Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)	792	830	858	858	858	858
Ergon – Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven	1.075	1.054	1.178	1.185	1.140	1.107
Totaal	7.027	6.940	7.250	7.190	7.078	7.075

Gemeenschappelijke regelingen

Samenwerkingsverband A2 gemeenten					
<i>Visie/doel</i>	Doelstelling van de samenwerking is het verbeteren van de kwaliteit, het verminderen van de kwetsbaarheid, het borgen van de continuïteit en vermindering van de kosten.				
<i>Taken</i>	De Samenwerking A2 gemeenten behartigt de gemeenschappelijke en afzonderlijke belangen van de deelnemers op de gebieden van werk en inkomen en bedrijfsvoering.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Heeze-Leende, Cranendonck en Valkenswaard.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het college is lid van het bestuur.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze-Leende				
<i>Financieel belang</i>	23,7%				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023	
	€ 3.814	€ 3.719	€ 3.625	€ 3.625	
<i>Ontwikkelingen</i>	<p>Er liggen drie majeure ontwikkelingen aan de basis van de strategische doorontwikkeling van de GRSA2 om nu en in de toekomst de gemeenten kwalitatief te kunnen ondersteunen bij het leveren van de diensten en producten aan bedrijven en burgers. Het gaat dan om:</p> <ul style="list-style-type: none"> - professionele zelfwerkzaamheid van de moderne ambtenaar; - digitaliseren waar mogelijk in te zetten en inzetten op het harmoniseren en standaardiseren van systemen, werkwijzen en processen; - invoeren werkplekconcept het 'nieuwe werken' (en de bijbehorende cultuurverandering). 				
<i>Risico's</i>	<p>Taakstelling € 1.100.000 (in de periode 2017-2022). Op 10 juli 2019 is de raad geïnformeerd over de besluitvorming in het bestuur van de GRSA2 omtrent de begroting 2020 van de GRSA2. Het bestuur van de GRSA2 handhaaft de ingezette koers, doch anticipeert op de wensen van de raden door de taakstelling 2020 niet te schrappen uit de begroting 2020, ondanks dat het op gespannen voet staat met de uitkomsten Berenschot en dat het bestuur vragen stelt over de haalbaarheid. De bijdrage van gemeente Heeze-Leende aan de GRSA2 is geactualiseerd naar de herziene begroting van de GRSA2, wat leidt tot een voordeel</p>				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 99	€ 312	€ 148	€ 7.476	€ 7.025

Metropoolregio Eindhoven (MRE)					
<i>Visie/doel</i>	Het doel van onze samenwerking binnen de Metropoolregio Eindhoven is het handhaven en uitbouwen van het kenmerkende economische profiel van de regio, om op die manier het vestigings- en verblijfsklimaat voor onze inwoners en bedrijven te stimuleren. Het verbeteren van de leef-, verblijf- en werkomstandigheden van onze inwoners, bezoekers en bedrijven is daarbij de leidraad. Duurzaamheid staat daarbij centraal.				
<i>Taken</i>					
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De vertegenwoordiging in de diverse werkgroepen in het nieuwe MRE-model is geregeld vanuit de A2 samenwerking.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Financieel belang</i>	2% Het MRE rekent met een bijdrage voor Brainport Development, het SRE Stimuleringsfonds en het Regionaal Historisch Centrum (RHCE).				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023	
	€ 222.708	€ 222.708	€ 222.708	€ 222.708	
<i>Ontwikkelingen</i>	In het samenwerkingsakkoord 2019-2022 Metropoolregio Eindhoven is ervoor gekozen om de inzet te focussen op de volgende opgaven: economie Brainport Eindhoven, transitie landelijk gebied, energietransitie en mobiliteit.				
<i>Risico's</i>	MRE is een kleine, flexibele organisatie waar geen plaats is voor uitvoerende, projectmatige activiteiten. De risico's zijn daardoor beperkt. De enige substantiële kostenposten binnen de organisatie zijn personele en apparaatskosten. Het weerstandsvermogen (bestaande uit de algemene reserve) van MRE moet zich volgens de begroting 2020 tussen € 600.000 en € 1.200.000 bevinden. De stand per 31/12/2018 bedraagt € 880.620 en is toereikend om de risico's af te dekken.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 1.005	€ 4.038	€ 4.280	€ 20.345	€ 17.413

Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)					
<i>Visie/doel</i>	Samen meer waarde voor een veilige en gezonde leefomgeving in Zuidoost-Brabant. Voor en met gemeenten, provincie en netwerkpartners taken uitvoeren op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving, en advisering op het gebied van omgevingsrecht.				
<i>Taken</i>	Om het doel te bereiken voert de ODZOB VTH-taken uit voor de deelnemers. Ook activiteiten die verwant zijn aan deze VTH-taken (specialismen) voert de omgevingsdienst uit indien provincie of gemeenten daarom verzoeken. De ODZOB opereert daarbij als strategische partner en verlengstuk van de deelnemers. Als uitvoeringsorganisatie staat de ODZOB voor de uitvoering van de door de deelnemers verstrekte opdrachten in de vorm van basistaken, verzoektaken en het collectief programma op het gebied van de fysieke leefomgeving.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-De Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven, Waalre en de provincie Noord-Brabant.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het openbaar lichaam heeft een algemeen bestuur (AB). Gedeputeerde Staten en de colleges wijzen uit hun midden ieder één lid van het AB aan. Het dagelijks bestuur bestaat uit minimaal drie en maximaal zes leden, onder wie de voorzitter en wordt door en uit het AB gekozen. Een wethouder van Heeze-Leende is op dit moment lid van het dagelijks bestuur.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Financieel belang</i>	0,7%				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023	
	€ 216	€ 216	€ 216	€ 216	
<i>Ontwikkelingen</i>	De nieuwe Omgevingswet betekent een algehele stelselherziening voor de wet- en regelgeving, die gaat over de kwaliteit van de fysieke leefomgeving. De herziening heeft een grote impact op de manier van werken, de cultuur, het juridisch en technisch instrumentarium en heeft grote gevolgen voor de bevoegde gezagen en organisaties die bij de wet betrokken zijn. De wet beoogt het vergroten van de inzichtelijkheid en het gebruikersgemak, het versnellen van de besluitvorming, meer lokale afwegingsruimte en een samenhangende benadering. De nieuwe datum van inwerkingtreding van de Omgevingswet is bekend, dit wordt 1 januari 2021. De ODZOB wil zich graag samen met de deelnemers in de gemeenschappelijke regeling en de andere betrokken partners, waaronder de Metropoolregio Eindhoven (MRE), GGD en VRBZO (Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost), voorbereiden op de komst van de wet.				
<i>Risico's</i>	In de gemeenschappelijke regeling is ten aanzien van een negatief resultaat het volgende bepaald: 'Het AB kan besluiten de blijkens de jaarrekening behaalde negatieve resultaten geheel of ten dele:				

Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)					
	<p>a. Af te boeken van reserves, voor zover aanwezig;</p> <p>b. Ten laste te brengen van de deelnemers naar rato van ieders afname (=omzet) in het jaar waarop de jaarrekening betrekking heeft.'</p> <p>Dit betekent dat elke deelnemer naar proportie van zijn omzet deelneemt in bovengenoemde risico's. In beginsel hoeft de ODZOB niet zelf te beschikken over een buffer om financiële risico's op te vangen. Er kan immers een beroep gedaan worden op de deelnemers. Dit is evenwel vanuit praktisch oogpunt niet gewenst. Een negatief exploitatieresultaat zou steeds bij de deelnemers tot begrotingsoverschrijding dan wel begrotingswijziging met alle vertraging en verstoring van dien leiden.</p> <p>Om adequaat en effectief te kunnen reageren op de financiële risico's zal de ODZOB moeten beschikken over een financiële buffer die dienst doet als een 'egalisatiereserve'. Hierdoor is de ODZOB in staat om risico's (binnen de door de deelnemers vooraf gestelde kaders) zelf op te vangen zonder dat dit leidt tot verstoring bij de deelnemers. Daarom is gekozen voor het instellen van een algemene reserve.</p> <p>Op basis van een risico-inventarisatie bij ODZOB is het risico bepaald op € 1.958.000 dat wordt afgedekt door de algemene reserve die eind 2018 € 1.200.000 bedraagt.</p> <p>Naast de € 1.958.000 is een risico van € 665.000 bewust niet opgenomen in het te bereiken streefniveau. Dit risico betreft bezuinigingen bij de gemeenten en de provincie die leiden tot een omzetverlaging. De deelnemers hebben hier zelf invloed op. Voordeel van een dergelijke benadering is dat de ODZOB op termijn beschikt over een beperkte weerstandscapaciteit om risico's op te kunnen vangen terwijl de deelnemers zich ervan bewust blijven dat ook zij een gezamenlijke verantwoordelijkheid hebben om werk bij de ODZOB te blijven neerleggen.</p>				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 0	€ 1.577	€	€ 5.055	€

Gemeenschappelijke Regeling Reiniging Blink					
<i>Visie/doel</i>	Duurzame publiek-private co-creatie leidt tot het realiseren van hogere concrete ambitieuze maatschappelijke en circulaire doelen.				
<i>Taken</i>	Blink is belast met taken op het terrein van de inzameling, sortering, vermarkting en (eind-)verwerking van (grondstoffen in) grof en fijn huishoudelijk afval, gladheidsbestrijding en reiniging van de openbare ruimte die bij wet aan de gemeenten zijn opgedragen, dan wel voortvloeien uit de aan de gemeenten op grond van de Gemeentewet toevertrouwde zorg voor de eigen huishouding op het terrein van het milieu, zoals benoemd in de Wet milieubeheer.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Helmond, Deurne, Nuenen, Gemert-Bakel, Someren, Asten, Laarbeek en Heeze-Leende en de private partij Suez.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het algemeen bestuur bestaat uit één lid per deelnemende gemeente. De leden worden door de raden van de deelnemende gemeenten uit hun midden, de voorzitter van de raad inbegrepen, op aanbeveling van burgemeester en wethouders aangewezen.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Helmond				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023	
	€ 680	€ 702	€ 724	€ 748	
<i>Ontwikkelingen</i>	Blink wordt naast uitvoerder meer en meer kennisplatform, initiator en verbinder, projectgenerator en communicator om daarmee de doelstellingen van de gemeenten naar een meer circulaire economie mede vorm te geven.				
<i>Risico's</i>	Blink beschikt zelf niet over een eigen vermogen om niet begrote en onvoorziene kosten te dekken. De opzet van Blink als gemeenschappelijke regeling, is dat risico's opgevangen worden door de deelnemende gemeenten in de jaarlijkse reguliere exploitatie en niet door Blink zelf.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 0	Niet van toepassing, risico's worden opgevangen door deelnemende gemeenten.		€ 4.245	€ 4.155

Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Brabant-Zuidoost (GGD)					
<i>Visie/doel</i>	De GGD heeft tot doel een bijdrage te leveren aan de publieke gezondheidszorg en de ambulancezorg.				
<i>Taken</i>	De dienstverlening van de GGD betreft gezondheid, preventie en snelle interventie. De benoemde kerntaken zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Bewaken van de publieke gezondheid bij rampen en crises; - Toezichhoudende taken (o.a. kinderopvang, WMO); - Jeugdgezondheidszorg 4–18 jaar; - Monitoren, signaleren en adviseren; - Uitvoerende taken gezondheidsbescherming; - Ambulancezorg. 				
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	In het dagelijks en algemeen bestuur van de GGD zijn de deelnemende gemeenten vertegenwoordigd. Het algemeen bestuur stelt de hoofdlijnen van het GGD beleid vast alsmede de begroting en de jaarrekening. Het dagelijks bestuur ziet toe op de dagelijkse gang van zaken, bereidt samen met de directeur de vergaderingen van het algemeen bestuur voor en draagt zorg voor het uitvoeren van de besluiten van het algemeen bestuur. Het algemeen bestuur vergadert circa 4 keer per jaar en het dagelijks bestuur vergadert maandelijks.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven				
<i>Financieel belang</i>	2% De bijdrage aan de GGD bestaat uit een reguliere bijdrage op basis van een tarief per inwoner en markt-conforme tarieven voor de plustaken.				
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023	
	€ 281	€ 287	€ 292	€ 298	
<i>Ontwikkelingen</i>	De directeur van de GGD heeft de opdracht om de organisatie structureel financieel gezond en wendbaar te maken. Hierbij zijn de doelstellingen: <ul style="list-style-type: none"> - De GGD is een financieel gezonde organisatie langs een efficiënte en effectieve bedrijfsvoering. Als onderdeel hiervan is een onderzoek gestart naar de doorlopende lijn Jeugdgezondheidszorg (JGZ) 0-18 jarigen. - De GGD is een transparante organisatie die strategisch wordt aangestuurd en kort-cyclisch wordt bijgestuurd. - De inwonersbijdrage, die de 21 gemeenten jaarlijks (geïndexeerd volgens de reguliere indexeringsmethode) aan de GGD moet betalen, is stabiel. - Er is ruimte voor vernieuwing waardoor de GGD kan inspelen op de sociaal-maatschappelijke vragen van de 21 gemeenten en derden. De GGD is een aantrekkelijke en moderne werkgever.				
<i>Risico's</i>	De kwantificering van de risico's op basis van een kans- en impact-inschatting vindt plaats via een zogenaamde risico-inventarisatie, die jaarlijks wordt opgesteld. De inventarisatie per begin 2019 resulteert in een benodigde weerstandscapaciteit van ca € 2,1 mln voor het programma Publieke Gezondheid en ca € 1,9 mln voor Ambulancezorg. Het bestuur heeft eerder vastgesteld dat het weerstandsvermogen niet tot het niveau van de risico-inventarisatie hoeft te worden aangevuld. Door het bestuur is besloten om zowel voor het programma Publieke Gezondheid als voor het Programma Ambulancezorg voor de algemene reserve een kaderstellende bandbreedte van € 600.000 (min.) tot € 1.200.000 (max.) te hanteren. Het wordt daarbij aan het Algemeen Bestuur overgelaten of de bandbreedte naar gelang de omstandigheden in voorliggende situaties ook daadwerkelijk wordt gehanteerd.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	- € 17	€ 2.555	€ 2.830	€ 12.195	€ 12.672

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)	
<i>Visie/doel</i>	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO) is een organisatie waarin brandweer en GHOR (bureau Geneeskundige Hulpverlening bij Ongevallen en Rampen) samenwerken om incidenten en rampen te voorkomen, te beperken en te bestrijden. VRBZO is de bindende partij voor alle partners in het omvangrijke speelveld van de rampenbestrijding en crisisbeheersing. Met als missie: zorg voor veiligheid. VRBZO werkt aan een veilige leefomgeving voor mensen die in Zuidoost-Brabant wonen of verblijven. En als het noodzakelijk is, biedt de veiligheidsregio professionele hulp.
<i>Taken</i>	Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost is verantwoordelijk voor: <ul style="list-style-type: none"> - het instellen en in stand houden van een brandweerorganisatie; - het instellen en in stand houden van een GHOR-organisatie; - het organiseren van de gemeenschappelijke meldkamer; - het adviseren over het voorkomen van branden, rampen en crises;

	<ul style="list-style-type: none"> - het opstellen van een risicoprofiel: een overzicht van de rampen en crises die een reële bedreiging zijn voor onze regio; - het organiseren van de rampenbestrijding en crisisbeheersing; - het aanschaffen en onderhouden van gemeenschappelijk materieel, zoals brandweerwagens. 			
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Eindhoven, Geldrop-Mierlo, Gemert-Bakel, Heeze-Leende, Helmond, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre.			
<i>Bestuurlijk belang</i>	De burgemeester is lid van het algemeen bestuur.			
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven			
<i>Financieel belang</i>	2%			
<i>Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)</i>	2020	2021	2022	2023
	€ 858	858	€ 858	€ 858

Veiligheidsregio Brabant-Zuidoost (VRBZO)

<i>Ontwikkelingen</i>	<p>In 2019 worden nieuwe visies en beleidsplannen opgesteld welke samenkomen in het meerjarenbeleidsplan en de bestuurlijke Visie 2025. Het meerjarenbeleidsplan moet worden geplaatst in drie parallelle, convergerende ontwikkelingssporen. Het eerste spoor is de doorontwikkeling van het beleidsplan als strategisch sturingsinstrument voor het bestuur van VRBZO.</p> <p>Het tweede spoor betreft het inventariseren en analyseren van risico's als basis voor het beleidsplan. Het derde spoor waarin het meerjarenbeleidsplan moet worden geplaatst is dat van recente bestuurlijke visietrajecten, te weten Visie op Crisisbeheersing, Visie op GHOR, Evaluatie Toekomstvisie Brandweezorg en Brandweezorgplan.</p>				
<i>Risico's</i>	<p>De algemene reserve van VRBZO is bestemd voor het opvangen van financiële risico's en van schommelingen in de exploitatiesfeer. Op basis van het risicoprofiel van VRBZO is de omvang van het weerstandsvermogen bepaald op € 2.000.000. Indien de algemene reserve door onttrekkingen in enig jaar onder dit vastgestelde bedrag uitkomt, zal bij vaststelling van de jaarrekening van het betreffende jaar een besluit moeten worden genomen voor aanvulling van de algemene reserve. Daarbij kan in overweging worden genomen de omvang van de algemene reserve aan te passen aan het dan geldende risicoprofiel. Is aanvulling dan nog noodzakelijk dan kan dit uit een eventueel batig exploitatiesaldo van het lopende en/of komende jaar of door een extra bijdrage van de deelnemende gemeenten. Het is aan het algemeen bestuur van VRBZO om daar een besluit over te nemen. Op 31 december 2018 bedroeg de algemene reserve € 1.937.982.</p>				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 767	€ 7.561	€ 7.385	€ 44.767	€ 42.796

Ergon – Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven

<i>Visie/doel</i>	<p>Ergonbedrijven is het uitvoeringsorgaan van de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven (GRWRE).</p> <p>Binnen de gemeenschappelijke regeling zijn de volgende rechtspersonen aanwezig:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stichting Bevordering Werkgelegenheid Sociale Werkvoorziening (BSWS) te Eindhoven; - EB Holding BV te Eindhoven met deelnemingen in: <ul style="list-style-type: none"> o Kringloopbedrijf Het Goed Regio Eindhoven BV voor 49%; o Hoveniersbedrijf Groenhoven BV Eindhoven voor 100% (geen operationele activiteiten); - EB Support BV te Eindhoven voor 100% (geen operationele activiteiten).
<i>Taken</i>	<p>Ergon verzorgt voor de gemeente Heeze-Leende de taken voortkomende uit de Wet sociale werkvoorziening (WSW). Sinds 1 januari 2015 is de instroom in de WSW gestopt. Het aantal Sw'ers neemt met zo'n 5% per jaar af. Om de infrastructuur, kennis en kunde van Ergon niet verloren te laten gaan, voert de GRWRE ook een aantal taken van de Participatiewet uit. Deze activiteiten hebben betrekking op de poortaanpak, trajecten met loonkostensubsidie en re-integratietrajecten (zoals het Clean Team). Dit gebeurt vanuit de projectorganisatie Participatiebedrijf, die is ondergebracht bij de GRWRE. Zowel ambtelijk als bestuurlijk is de gemeente hier nauw bij betrokken.</p>
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Eindhoven, Heeze-Leende, Valkenswaard, Veldhoven en Waalre. De gemeente Geldrop-Mierlo heeft een inkooprelatie (geen deelnemer).
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het college is met de wethouder Participatie vertegenwoordigd in het algemeen bestuur en Ergon.
<i>Vestigingsplaats</i>	Eindhoven
<i>Financieel belang</i>	De middelen die de gemeente Heeze-Leende van het rijk ontvangt voor de uitvoering van WSW-taken worden doorbetaald naar Ergon. Hiernaast wordt een jaarlijkse vergoeding betaald voor de begeleiding van inwoners die werken met een loonkostensubsidie (€ 5.050 per persoon). Ook draagt de gemeente Heeze-Leende bij aan de kosten van het Participatiebedrijf

Ergon – Werkvoorzieningschap Regio Eindhoven					
Bijdrage gemeente (bedragen x € 1.000)	2020	2021	2022	2023	
Wsw	€ 912	€ 904	€ 859	€ 826	
Re-integratie	€ 266	€ 281	€ 281	€ 281	
Ontwikkelingen	<p>Sinds 1 januari 2017 heeft het rijk aan gemeenten de verplichting opgelegd om beschut werk uit te voeren. Het Rijk bepaalt jaarlijks het aantal te realiseren plekken per gemeente. Met de andere GRWRE-gemeenten en met Ergon concretiseren we de implementatie van beschut werk. Uitgangspunt is dat deze doelgroep geplaatst wordt door Ergon.</p> <p>We zetten extra in op loonkostensubsidie als instrument om mensen - naar vermogen - maximaal aan het werk te helpen. De uitvoering van deze regeling is regeltechnisch en arbeidsintensief en daarom regionaal ondergebracht bij de Gemeenschappelijke Regeling Werkvoorziening Regio Eindhoven (GRWRE).</p>				
Risico's	<p>De algemene reserve van Ergon bedraagt vóór resultaatbestemming per 31 december 2018 € 8,8 miljoen. Deze reserve dient als weerstandsvermogen om risico's financieel op te vangen. Op basis van de risico analyse door de directie van Ergon is een weerstandsvermogen van € 10 miljoen passend. Deze omvang wordt tevens door de provincie Noord-Brabant geadviseerd.</p>				
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2018	Eigen vermogen per 31-12-2017	Eigen vermogen per 31-12-2018	Vreemd vermogen per 31-12-2017	Vreemd vermogen per 31-12-2018
	€ 371	€ 10.335	€ 10.247	€ 6.197	€ 6.769

Volledigheidshalve nog de volgende opmerking over een verbonden partij uit het verleden waar de gemeente inmiddels geen belang meer in heeft, maar waar de financiële afwikkeling nog van voortduurt:

Gemeenschappelijke Regeling Hypotheekfonds Noord-Brabantse Gemeenten (HNG)

Gedurende 25 jaar (1996 tot en met 2020) ontvangt de gemeente jaarlijkse termijnen voortvloeiend uit de verkoop aandelen HNG. De jaarlijkse termijn, de zogenaamde aflossing zero coupon leningen, bedraagt € 59.660 (waarvan € 2.285 vanaf de herindeling via de gemeente Cranendonck wordt ontvangen). De deelnemende gemeenten hebben ingestemd met de opheffing van HNG.

Vennootschappen en coöperaties

Heeze De Bulders B.V.					
Visie/doel	De activiteiten omvatten het oprichten en verwerven van, het deelnemen in, het samenwerken met, het besturen van en adviseren aan, evenals het (doen) financieren van andere ondernemingen, in welke vorm dan ook.				
Taken	<p>Via Heeze De Bulders B.V. heeft de gemeente Heeze-Leende een 50% belang genomen in De Bulders Woningbouw B.V. Heeze. De Bulders B.V. heeft hiervoor € 9.000, zijnde 50% van het geplaatst aandelenkapitaal gestort.</p> <p>Daarnaast heeft Heeze De Bulders B.V. een belang van 50% in De Bulders Woningbouw C.V. en wel voor 49,5% direct en de resterende 0,5% via haar belang in De Bulders Woningbouw B.V. Zij treedt op als één van de twee stille vennoten. Heeze De Bulders B.V. brengt op afroep van De Bulders Woningbouw C.V. 50% van het commanditair kapitaal in.</p>				
Deelnemende partijen	Gemeente Heeze-Leende				
Bestuurlijk belang	De gemeente Heeze-Leende is enig aandeelhouder.				
Vestigingsplaats	Heeze				
Financieel belang	100%				
Ontwikkelingen	-				
Financiële informatie (bedragen x € 1.000)	Resultaat 2018	Eigen vermogen per 31-12-2017	Eigen vermogen per 31-12-2018	Vreemd vermogen per 31-12-2017	Vreemd vermogen per 31-12-2018
	€ 0	€ 18	€ 18	€ 1.000	€ 1.000

De Bulders Woningbouw B.V.	
Visie/doel	De vennootschap heeft als doel het als beherend venoot deelnemen in en het besturen van De Bulders Woningbouw C.V.
Taken	Het voorzien in de financieringsbehoefte van De Bulders Woningbouw C.V., het beheren van en beschikken over alle soorten goederen en het stellen van zekerheden. Het sluiten van overeenkomsten en zich voor De Bulders Woningbouw C.V. verbinden.

<i>Deelnemende partijen</i>	BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Heeze De Bulders B.V.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De regio manager en de wethouder vertegenwoordigen BNG GO respectievelijk de gemeente Heeze-Leende als aandeelhouder in De Bulders Woningbouw B.V.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze				
<i>Financieel belang</i>	50% via Heeze De Bulders B.V. Het maatschappelijk kapitaal bedraagt € 90.000. Hiervan is € 18.000 geplaatst. Dit is door de aandeelhouders volgestort (ieder € 9.000).				
<i>Ontwikkelingen</i>	-				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 16	€ 84	€ 100	€ 31	€ 30

De Bulders Woningbouw C.V.					
<i>Visie/doel en taken</i>	De Bulders Woningbouw C.V. heeft ten doel de integrale voorbereiding, ontwikkeling en het (doen) realiseren van de aanleg van de Randweg, en de realisatie van woningbouw in drie fasen gelegen in plangebied 'De Bulders'.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De Bulders Woningbouw B.V. als enig beherend vennoot. BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Heeze De Bulders B.V. als commanditaire vennoten.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De C.V. wordt bestuurd door De Bulders Woningbouw B.V. In de raad van vennoten wordt deelgenomen door de directeur van BNG GO en de burgemeester van de gemeente Heeze-Leende. Elke vennoot heeft één stem. Besluiten worden unaniem genomen.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze				
<i>Financieel belang</i>	50% via Heeze De Bulders B.V. (49,5% direct en 0,5% via De Bulders Woningbouw B.V.). In De Bulders Woningbouw C.V. wordt deelgenomen door De Bulders Woningbouw B.V. voor € 20.000 en BNG Gebiedsontwikkeling B.V. en Heeze De Bulders B.V., ieder voor € 1.000.000. De commanditaire vennoten maken genoemde bedragen naar behoefte van de C.V. op eerste afroep over. Per 31 december 2017 is door ieder € 1.000.000 overgemaakt.				
<i>Ontwikkelingen</i>	-				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	- € 8.557	€ 1.979	€ 2.164	€ 913	€ 9.536

N.V. Bank Nederlandse Gemeenten					
<i>Visie/doel en taken</i>	BNG is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak. De deelneming kan dan ook als een duurzame belegging worden beschouwd.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De publieke sector in Nederland, zoals gemeenten, provincies en de Staat der Nederlanden.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders is de wethouder Financiën.				
<i>Vestigingsplaats</i>	Den Haag				
<i>Financieel belang</i>	De gemeente heeft 10.020 aandelen à € 2,50 BNG in haar bezit die voor de verkrijgingsprijs van € 22.734 onder financiële vaste activa staan gewaardeerd. Hiermee bezit de gemeente Heeze-Leende 0,01799% van de stemmen en bedraagt het aandeel in het vermogen en het dividend tevens 0,01799%.				
<i>Financiële informatie</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 337 miljoen (V)	€ 4.953 miljoen	€ 4.991 miljoen	€ 135.072 miljoen	€ 132.518 miljoen

Brabant Water N.V.					
<i>Visie/doel en taken</i>	Brabant Water N.V. is het waterleidingbedrijf voor vrijwel geheel Noord-Brabant. De aandelen zijn in handen van de provincie Noord-Brabant en het overgrote deel van de gemeenten in het voorzieningsgebied.				
<i>Deelnemende partijen</i>	De aandelen zijn in handen van de provincie Noord-Brabant en het overgrote deel van de gemeenten in het voorzieningsgebied.				
<i>Bestuurlijk belang</i>	De vertegenwoordiger in de algemene vergadering van aandeelhouders is de wethouder Financiën.				
<i>Vestigingsplaats</i>	's-Hertogenbosch				
<i>Financieel belang</i>	De gemeente heeft in haar bezit 14.074 aandelen tegen de nominale waarde van € 0,10 per aandeel. Hiermee bezit de gemeente Heeze-Leende 0,50% van de stemmen en bedraagt het aandeel in het vermogen en het dividend tevens 0,50%. Dit bezit staat op de balans onder financiële vaste activa opgenomen tegen de verkrijgingsprijs van € 1.407.				
<i>Financiële informatie (bedragen x € 1.000)</i>	<i>Resultaat 2018</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Eigen vermogen per 31-12-2018</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2017</i>	<i>Vreemd vermogen per 31-12-2018</i>
	€ 27	€ 609	€ 636	€ 439	€ 457

Stichtingen en verenigingen

Stichting Bureau Inkoop & Aanbestedingen Zuidoost Brabant	
<i>Visie/doel en taken</i>	Het streven binnen de inkooptrajecten naar maximale waarde voor de gemeente of publieke organisatie door het toepassen van maatschappelijk verantwoord inkopen binnen de inkooptrajecten. Dit bestaat uit het toepassen van Social return en Duurzaamheidscriteria en de toegang voor (regionaal) MKB tot overheidsopdrachten. Het streven binnen de gemeenten en haar gelieerde organisaties naar efficiency binnen de inkoopprocessen.
<i>Deelnemende partijen</i>	De gemeenten Asten, Bergeijk, Best, Bladel, Cranendonck, Deurne, Eersel, Gemert-Bakel, Geldrop-Mierlo, Heeze-Leende, Laarbeek, Nuenen c.a., Oirschot, Reusel-de Mierden, Someren, Son en Breugel, Veldhoven en Waalre.
<i>Bestuurlijk belang</i>	Het algemeen bestuur van de stichting bestaat uit een tweetal leden per deelnemende gemeente. Uit de leden van het algemeen bestuur is een dagelijks bestuur samengesteld. Dit bestaat uit een voorzitter, een secretaris, een penningmeester en twee leden. De stichting kent een algemeen directeur.
<i>Vestigingsplaats</i>	Oirschot
<i>Financieel belang</i>	De entreegelden die als goodwill zijn betaald door gemeenten die later zijn aangesloten, worden tot het eigen vermogen van de stichting gerekend. Deze worden niet eerder dan bij liquidatie van de stichting aan de gemeenten terugbetaald. Het entreegeld voor de gemeente Heeze-Leende bedroeg € 10.833.

Stichting HSLnet	
<i>Visie/doel en taken</i>	Aanleg en in stand houden van een glasvezelnetwerk als nutsvoorziening voor de kernen en het buitengebied van Heeze-Leende.
<i>Deelnemende partijen</i>	Het juridische eigendom van het open glasvezelnetwerk is in handen van de Stichting HSLnet en het economische eigendom is in handen van Coöperatie HSLnet u.a., die is opgericht specifiek voor het beheer en de exploitatie van het netwerk.
<i>Bestuurlijk belang</i>	De gemeente heeft volledige zeggenschap in de Stichting en 1 van de 3 bestuursleden is (statutair) een wethouder van de gemeente Heeze-Leende.
<i>Vestigingsplaats</i>	Heeze-Leende
<i>Financieel belang</i>	In het kader van de financiering van de aanleg van een glasvezelnetwerk is in 2016 een lening van € 5,2 miljoen verstrekt aan de Stichting HSL-net. De lening bedraagt eind 2018 nog € 4.745.000. Ten behoeve van de aanleg van glasvezel in het buitengebied is in 2019 een lening verstrekt van € 1,35 miljoen.

Paragraaf grondbeleid

Algemeen

Het gemeentelijk grondbeleid is een instrument om ruimtelijke doelstellingen te bereiken. Die doelstellingen liggen op het terrein van de in programma 2 *Wonen, bedrijven en recreëren* opgenomen onderwerpen huisvesting, ruimtelijke ordening, economische ontwikkeling, infrastructuur, recreatie en natuur.

In deze paragraaf nemen wij u mee in de uitgangspunten met betrekking tot het grondbeleid. We laten zien welke grondexploitaties lopen en geven inzicht in de risico's die we lopen.

Uitgangspunten/parameters voor bouwgrondexploitaties in eigen beheer

Door het tijdig opstellen en actualiseren van de grondexploitaties in eigen beheer worden kosten opbrengsten in relatie met elkaar gebracht en ontstaat inzicht in de mogelijke financiële risico's. De grondexploitaties worden tweemaal per jaar geactualiseerd.

De volgende uitgangspunten/parameters zijn gehanteerd bij de actualisatie van de grondexploitaties:

Parameter rente	1,5% over de boekwaarde per 1 januari
Parameter kostenstijging	3%
Parameter opbrengstenstijging	0%
Percentage voorbereiding en toezicht/algemene kosten	15%
Looptijd van grondexploitaties	maximaal 10 jaar

Ten opzichte van de uitgangspunten/parameters zoals genoemd in de jaarrekening 2018 zijn deze niet gewijzigd.

Het rentepercentage wordt, indien geen sprake is van projectfinanciering, conform BBV gebaseerd op het gewogen gemiddelde rentepercentage van de leningenportefeuille van de gemeente naar verhouding van het vreemd vermogen ten opzichte van het totale vermogen. Dit resulteert in een rentepercentage van 1,5%. De berekening van dit percentage is opgenomen in de paragraaf financiering.

De aangetrokken woningbouw heeft ervoor gezorgd dat ook de kosten voor grond, weg en waterbouw stijgen. We gaan hierbij uit van een kostenstijging van 3%. Dit is gebaseerd op het rapport 'Outlook grondexploitaties 2019'. Zij verwachten voor deze bouwsector voor de korte termijn een stijging van 2 tot 4%.

De opbrengsten bestaan bij alle grondexploitaties enkel uit de opbrengsten van grondverkoop. De afgelopen jaren is sprake van een landelijke grondwaardestijging voor woningbouw. Deze ontwikkeling heeft vorig jaar aanleiding gegeven om de grondprijzen te actualiseren. Omdat bij de meeste grondexploitaties de opbrengsten (incl. de grondprijzen) al vastliggen in overeenkomsten of opties heeft de wijziging van de grondprijzen slechts beperkt effect op de lopende grondexploitaties. Daarom wordt bij de lopende exploitaties een opbrengstenstijging van 0% aangehouden.

Bij de kosten voor voorbereiding en toezicht en de algemene kosten gaan we uit van een gemiddeld jaarlijks percentage van 15%.

De parameters worden bij de volgende actualisatie, die plaats zal vinden ten behoeve van de jaarrekening 2019, beoordeeld en indien nodig geactualiseerd.

Grondprijzen

Op grond van de in 2012 vastgestelde 'nota grondbeleid' stelt het college de grondprijzen jaarlijks vast nadat de gemeenteraad hierover is geïnformeerd in de begroting en bedenkingen kenbaar heeft kunnen maken. Hierbij wordt uitgegaan van de marktwaardebenadering en kan zowel gebruik worden gemaakt van de residuele methode* als de comparatieve methode. Na jarenlang dezelfde grondprijzen te hebben gehanteerd zijn de grondprijzen vorig jaar aangepast.

* Bij deze methode wordt een directe relatie gelegd tussen de marktwaarde, de bouwkosten en de grondwaarde van een onroerende zaak. Door de marktwaarde te verminderen met de bouw- en bijkomende kosten, resteert de waarde van de grond.

Voor het jaar 2019 zijn de volgende grondprijzen vastgesteld:

Omschrijving	Prijs per m2 in 2019 (exclusief btw)
Eventuele nieuwe projecten/kavels	Taxatieprijs met bandbreedte tussen € 300 tot € 450 per m2
Kavels Steenakker, Leende	€ 328,00
Kavels Domein, Sterksel	€ 300,00
Kavels t.b.v. sociale huurwoningen	€ 275,00
Bedrijfsgrond	€ 162,00
Bedrijfswoning eerste 500 m2 van de totale kavel	€ 323,00

Voor het begrotingsjaar 2020 wordt voorgesteld om deze prijzen te handhaven met uitzondering van de prijs voor bedrijfskavels. Voorgesteld wordt om deze prijs te indexeren met de CPI voor alle huishoudens (consumentenprijsindex). De grondprijs voor bedrijfskavels wordt daarmee € 165,00 per m2.

Bouwgrondexploitaties in eigen beheer

De laatste actualisatie in augustus 2019 leidt tot de volgende prognose van het resultaat per einde van de exploitaties:

Bedragen x € 1.000

Exploitatie	Boekwaarde per 1 januari 2019 vóór winstneming	Verwacht resultaat * (aug 2019)	Verwacht resultaat vorige actualisatie * (jaarrekening 2018)	Vershil verwacht resultaat	Tussentijdse winstneming tot en met 2018 **	Jaar van afsluiting
De Poortmannen, Heeze	1.429	1.138 V	1.139 V	1 N	739	2025
De Breedvennen, Leende	1.154	142 V	142 V	-	69	2021
Domein, Sterksel	1.056	20 V	24 V	4 N	-	2023
Centrumplan/Schoolstraat, Leende	2	43 V	43 V	-	-	2020
Gymzaal Marijkeplein, Leende	30	17 V	17 V	-	-	2020

* Betreft het verwachte totale resultaat inclusief tussentijdse winstnemingen.

** Betreft de tussentijdse winstnemingen.

De actualisatie van de exploitaties in augustus 2019 leidt tot een beperkte bijstelling van de verwachte resultaten. De afwijkingen worden hierna kort toegelicht.

De Poortmannen, Heeze

Er zijn enerzijds hogere opbrengsten door de indexatie van de grondprijs en anderzijds hogere kosten vanwege de vanaf dit jaar in rekening gebrachte onroerend zaakbelasting. Per saldo is het verschil gering.

Domein, Sterksel

Het verschil heeft te maken met onvoorziene kosten voor een taxatie- en bodemrapport.

Grondexploitatie op basis van samenwerking

De Bulders, Heeze

Deze wijk wordt ontwikkeld in samenwerking met de BNG GO. In deze samenwerking zijn de kwalitatieve en kwantitatieve uitgangspunten, waaronder de wijk ontwikkeld gaat worden, vastgelegd in een contract. Dit contract is medio 2012 door beide partijen ondertekend. Er worden zo'n 350 woningen gerealiseerd.

De gronden van de gemeente en de nog door de gemeente te verwerven gronden worden inclusief vergoeding voor rentebijbeschrijving en bijkomende kosten naar rato van afzet van de gronden (grondverkoop aan ontwikkelaars, bouwers, particulieren) ingebracht in De Bulders Woningbouw CV. De eind 2017 in de grondbank opgenomen gronden zijn in 2018 ingebracht in De Bulders Woningbouw CV. De in 2018 en 2019 overgenomen gronden zullen eveneens worden ingebracht in De Bulders Woningbouw CV.

Het door de gemeente ingebracht kapitaal in de BV/CV bedraagt per 1 januari 2019 € 1 miljoen.

Woningbouwprojecten niet in eigen beheer

Naast een actieve grondexploitatie kan de gemeente in voorkomende gevallen kiezen voor een faciliterend grondbeleid, waarbij sprake kan zijn van kostenverhaal. Faciliterend grondbeleid houdt in dat de gemeente het particulieren mogelijk maakt grond te exploiteren. Gemeentelijke kosten verbonden aan het desbetreffende exploitatiegebied kunnen op de particuliere exploitant worden verhaald. De gemeente koopt dus zelf geen grond aan; ze beperkt zich tot de wettelijke publieke taak. Deze taak bestaat vooral uit inspraakprocedures en het vaststellen van het bestemmingsplan. Daarnaast wordt het eigendom en beheer van de eventuele openbare ruimte vaak door de gemeente overgenomen.

De gemeente kent nog één woningbouwproject welke niet in eigen beheer wordt ontwikkeld. Dit betreft Kloostervelden in Sterksel. Hierbij is sprake van een langer lopende gebiedsontwikkeling waarbij geldt dat we op basis van de anterieure overeenkomst een afkoopsom voor de totale gemeentelijke kosten (exclusief leges) hebben ontvangen. Het eigendom en beheer van een deel van de openbare ruimte is al aan de gemeente overgedragen.

Overige bouwgronden (normaal vermogensbeheer)

Dit betreft de gronden aan de Halfeindschestraat welke we via een ruil hebben verkregen. Deze gronden worden verkocht in de verkregen staat.

Risico's grondexploitatie

In het verleden was de gemeente voor het voeren van een goed grondbeleid verplicht om een genormeerde reserve grondexploitatie te vormen. Inmiddels is deze verplichting vervallen. Het is daarom van belang om te bezien met welke risico's we rekening dienen te houden bij het bepalen van het noodzakelijk weerstandsvermogen van de gemeente (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing). De resultaten van de grondexploitaties vormen door het vervallen van de verevening via de reserve grondexploitaties onderdeel van de het resultaat van de gemeente Heeze-Leende.

Risico's bij grondexploitaties in eigen beheer

De risico's zijn per grondexploitatie bezien. Binnen de grondexploitaties kan sprake zijn van marktontwikkelingen (vertraging van de afzet als gevolg van gewijzigde woon- en werkbehoeften en conjunctuurontwikkelingen) en specifieke projectrisico's (bestemmingsplan, milieu, flora en fauna, archeologie).

De calculaties van de verwachte eindwaarde van de grondexploitaties zijn met enige voorzichtigheid berekend, maar toch blijven risico's altijd bestaan. Voor de grondexploitaties zijn daarom de risico's bezien en vertaald in een worst case scenario waarin rekening is gehouden met het voordoen van deze risico's. Onderstaand overzicht toont aan dat er bij twee grondexploitaties sprake is van een beperkt nadelig resultaat. Bij de beoordeling van het weerstandsvermogen zijn deze nadelige resultaten als risico meegenomen (zie paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing).

Bedragen x € 1.000

Exploitatie	Verwacht resultaat (aug 2019)	Verwacht resultaat worst case (aug 2019)
De Poortmannen, Heeze	1.138 V	1.098 V
De Breedvennen, Leende	142 V	100 V
Domein, Sterksel	20 V	75 N
Centrumplan/Schoolstraat, Leende	43 V	15 N
Gymzaal Marijkeplein, Leende	17 V	89 N

De Breedvennen, Leende

De meeste gronden in de Breedvennen zijn inmiddels uitgegeven. Er resteert nog een klein gedeelte voor een bedrijf met bedrijfswoning. Het is onzeker of de kavel volgens de opgestelde planning verkocht zal worden.

Het bestemmingsplan is inmiddels vastgesteld en onherroepelijk. Er zijn geen verontreinigingen te verwachten, aangezien altijd sprake is geweest van landbouwgrond. Om die reden bestaat ook niet de verwachting dat bedreigde flora- en of fauna voorkomt. Daarmee is er sprake van een klein tot normaal risico.

De Poortmannen, Heeze

Het risico op vertraging in de uitgifte is middelgroot. Buiten twee kavels in de Breedvennen in Leende, is De Poortmannen de enige locatie met beschikbare bedrijfsgrond. Er is de laatste jaren sprake van een aantrekkende markt. Het bestemmingsplan is op 22 juni 2016 onherroepelijk geworden. Archeologisch vooronderzoek op de aangekochte grond heeft uitgewezen dat nader onderzoek niet is vereist. De praktijk heeft echter geleerd dat er wel rekening moet worden gehouden met tegenvallers in dit gebied waardoor wel sprake is van een risico. Op basis van onderzoek kan worden gesteld dat er geen sprake is van verontreiniging grond en het huidige gebruik landbouwgrond geeft niet de verwachting dat bijzondere en/of bedreigde flora- en fauna voorkomt.

Domein, Sterksel

Hoewel sprake is van een aantrekkende markt voorzien we nog steeds een groot risico op de afzet conform de opgestelde planning. Het bestemmingsplan is onherroepelijk en daarmee is er geen risico. Bodem- en archeologisch onderzoek is uitgevoerd. Er is geen verwachting dat sprake is van bijzondere flora en fauna omdat het huidige gebruik landbouwgrond betreft.

Centrumplan/Schoolstraat, Leende

De nog uit te geven gronden zijn gelegen in het bestemmingsplan Centrumplan Leende. Het bestemmingsplan voor dit gedeelte is inmiddels onherroepelijk waardoor er sprake is van een klein risico. Er hebben op een groot gedeelte van het terrein al afgravingen plaatsgevonden onder archeologisch begeleiding. Het is echter nog steeds mogelijk dat er archeologische vondsten gedaan worden. Het risico is klein tot middelgroot. Er heeft een verkennend bodemonderzoek plaatsgevonden. Hieruit blijkt dat er ter plaatse geen verontreinigingen en geen asbest zijn aangetroffen. Ook heeft er een onderzoek plaatsgevonden naar flora en fauna in dit gebied. De mogelijkheid bestaat dat er door uitvoering van dit plan, verzoeken tot planschade worden ingediend. Het risico daarop is groot. Vanwege dit grote risico is er in het base case scenario al rekening mee gehouden.

Gymzaal Marijkeplein, Leende

Bij de uitwerking van het plan is de situering van de woningen op het terrein aangepast waardoor de kosten voor bouw- en woonrijp maken hoger zouden uitvallen. In de komende maanden wordt daarom samen met de ontwikkelaar (WoCom) bekeken of er een optimalisering van het plan mogelijk is waardoor deze extra kosten beperkt blijven. Indien dit niet het geval is zou de grondexploitatie tot een verlies kunnen leiden. Bij de eerstvolgende actualisatie (in 2020) is hier meer duidelijkheid over. De nog uit te geven grond is gelegen in het bestemmingsplan Kom Leende. Deze grond heeft nu nog een maatschappelijke bestemming en moet dus nog worden gewijzigd naar een woonbestemming en daarmee is er dus sprake van een groot risico. Er heeft nog geen archeologisch of bodemonderzoek plaatsgevonden waardoor er sprake is van een middelgroot risico. Bij sloop van de gymzaal bestaat tevens de mogelijkheid dat er asbestsanering moet plaatsvinden. Gelet hierop is er in het base case scenario al rekening gehouden met een bedrag voor asbestsanering. Ook bestaat het risico dat er verzoeken tot planschade worden ingediend. Ook hiermee is in het base case scenario al rekening mee gehouden.

Het is nu ook een bebouwd stuk grond. In redelijkheid is daarom niet te verwachten dat er bijzondere en bedreigde flora en/of fauna voorkomt.

Risico's bij grondexploitaties op basis van samenwerking

De Bulders

De Bulders BV/CV is als aparte entiteit verantwoordelijk voor haar eigen risico's. Daarom heeft zij binnen haar eigen grondexploitatie een risicobuffer opgenomen. Omdat de eind 2017 in de groundbank aanwezige gronden inmiddels zijn geleverd aan de Bulders, is het risico dat de gronden moeten worden afgewaardeerd beperkt tot de gronden die in 2018 en 2019 zijn verworven en nog moeten worden overgedragen aan de Bulders.

Met de levering van de gronden van de gemeente aan de Bulders is een ander risico voor de gemeente ontstaan. De Bulders heeft vreemd vermogen aan moeten trekken voor het kunnen aankopen van de gronden en het starten met bouwrijp maken van de gronden. De gemeente staat 100% garant voor deze lening. Dit risico is benoemd en verwerkt in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing.

Overige bouwgronden (materieel vast actief)

Dit betreft de gronden aan de Halfeindschestraat in Leende welke we via een ruil hebben verkregen. Het afzetrisico voor de 3 resterende bouw kavels ligt bij de gemeente. Gezien de te verwachten opbrengsten en het feit dat er nog nauwelijks kosten (slechts kosten van verkoop) zijn omdat het gebied al bouw- en woonrijp is, is het risico minimaal.

Reserve bovenwijkse voorzieningen

De stand van de reserve bovenwijkse voorzieningen bedraagt per 31 december 2018 € 929.000. Tot 2013 werd een bedrag van € 22 per verkochte m² in de grondexploitaties gereserveerd. Vanwege gewijzigde regelgeving was dit niet meer mogelijk. Daarom heeft de raad in 2016 besloten om bij afsluiting van de grondexploitaties met een eventueel positief eindresultaat dit bedrag per m² alsnog aan deze reserve toe te voegen.

Winstneming

Door de gemeente Heeze-Leende werden in het verleden geen tussentijdse winsten genomen. Winsten werden pas genomen nadat een grondexploitatie volledig was afgewikkeld.

De richtlijnen met betrekking tot tussentijdse winstneming bij grondexploitaties zijn aangescherpt en tussentijdse winstneming is het uitgangspunt. Het verantwoorden van tussentijdse winst is geen keuze maar een verplichting die voortkomt uit het realisatiebeginsel. De wijze waarop rekening moeten worden gehouden met tussentijdse winstneming bij positieve grondexploitaties is in maart 2018 door de commissie BBV nader uitgelegd.

Bij het bepalen van de tussentijdse winst is het uiteraard noodzakelijk de nodige voorzichtigheid te betrachten. In de nadere uitleg door de commissie BBV is de wijze waarop de tussentijds te nemen winst moet worden berekend, vastgelegd. Voor het bepalen van de tussentijdse winst is aansluiting gezocht bij een algemeen aanvaardbare methodiek (percentage of completion), waarbij rekening is gehouden met de bijzondere kenmerken van gemeentelijke grondexploitaties. De doelstelling van het gemeentelijk grondbeleid is immers niet primair gericht op het behalen van financieel rendement, maar op het bereiken van het gewenste voorzieningenniveau voor inwoners en bedrijven. De percentage of completion (Poc) methode houdt rekening met de fase waarin de grondexploitatie, zowel wat betreft de opbrengsten als de kosten, verkeert. Daarnaast is deze methode eenvoudig toepasbaar en kan eenduidig worden gehanteerd voor alle positieve grondexploitaties die door de gemeente worden uitgevoerd.

Bij toepassing van de Poc-methode wordt voor wat betreft de berekeningsmethodiek en de planinhoudelijke uitgangspunten niet afgeweken van de grondexploitatie of herziening zoals deze tot en met het verslagjaar door het college en/of de raad zijn vastgesteld. De tussentijdse winst wordt berekend naar de mate waarin kosten en opbrengsten zijn gerealiseerd per individuele grondexploitatie. Indien nog geen gronden zijn verkocht is er dus nog geen sprake van gerealiseerde winst. Maatgevend is de realisatie tot en met het lopende jaar ten opzichte van het totaal van de kosten en opbrengsten van de grondexploitatie. Bij de berekening van de tussentijdse winst volgens Poc-methode worden de volgende formules gehanteerd:

$\% \text{ kostenrealisatie} \times \% \text{ opbrengstrealisatie} = \% \text{ Poc}$
$\% \text{ Poc} \times \text{verwachte winst} = \text{tussentijdse winstneming}$

Op de verwachte winst worden de project specifieke risico's becijferd en in mindering gebracht. Bij de gemeente Heeze-Leende hanteren we daarom bij de berekening van de tussentijdse winstneming het verwachte resultaat volgens het worst case scenario.

Vanwege de eenduidigheid en eenvoud worden geen uitzonderingen gemaakt voor het toepassen van de Poc-methode. Dit betekent dat de Poc-methode moet worden gehanteerd voor het bepalen van de tussentijdse winstneming.

Tot en met 2017 werd er pas winst genomen bij de afronding van een project. Het voorzichtigheidsbeginsel werd toegepast. Het tussentijds winstnemen leidt tot een toename van het resultaat vóór bestemming maar betekent ook dat het risico met betrekking tot de grondexploitaties toeneemt. Immers worden winsten al genomen voordat het project helemaal is afgerond en de werkelijke winst definitief is. Om deze risico's te beperken, is door de raad bij het vaststellen van de begroting 2019 bepaald de tussentijdse winstneming te storten in een nieuw te vormen reserve grondexploitaties. De toename van de risico's als gevolg van tussentijdse winstneming worden dan gedekt door deze reserve en het resultaat na bestemming wordt niet beïnvloed door de tussentijdse winstnemingen.

Bij raadsbesluit d.d. 27 juni 2016 is besloten om *gerealiseerde* winsten op bouwgrondexploitaties toe te voegen aan de reserves bovenwijkse voorzieningen en totaaloplossing verkeersproblematiek. Bij tussentijdse winstneming is nog geen sprake is van daadwerkelijk gerealiseerde winsten en bestaat daarom het risico dat de werkelijke winsten, ondanks het feit dat een algemeen aanvaarde en zelfs voorgeschreven methodiek wordt gehanteerd bij de berekening van de tussentijdse winstneming, lager zullen zijn. Daarom wordt voorgesteld de tussentijdse winsten in een reserve grondexploitaties te storten en na afronding van een project en bepaling van de gerealiseerde winst

deze gerealiseerde winsten conform het besluit van 27 juni 2016 toe te voegen aan de reserves bovenwijkse voorzieningen en totaaloplossing verkeersproblematiek.

Paragraaf interbestuurlijk programma (IBP)

Algemeen

Nederland staat voor een aantal grote uitdagingen, zoals de energietransitie, het tegengaan van eenzaamheid en minder mensen met problematische schulden. Deze opgaven beperken zich niet tot de grenzen van een gemeente of regio. Het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen pakken deze grote maatschappelijke opgaven dan ook gezamenlijk aan: via het Interbestuurlijk Programma (IBP). In het IBP staan de volgende maatschappelijke opgaven centraal:

Domein	Programma	Opgave
Fysiek	2. Wonen, bedrijven en recreëren	1 Samen aan de slag voor klimaat 2 Toekomstbestendig wonen 3 Regionale economie als versneller 4 Naar een vitaal platteland
Sociaal	3. Samen leven en participeren	5 Merkbaar beter in het sociaal domein 6 Nederland en migrant goed voorbereid 7 Problematische schulden voorkomen en oplossen
Overkoepelend	1. Dienstverlening en bestuur	8 Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving 9 Passende financiële verhoudingen 10 Overkoepelende thema's

Alle overheden zetten zich financieel in voor de opgaven in het IBP. Het Rijk stelt middelen beschikbaar via het accres van het Gemeentefonds en zgn. enveloppen die het Rijk vult via een decentralisatie-uitkering. De gemeenten zullen een beroep kunnen doen op de decentralisatie-uitkering, maar zullen een cofinancieringsbijdrage moeten leveren (vanuit het extra accres dat bij de maartcirculaire Gemeentefonds 2018 beschikbaar is gesteld). Dit extra accres is bij het vaststellen van de Kadernota 2019 gereserveerd voor de IBP-doelen en is vooralsnog 'geparkeerd' onder programma *Dienstverlening en bestuur* (thema Overige baten en lasten).

Voor de in het IBP benoemde maatschappelijke opgaven zijn in onze reguliere begroting al middelen vrijgemaakt (onder meer in Kadernota 2020). Daarnaast willen we voldoende ruimte behouden om invulling te geven aan IBP-doelen waarvoor nog geen concrete plannen zijn uitgewerkt, daarom wordt het budget voor IBP-doelen bijgesteld.

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Reservering voor IBP-doelen (Kadernota 2020)	0	191	657	854
Bijstelling reservering	200	71	- 95	8
Beschikbaar budget voor IBP-doelen	200	262	562	862

Aan de uitwerking van de doelen en het inrichten van de bijbehorende enveloppen wordt nog gewerkt. Gemeenten en regio's werken nu ook al aan de meeste thema's uit het IBP. Dat geldt ook voor de gemeente Heeze-Leende. In het kader van het IBP ligt er een opgave om de verbinding te zoeken tussen de gemeentelijke ambities zoals die zijn vertaald in de programma's en de benoemde IBP-doelen. Nieuwe of aanvullende projecten en activiteiten die in dat kader zullen worden opgepakt, kunnen worden gedekt uit het beschikbare budget voor de IBP-doelen waarbij, daar waar mogelijk, een beroep zal worden gedaan op de (nog door het Rijk te vormen) decentralisatie-uitkering(en). Het betreffende budget zal vervolgens worden overgeheveld naar het programma en thema waar het project of de activiteit een bijdrage aan levert. In deze paragraaf volgen wij de ontwikkelingen ten aanzien van het IBP en zullen we de voortgang van de projecten en activiteiten toelichten.

De IBP-doelen worden hierna kort nader toegelicht.

1. Samen aan de slag voor klimaat

Er ligt een grote opgave om tot een duurzaam Nederland te komen. Het tegengaan van klimaatverandering, aanpassen aan de gevolgen van klimaatverandering en een transitie naar een circulaire economie zijn randvoorwaarden voor behoud van onze welvaart. Een florerend regionaal ecosysteem is essentieel om een duurzaam Nederland te realiseren. Daarnaast biedt de transitie kansen voor economische ontwikkeling.

Een duurzaam Nederland vereist een transitie op economisch, sociaal, ruimtelijk en ecologisch gebied en een fundamentele verandering van denken en handelen. Het gaat om grote maatschappelijke, economische én ruimtelijke veranderingen waarin we van iedere inwoner, ieder bedrijf en tal van betrokken organisaties iets vragen. Dat kan alleen als de samenleving begrip heeft voor en actief deelnemer is aan de te nemen maatregelen.

Relatie met onze ambitie:

Als gemeente willen we bereiken dat maatschappelijk verantwoord ondernemen een gemeengoed wordt binnen de gemeentelijke organisatie waardoor de geleverde producten aan inwoners, verenigingen, instellingen en bedrijven waarde creëren op economisch (profit), ecologisch (planet) en sociaal (people) gebied. De gemeente Heeze-Leende wil een voorbeeld zijn met betrekking tot maatschappelijk verantwoord ondernemen voor bedrijven en instellingen. Met deze ambitie wordt alle programma's en thema's rekening gehouden maar met name bij programma *Wonen, bedrijven en recreëren* zien we een vertaling van deze ambitie in concrete doelstellingen.

2. Toekomstbestendig wonen

Sinds het einde van de crisis is de vraag naar woningen sterk toegenomen. Er zijn meer woningen nodig van goede kwaliteit, op de juiste locatie en passend bij de financiële mogelijkheden en wensen van bewoners. Daarom moet de komende periode extra aandacht besteed worden aan het vergroten en versnellen van de bouwproductie. Naast het bijbouwen is het goed benutten en transformeren van de bestaande woningvoorraad belangrijk (doorstroming en meer flexibiliteit) en moet er aandacht zijn voor betaalbaarheid en duurzaamheid. Ook de relatie met het blijven garanderen van de mobiliteit (weg en openbaar vervoer) is van groot belang.

Relatie met onze ambitie:

Het bouwen van duurzame woningen waarbij de woningbehoefte aansluit op de behoefte zijn doelstellingen die in programma *Wonen, bedrijven en recreëren* zijn opgenomen. In het kader van de leefbaarheid is binnen dit programma ook aandacht voor de verkeerssituatie.

3. Regionale economie als versneller

Het economisch systeem op regionaal niveau is te zien als een 'ecosysteem', waarbij succes wordt bepaald door een groot aantal factoren. Dan gaat het bijvoorbeeld om een goed functionerende arbeidsmarkt, opgeleide beroepsbevolking, actief en innovatief bedrijfsleven en aanwezig leiderschap. Maar ook om bereikbaarheid, digitalisering, verduurzaming en de kwaliteit van de woon- en leefomgeving met goede voorzieningen, cultuur en erfgoed. Ieder gebied heeft door de onderscheidende economische structuur en omstandigheden zijn eigen kansen en problemen.

Relatie met onze ambitie:

In programma *Wonen, bedrijven en recreëren* zorgen wij voor de randvoorwaarden die nodig zijn om de regionale, maar vooral de lokale, economie te bevorderen. Specifiek hebben wij daarbij aandacht voor de bereikbaarheid (verkeer en parkeren) en de leefbaarheid. Voor alle kernen zal een centrumvisie worden opgesteld.

4. Naar een vitaal platteland

De komende decennia komen enkele grote structurele veranderingsopgaven bij elkaar in het landelijke gebied, Dat vraagt om een integrale, regiospecifieke benadering, waarbij opgaven voor landbouw, natuur, kwaliteit van de leefomgeving, milieu en water (nog) meer hand in hand gaan en in samenhang met elkaar worden opgepakt. Een stevige opgave waar actoren gezamenlijk voor staan. Urgente opgaven waar het landelijk gebied voor staat, zijn:

- Gezond en veilig voedsel, geproduceerd door een innovatieve en economisch krachtige agrarische sector die met haar kennis helpt de wereld te voeden. Tegelijkertijd heeft de landbouw in de huidige vorm grote invloed op thema's als gezondheid, klimaat, lucht- en waterkwaliteit, waterbeheer, biodiversiteit en kwaliteit van het landschap.
- Gezonde ecosystemen, die zorgen dat we duurzaam kunnen leven in ons dichtbevolkte land. Ook gezien alle uitdagingen die op ons afkomen als gevolg van de klimaatveranderingen.
- Waardevolle natuur en landelijk gebied waar we van kunnen genieten, wat een belangrijk deel van onze identiteit vormt, die bijdraagt aan een goed economisch vestigingsklimaat en een veilige en gezonde leefomgeving.

Relatie met onze ambitie:

Ook dit IBP-doel is (deels) verwerkt in programma *Wonen, bedrijven en recreëren*. Wij hebben aandacht voor de leefbaarheid en willen het niveau groen in de kernen en het buitengebied verhogen. Voor alle kernen zal een centrumvisie worden opgesteld.

5. Merkbaar beter in het sociaal domein

Veel mensen in Nederland hebben het 'goed'. Ze hebben een baan, inkomen, sociale contacten, voelen zich gewaardeerd, geaccepteerd, weerbaar en beschermd. Voor een beperktere groep mensen is dat helaas niet het geval. Tegen hun zin en vaak buiten hun macht worden ze geconfronteerd met een gebrek aan eigenwaarde en zelfredzaamheid, met gevoelens van eenzaamheid en vervreemding, met situaties van uitsluiting, onveiligheid of zelfs mishandeling, met onbenutte talenten, kwetsbaarheid in het onderwijs of op de arbeidsmarkt, of met andere terugkerende intens beleefde negatieve ervaringen. Meestal zijn het problemen die niet op zichzelf staan, maar met elkaar samenhangend de levensloop van mensen bepalen. De aanwezigheid van dergelijke problemen in een welvarend land als Nederland voelt wrang.

De gezamenlijke overheden willen zich - binnen hun mogelijkheden - sterk maken hier wat aan te doen. Hiervoor liggen kansen binnen het sociaal domein, al hebben veel van deze vraagstukken dwarsverbanden met andere opgaven in het IBP, zoals 'problematische schulden voorkomen en oplossen', 'toekomstbestendig wonen', 'Nederland en migrant voorbereid' en 'regionale economie als versneller'.

Er zijn binnen dit doel 12 specifieke opgaven benoemd:

1. Mensen die te maken hebben met eenzaamheid.
2. Kinderen die binnen verschillende vormen van jeugdzorg en –hulp tussen wal en schip vallen.
3. Ouderen en mensen met een beperking die hulp nodig hebben om in hun eigen vertrouwde omgeving te (blijven) wonen.
4. Mensen voor wie een gezonde manier van leven geen vanzelfsprekendheid is.
5. Mensen met afstand tot de arbeidsmarkt perspectief op werk bieden.
6. Mensen die zich met het Nederlands niet goed kunnen redden.
7. Personen die te maken hebben met huiselijk geweld (waaronder kinderen).
8. Personen die vatbaar zijn voor extremisme en radicalisering (waaronder jongeren).
9. Mensen die om wat voor reden dan ook (tijdelijk) verward gedrag vertonen.
10. Recidive na detentie voorkomen (door meer aansluiting tussen detentie en gemeenten).
11. Vrouwen, mannen en kinderen die slachtoffer zijn van mensenhandel.
12. Kansen creëren voor minder zelfredzame jongeren.

Relatie met onze ambitie:

Een belangrijk deel van de binnen dit IBP-doel benoemde opgaven is verwerkt in de doelstellingen van programma *Samen, leven en participeren* en de werkzaamheden die wij binnen dit programma uitvoeren. Specifiek noemen we op lokaal niveau het tegengaan van eenzaamheid en het verzorgen van taallessen.

Een aantal opgaven pakken we in regionaal verband op. Huiselijk geweld, verward gedrag en gezondheid zijn voorbeelden van opgaven die samen met de centrumgemeente en regiogemeenten worden opgepakt.

6. Nederland en migrant goed voorbereid

De ontwikkeling van internationale migratiestromen is zodanig onzeker dat we ook in de komende jaren rekening moeten houden met grote schommelingen in de asielinstroom; zowel qua volume als qua samenstelling. Dit vraagt om een asielsysteem dat hier flexibel op inspeelt en daarmee duurzaam is. Degenen die mogen blijven moeten snel kunnen meedoen in onze samenleving. Dat betekent onder andere dat we het taalniveau en de arbeidsparticipatie van nieuwkomers, waaronder vluchtelingen, zullen verbeteren. Degenen die uiteindelijk niet mogen blijven dienen zo snel mogelijk terug te keren. Doordat ze dit niet altijd doen worden Rijk en gemeenten geconfronteerd met de problematiek van migranten zonder verblijfstitel die zich in gemeenten bevinden en daar aanspraak maken op voorzieningen.

Relatie met onze ambitie:

In programma *Samen, leven en participeren* vormt de integratie van statushouders een van de doelstellingen.

7. Problematische schulden voorkomen en oplossen

Maatschappelijke opgave is het aantal mensen met problematische schulden terug te dringen en mensen met schulden effectiever te helpen.

Relatie met onze ambitie:

Binnen programma *Samen, leven en participeren* staat een integrale aanpak voorop. Dat betekent dat we indien mensen een beroep doen op voorzieningen zoals schuldhelpverlening breder kijken en daarmee niet alleen doen aan symptoombestrijding maar op zoek gaan naar structurele oplossingen.

8. Goed openbaar bestuur in een veranderende samenleving

De veranderende samenleving roept vragen op over welke kernwaarden, grondrechten en principes wij in de samenleving willen hanteren. De samenleving verwacht van het openbaar bestuur concrete resultaten op maatschappelijke opgaven. Daarvoor is het bestuur steeds meer aangewezen op initiatieven vanuit diezelfde samenleving. De overheid moet zich positioneren als onderdeel van de samenleving en staat voor de uitdaging vertrouwen te verkrijgen en te behouden in een veranderende (informatie)samenleving. Complexe opgaven vragen om een sterke democratie en bestuur dat in staat is om problemen op te lossen en dat te doen op een wijze die aansluit bij de eisen van deze tijd. Dat betekent opereren als democratische overheid (betrokken, betrouwbaar, effectief), als één overheid (samenwerkend in de uitvoering) en als iOverheid (die digitalisering en informatie-uitwisseling benut).

Relatie met onze ambitie:

In programma *Dienstverlening en bestuur* is onder meer de proactieve, volledige en transparante informatieverstrekking als speerpunt benoemd. We bewegen als bestuur mee met de samenleving, stimuleren en staan open voor initiatieven van burgers en bedrijven.

9. Passende financiële verhoudingen

De inrichting van de financiële verhoudingen tussen Rijk en medeoverheden is te beschouwen als een randvoorwaarde voor een succesvolle uitvoering van dit programma. Het Rijk en de medeoverheden werken daarom binnen het IBP aan afspraken over passende financiële verhoudingen.

Relatie met onze ambitie:

Als het gaat om de inrichting van de financiële verhoudingen tussen Rijk en medeoverheden vertegenwoordigt de VNG de gemeenten bij de besprekingen/onderhandelingen. Uiteraard geven wij als individuele gemeente input, maar wij hebben geen specifieke ambities uitgesproken ten aanzien van dit IBP-doel. Een financieel gezond en verantwoord beleid is en blijft een belangrijke doelstelling (opgenomen onder programma *Dienstverlening en bestuur*).

10. Overkoepelende thema's

Een aantal overkoepelende thema's raakt meerdere opgaven. Daarnaast bestaan crossovers tussen de opgaven. Het IBP houdt overzicht over overlap tussen opgaven en tussen overlap met overkoepelende thema's. Hieronder staat een aantal thema's waarvan bekend is dat ze meerdere opgaven raken.

- Regionale gebiedsgerichte aanpak.
- Krimp en bevolkingsdaling.
- Nationale Omgevingsvisie (NOVI).
- Europese Unie.
- Grensoverschrijdende samenwerking.

Relatie met onze ambitie:

Hier is geen sprake van een specifiek IBP-doel maar wordt de noodzaak voor een 'brede blik' op de opgaven met aandacht voor overkoepelende thema's benoemd. Dit speelt uiteraard ook binnen onze eigen begroting. Zo hebben demografische ontwikkelingen zoals de vergrijzing niet alleen gevolgen voor het sociale domein (programma *Samen, leven en participeren*) maar ook voor het ruimtelijk domein (programma *Wonen, bedrijven en recreëren*).

4. Financiële begroting

Recapitulatie baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Programma		Rekening 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1	Dienstverlening en bestuur	8.569	11.301	11.318	11.466	11.923	12.242
2	Wonen, bedrijven en creëren	21.932	10.377	8.131	9.151	9.506	9.277
3	Samen leven en participeren	15.604	14.848	15.313	15.379	15.232	15.197
Totaal lasten		46.105	36.526	34.762	35.996	36.661	36.716
1	Dienstverlening en bestuur	22.750	25.554	26.303	27.425	28.166	28.673
2	Wonen, bedrijven en creëren	19.137	7.276	5.113	5.654	5.712	5.327
3	Samen leven en participeren	2.690	2.806	2.679	2.731	2.758	2.786
Totaal baten		44.577	35.636	34.095	35.810	36.636	36.786
Saldo programma's en algemene dekkingsmiddelen (exclusief mutaties reserves)		1.528	890	667	186	25	-70
Toevoegingen aan reserves		1.889	407	65	0	0	65
Onttrekkingen aan reserves		3.531	1.076	779	326	273	262
Saldo mutatie reserves		-1.642	-669	-714	-326	-273	-197
Saldo na bestemming		-114	221	-48	-140	-248	-266

Uitgangspunten

In de kadernota 2020 zijn de (technische) uitgangspunten opgenomen voor de berekening van de begrotingsposten in de programmabegroting 2020 en de meerjarenraming 2021-2023.

Omschrijving	2020	2021	2022	2023
Loonstijging	2,50%	2,50%	2,50%	2,50%
Prijsstijging materiële niet duurzame goederen en diensten	1,50%	1,50%	1,50%	1,50%
Prijsstijging professionele instellingen	2,00%	2,00%	2,00%	2,00%
Prijsstijging overige kostencategorieën	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Prijsstijging overige subsidies en bijdragen	1,00%	1,00%	1,00%	1,00%
Huurlasten nieuwbouwscholen (contractbasis)	2,25%	2,25%	2,25%	2,25%

Een toelichting op de ramingen van de belastingopbrengsten is opgenomen in de paragraaf lokale heffingen en in de paragraaf financiering is de berekening van de renteomslag (rekenrente) opgenomen.

Overzicht incidentele baten en lasten

Op grond van het BBV dient een overzicht van de incidentele baten en lasten opgenomen te worden in de begroting. Baten en lasten voortkomende uit éénmalige activiteiten en projecten, afwikkelingsverschillen, onvoorziene inkomsten en uitgaven alsmede (eenmalige) toevoegingen aan en onttrekkingen uit de reserves worden als incidentele baten en lasten beschouwd. Daarnaast worden lasten en baten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen als incidenteel aangemerkt.

De in de begroting en meerjarenraming opgenomen belangrijkste incidentele baten en lasten (groter dan € 10.000) treft u in het volgende overzicht aan.

Bedragen x € 1.000

Programma	Omschrijving	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
1	Dienstverlening en bestuur	Invoering AVG	75		
		Doorontwikkeling organisatie	60	50	
		Toevoeging reserve materieel buitendienst	65		65
2	Wonen, bedrijven en creëren	Actualisering wegenlegger	15		
		Eikenprocessiebestrijding	25		
		Haalbaarheidsonderzoek fietspad Sterksel		10	
3	Samen leven en participeren	Huurlasten Breedvennen	242		
		Huurlasten speciaal onderwijs	45	45	
		NT-2 leerlingen	45	45	
		Cultuureducatie kwaliteit Rick	16		
		Collectief vervoer	20	5	5
		Begeleidingskosten loonkostensubsidie	79		
		Opstellen accommodatiebeleid	40		
		Begeleiding naar werk en taal cursus	50	50	
		Mop bijdrage	30		
Totaal incidentele lasten		807	205	5	65
1.	Dienstverlening en bestuur	Onttrekking reserve kwaliteitsimpuls	125		
2	Wonen, bedrijven en creëren	Onttrekking aan reserve HNG	60		
3	Samen leven en participeren	Onttrekking aan reserve nieuwbouw/renovatie onderwijs	45	45	
		Onttrekking aan reserve Centrumplan Leende	98	40	40
		Onttrekking reserve sportvelden	40		
		Onttrekking reserve Sociaal Domein	206		40
Totaal incidentele baten		574	85	40	40
Saldo incidentele baten en lasten		233	120	-35	25

Toelichting incidentele baten en lasten

Invoering AVG

De invoering van de AVG wordt vanuit de A2-samenwerking aangepakt. De gemeente Heeze-Leende zal echter zelf ook maatregelen moeten treffen om te (blijven) voldoen aan de gewijzigde regelgeving. Hiervoor is in de jaren 2019 en 2020 in totaal € 125.000 beschikbaar gesteld.

Opstellen en digitaliseren wegenlegger

Een gemeente dient te beschikken over een wegenlegger. Onze wegenlegger is niet meer actueel en dient te worden geactualiseerd. Daarbij willen we de wegenlegger ook digitaliseren. Dit betreft eenmalige werkzaamheden waarvoor in de begroting geen (periodiek) budget is opgenomen.

Huurlasten speciaal onderwijs

In 2018 is besloten om in de jaren 2018 tot en met 2021 in totaal € 147.500 ter beschikking te stellen voor de huur dan wel aanschaf van tijdelijke units en dit bedrag ten laste te brengen van de reserve nieuwbouw/renovatie onderwijs.

Mutaties reserves

De mutaties in de reserves die geen structureel karakter hebben, zijn als incidentele baten dan wel lasten verantwoord.

Het begrotingssaldo geeft na eliminatie van deze incidentele baten en lasten het volgende beeld:

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Saldo begroting en meerjarenraming exclusief mutatie reserves	667	186	25	-70
Mutatie reserves	-714	-326	-273	-197
Begrotingssaldo na bestemming	-48	-140	-248	-266
Eliminatie saldo incidentele baten en lasten	-233	-120	35	-25
Saldo begroting en meerjarenraming exclusief incidentele baten en lasten	-281	-260	-213	-291

Het begrotingssaldo blijft na eliminatie van de incidentele baten en lasten structureel positief.

Overzicht structurele mutaties reserves

Op grond van het BBV dient een overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves opgenomen te worden in de begroting. Dit betreft mutaties waarbij jaarlijks een bepaald bedrag ten gunste of ten laste van de exploitaties komt. Deze mutaties worden niet als incidenteel aangemerkt. De in de begroting en meerjarenraming opgenomen structurele mutaties in de reserves treft u in het volgende overzicht aan.

Bedragen x € 1.000

Programma		Omschrijving	Begroting 2020	Begroting 2021	Begroting 2022	Begroting 202
1	Dienstverlening en bestuur	Reserve klein materieel openbare werken	224	138	73	0
Totaal structurele stortingen in reserves			224	138	73	0
1	Dienstverlening en bestuur	Reserve klein materieel openbare werken	288	197	125	61
2	Wonen, bedrijven en creëren	Reserve kapitaallasten Oude Dijk/Strijperdijk	10	10	10	10
		Reserve kapitaallasten fietspad de Plaetse/Boschlaan	6	6	6	6
		Reserve herinrichting Spoorlaan-Schoolstraat	5	5	5	5
		Reserve openbaar groen Schoolstraat- Spoorlaan	2	2	2	2
		Reserve Strijperpad	1	1	1	1
		Reserve totaaloplossing verkeersproblematiek	75	75	75	75
		Reserve streekontwikkeling (reconstructie) buitengebied	38	38	38	18
3	Samen leven en participeren	Reserve gemeentelijke monumenten	8	8	8	8
		Reserve kapitaallasten klimaatinstallatie de Pompenmaker	17	17	17	17
		Reserve kapitaallasten hekwerk de Grote Speel Leende	2	2	2	2
		Reserve kapitaallasten klemsysteem hockey	1	1	1	1
Totaal structurele onttrekkingen aan reserves			453	362	290	206
Saldo structurele mutaties reserves			-229	-224	-217	=206

Een overzicht van alle mutaties in de reserves treft u aan in het overzicht reserves en voorzieningen.

Overzicht en toelichting reserves

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	1-1-2020	dotaties 2020	onttrek- kingen 2020	31-12- 2020	dotaties 2021	onttrek- kingen 2021	31-12- 2021	dotaties 2022	onttrek- kingen 2022	31-12- 2022	dotaties 2023	onttrek- kingen 2023	31-12- 2023
Algemene reserve	2.546		0	2.546			2.546			2.546			2.546
Bestemmingsreserves:													
Bovenwijkse voorzieningen	929			929		38	891		38	853		38	815
Mobiliteitsplan	116			116			116			116			116
Totaaloplossing verkeersproblematiek	3.510		75	3.435		75	3.360		75	3.285		75	3.210
Streekontwikkeling	177		38	139		38	101		38	63		18	45
Gemeentelijke monumenten	139		8	131		8	123		8	115		8	107
Nieuwbouw/renovatie onderwijs	163		45	118		45	73			73			73
Centrumplan Leende	1.226		98	1.128		40	1.088		40	1.048		40	1.008
Digitalisering milieu- en bouwvergunningen	60			60			60			60			60
Dorpshuis Heeze	199			199			199			199			199
HSL buffer	23			23			23			23			23
Klein materieel openbare werken/incl reserves tbv kapitaallasten)	414	289	288	415	138	197	356	73	125	304	65	61	308
Goede doelen	44			44			44			44			44
Sociaal domein	308		206	102			102			102			102
Onderhoud sportvelden	62		40	22			22			22			22
Kwaliteitsimpuls personeel	125		125	0			0			0			0
HNG	61		61	0			0			0			0
Garantstelling De Bulders	54			54			54			54			54
De Poortmannen, tussentijdse winstneming	739			739			739			739			739
De Breedvennen, tussentijdse winstneming	69			69			69			69			69
Dekkingsreserves:													
Kapitaallasten vervangen bruggen Oude Dijk/Strijperdijk	139		10	129		10	119		10	109		10	99
Kapitaallasten Strijperpad	31		1	30		1	29		1	28		1	27
Kapitaallasten fietspad de Plaetse-Boschlaan	89		6	83		6	77		6	71		6	65
Kapitaallasten Schoolstraat- Spoorlaan	230		5	225		5	220		5	215		5	210
Kapitaallasten openbaar groen Schoolstraat-Spoorlaan	30		2	28		2	26		2	24		2	22
Kapitaallasten hekwerk Grote Speel Leende	30		2	28		2	26		2	24		2	24
Kapitaallasten klemsysteem hockey Heeze	17		1	16		1	15		1	14		1	13
Kapitaallasten klimaatinstallatie Pompenmaker Heeze	250		17	233		17	216		17	199		17	182
Totaal dekkings- en bestemmingsreserves	9.234	289	1.031	8.492	138	485	8.145	73	368	7.850	65	283	7.631
Totaal reserves	11.780	289	1.031	11.038	138	485	10.691	73	368	10.396	65	283	10.177

Nadere toelichting op de reserves

Algemene reserve	
Doel	De algemene reserve dient als buffer van rekeningtekorten en als algemeen weerstandsvermogen.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve bovenwijkse voorzieningen	
Doel	De reserve is bedoeld voor het realiseren van bovenwijkse voorzieningen. Dit zijn voorzieningen die een zodanig karakter hebben dat meerdere wijken hiervan nut hebben.
Toelichting mutaties 2020-2023	Met ingang van 2021 wordt de afschrijving van flankerende maatregelen gedurende 50 jaar uit de reserve onttrokken.

Reserve mobiliteitsplan	
Doel	Doel van deze reserve is om fietsroutes aan te pakken en het instellen 60 km/uur gebieden op de buitenwegen van Leende en Leenderstrip.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve totaaloplossing verkeersproblematiek	
Doel	Oplossen verkeersproblematiek in de kernen.
Toelichting mutaties 2020-2023	Er wordt jaarlijks € 75.000 voor verkeersonderzoeken e.d. aan deze reserve onttrokken

Reserve gemeentelijke monumenten	
Doel	Voorheen was het een voorziening, maar omdat er geen meerjarig onderhoudsplan aan ten grondslag ligt dient het een reserve te zijn.
Toelichting mutaties 2020-2023	Jaarlijks worden de toegekende bijdragen i.k.v. onderhoud aan particulieren monumenten aan deze reserve onttrokken

Reserve nieuwbouw/renovatie onderwijs	
Doel	In 2014 is de voorziening onderhoud schoolgebouwen vrijgevallen. Als onderdeel van de bestemming van het rekeningresultaat 2014 is vervolgens besloten tot het oprichten van deze reserve De gemeente Heeze-Leende blijft wettelijk nog verantwoordelijk voor een aantal zaken in het primair onderwijs, (nieuw)bouw en verzekeringen.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2020 en 2021 wordt € 45.000 onttrokken besluit raad 23-4-2018 huisvesting de Berkenschutse

Reserve centrumplan Leende	
Doel	Deze reserve is in 2006 gevormd om samen met Wooninc., Wocom en Wonen Weert de herontwikkeling centrum Leende en bouw schoolwoningen te realiseren. Per 1 juli 2015 is de nieuwe Woningwet in werking getreden waarin geregeld is dat corporaties terug moeten keren naar hun kerntaak: het bouwen, verhuren en beheren van sociale huurwoningen. De samenwerkingsovereenkomst tussen gemeente en woningcorporaties is ontbonden. Op 3 juli 2017 heeft de gemeenteraad besloten om gronden in het centrum aan te kopen en om zelf te investeren in de nieuwe mfa. Een te betalen bedrag aan schadeloosstelling en het exploitatieresultaat incl. lasten van de investering zuiveren we de eerste jaren aan vanuit de reserve.
Toelichting mutaties 2020-2023	Bouw is gestart

Reserve digitalisering milieu- en bouwvergunningen	
Doel	Deze reserve heeft als doel inhuur met betrekking tot de digitalisering te bekostigen.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2018 is een begin gemaakt met het scannen van de vergunningen. De stukken zullen via het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven (RHCE) digitaal toegankelijk worden.

Reserve dorps huis Heeze	
Doel	Op 1 december 2006 is d'n Toversnest te Heeze aan Stichting Wooninc. verkocht voor een bedrag van € 5.300.900. Uit de verkoopprijs onder aftrek van gemaakte verkoop- en overige kosten en minus inhaalafschrijvingen in verband met desinvestering is deze reserve gevormd. De raad heeft immers besloten om op basis van inschrijving d'n Toversnest te verkopen om hiermee middelen te genereren voor de realisatie van een nieuw dorps huis te Heeze.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve HSL buffer	
Doel	HSLnet heeft leningsfaciliteiten aangetrokken met garantstelling door de gemeente Heeze-Leende. Bij raadsbesluit 11 april 2011 is besloten de premie-inkomsten garantstelling te bestemmen voor verglazing van het buitengebied. Als nadere uitwerking komen de premie-inkomsten pas vrij voor aanleg buitengebied op het moment dat de risicobuffer van voldoende niveau is. Met de risicobuffer moet twee jaar aflossing van de gegarandeerde leningen opgevangen kunnen worden. Op grond hiervan zou er een risicobuffer van € 475.000 moeten worden opgebouwd, vooraleer bedragen beschikbaar worden gesteld.

	De tot nu toe gefactureerde premies zijn aan de reserve toegevoegd. In december 2016 is besloten tot revitalisering van het HSLnet. Dit heeft geleid tot een herfinanciering. In de besluitvorming is de reserve HSL niet voor een ander doel bestemd. Deze reserve blijft daarmee tot op heden beschikbaar voor de verglazing van het buitengebied.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve klein materieel openbare werken

Doel	Via de exploitatiebegroting wordt jaarlijks op basis van het vervangingsschema een bedrag aan deze reserve toegevoegd. Volgens de verordening worden activa van minder dan € 10.000 niet geactiveerd. Uitgaven betreffende de vervanging van materieel van openbare werken beneden dit bedrag worden gedekt uit deze reserve.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2020 en 2021 vindt er geen storting plaats. De onttrekkingen worden volgens het vervangingsschema uitgevoerd.

Reserve goede doelen

Doel	Het doel van deze reserve is de opbrengst van textielinzameling in de jaren 2016-2018 beschikbaar te stellen aan goede doelen.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve sociaal domein

Doel	De reserve is gevormd vanwege het gemis aan ervaring met de nieuwe taken voortkomende uit de decentralisaties en de complexiteit van de decentralisaties in het sociaal domein. De reserve dient ter dekking van onvoorziene hogere uitgaven in het sociaal domein. Bij de vaststelling van de jaarrekening 2017 is besloten om een deel van de reserve, € 221.000, te 'oormerken' ten behoeve van statushouders. Het mandaat voor het inzetten van deze 'geoomerkte' middelen is door de raad bij het college neergelegd.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2020 wordt er € 206.000 uit deze reserve onttrokken om tegenvallers in het sociaal domein te kunnen bekostigen

Reserve onderhoud sportvelden

Doel	Op 26 januari 2018 heeft de raad besloten om de privatisering van de buitensportvelden te verlengen. Derhalve dient deze reserve in stand te worden houden voor de eventuele gevolgen van herijking en om nieuwe wensen te kunnen faciliteren.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2020 wordt er € 40.000 t.b.v. MOP de Doorzettertjes

Reserve kwaliteitsimpuls personeel

Doel	Reserve gevormd voor organisatieontwikkeling en daarmee begeleiden en ontwikkelen van personeel en voor het oplossen van eventuele fricties.
Toelichting mutaties 2020-2023	€ 125.000 in 2020 t.b.v. Operatie Nieuwe jas en generatiepact

Reserve HNB

Doel	De jaarlijkse annuïteit ontvangst uit de depotbelegging uit hoofde van de verkoop aandelen HNG werd als dividenduitkering via de exploitatie verantwoord. In 2014 heeft de accountant voorgeschreven dat voor de resterende periode deze depotbelegging als vordering onder de financiële vaste activa moest worden gepresenteerd. Bij de bestemming van het rekeningresultaat 2014 is besloten om met dit eenmalig administratief voordeel een bestemmingsreserve te vormen. De reserve wordt jaarlijks voor +/- € 60.000 aangewend, zodat de gehele operatie resultaat neutraal is.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2020 vindt de laatste onttrekking plaats

Reserve garantstelling De Bulders

Doel	De reserve is gevormd naar aanleiding van de garantstelling door de gemeente voor de leningen die De Bulders woningbouw C.V. heeft aangetrokken ten behoeve van de aankoop van de gronden van de gemeente. De gemeente Heeze-Leende brengt voor de garantstelling een marktconforme vergoeding van 0,55% in rekening bij De Bulders Woningbouw C.V. De in rekening gebracht premie wordt gestort in de reserve garantstelling De Bulders.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve De Poortmannen, tussentijdse winstneming

Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie De Poortmannen worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Reserve De Breedvennen, tussentijdse winstneming

Doel	Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen moet bij de grondexploitatie De Breedvennen worden overgegaan tot tussentijdse winstneming. Omdat de winst nog niet definitief is, wordt deze tussentijdse winstneming gestort in een reserve. In de paragraaf <i>Grondbeleid</i> is dit nader toegelicht.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Dekkingsreserves

Doel	Deze reserves zijn ingesteld ter dekking van de afschrijvingen
Toelichting mutaties 2020-2023	Met ingang van 2020 3 nieuwe reserves bijgekomen.

Overzicht en toelichting voorzieningen

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	1-1-2020	dotaties 2020	onttrek- kingen 2020	31-12- 2020	dotaties 2021	onttrek- kingen 2021	31-12- 2021	dotaties 2022	onttrek- kingen 2022	31-12- 2022	dotaties 2023	onttrek- kingen 2023	31-12- 2023
Voorzieningen:													
Riolering	2.022	474	2.547	0	609	812	0	660	660	0	716	1.273	0
Onderhoud wegen	107	607	618	96	688	624	160	737	631	266	737	637	366
Onderhoud bruggen	39	43	73	9	44	22	31	44	59	16	45	44	17
Afval	0			0	80		80	80		160	80		160
Parkeerfonds	1			1			1			1			1
Gemeentelijke accommodaties	1.278	157	202	1.223	212	458	987	213	29	1.171	213	54	1.330
Afwikkeling schade hagelstorm	102			102			102			102			102
Renovatie hockeyvelden	174	33		207	48	230	25	48		73	48		121
Molen St. Viktor	62	12	25	49	12	2	59	12	2	69	12	2	79
AED's	14			14			14			14			14
Pensioen wethouders	564	55		619	56		675	56		731	56		787
Wachtgeld wethouder	29			29			29			29			29
Totaal voorzieningen	4.392	1.381	3.465	2.359	1.749	2.148	2.163	1.850	1.381	2.632	1.907	2.010	3.086

Nadere toelichting op de voorzieningen

Voorziening riolering	
Doel	In de raadsvergadering van 7-9-2015 is het Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan (vGRP) vastgesteld. In dit plan wordt de invulling voor de zorgtaken rondom afval-, hemel- en grondwater genoemd. Deze voorziening dient ter egalisatie van de kosten van onderhoud e.d. m.b.t. riolering.
Toelichting mutaties 2020-2023	De dotaties en onttrekkingen zijn gebaseerd op het vGRP

Voorziening onderhoud wegen	
Doel	De voorziening dient om de kosten van onderhoud wegen te egaliseren. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in het Beheer en beleidsplan wegen 2017-2021.
Toelichting mutaties 2020-2023	Dotaties en onttrekkingen volgens beheer en beleidsplan wegen.

Voorziening onderhoud bruggen	
Doel	De voorziening dient om de kosten van onderhoud bruggen te egaliseren. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in het Beheer en beleidsplan civiele kunstwerken 2018-2022.
Toelichting mutaties 2020-2023	Dotaties en onttrekkingen volgens beheer en beleidsplan civiele kunstwerken

Voorziening afval	
Doel	Aanschaf afvalbakken
Toelichting mutaties 2020-2023	Vanaf 2021 is de dotatie € 80.000

Voorziening parkeerfonds	
Doel	Op grond van de bouwverordening dient een ontwikkelaar voldoende openbare parkeervoorzieningen op eigen terrein te realiseren. Omdat hier niet volledig in kan worden voorzien is in 2008 een parkeerovereenkomst met de gemeente gesloten. De gemeente verplicht zich tegen ontvangst van een overeengekomen bedrag binnen tien jaar een parkeerplaats te realiseren. Voldoet de gemeente hier niet aan is de ontwikkelaar gerechtigd een vooraf vastgesteld gedeelte van dit bedrag van de gemeente terug te vorderen. De gemeente heeft in 2009 een parkeervisie laten opstellen.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Voorziening gemeentelijke accommodaties	
Doel	Het betreft hier een voorziening voor groot onderhoud aan de gemeentelijke accommodaties en gebouwen. Via de exploitatiebegroting vinden ten laste van de betreffende accommodaties/gebouwen jaarlijks stortingen in de voorziening plaats. De uitgaven voor groot onderhoud worden ten laste van de voorziening gebracht. De jaarlijkse dotatie en de per jaar uit te voeren werkzaamheden liggen vast in de Meerjarige onderhoudsplannen en bijbehorende investeringsschema.

Toelichting mutaties 2020-2023	Dotaties en onttrekkingen volgens meerjarig onderhoudsplannen gebouwen en accommodatiesgeen
--------------------------------	---

Voorziening afwikkeling schade hagelstorm

Doel	In verband met de ontstane hagelschade door de storm in 2016 hebben we in 2017 een uitkering van de verzekering ontvangen. Logischerwijs zijn nog niet alle herstelwerkzaamheden uitgevoerd. De wet -en regelgeving zijnde het besluit begroting -en verantwoording (BBV) schrijft voor dat voor van derden verkregen gelden met een specifieke bestemming een voorziening gevormd dient te worden, (artikel 44 lid 2 BBV). Het college heeft op 23 januari ingestemd met het vormen van deze verplichte voorziening.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Voorziening renovatie hockeyvelden

Doel	De gemeente Heeze-Leende is verantwoordelijk voor onderhoud en renovatie van de hockeyvelden. Hiervoor worden met ingang van 2010 bedragen in deze voorziening gestort.
Toelichting mutaties 2020-2023	In 2021 vervanging hockeyveld

Voorziening molen St. Viktor

Doel	In 2007 gevormd voor onderhoud aan de molen Sint Victor.
Toelichting mutaties 2020-2023	Dotaties en onttrekkingen volgens onderhoudsplan

Voorziening AED's

Doel	Uit ontvangen bedragen is de voorziening AED's gevormd. Ten laste van deze voorziening kunnen onder andere kosten voor onderhoud AED's worden gebracht. Vanaf 2014 is besloten niet meer in de voorziening te storten.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Voorziening pensioen wethouders

Doel	Voor de pensioenopbouw van bestuurders is de laatste jaren een verzekering afgesloten. Voor de bestuurders waarvoor geen (volledige) verzekering kan worden afgesloten is deze voorziening gevormd.
Toelichting mutaties 2020-2023	Geen mutaties

Voorziening wachtgeld wethouders

Doel	Voormalig wethouders van de gemeente hebben na beëindiging van het wethouderschap recht op wachtgeld. De uitkeringsduur is onder meer afhankelijk van de duur van het wethouderschap. De hoogte van de ontsluitkering bedraagt het eerste jaar 80% en de rest van de uitkeringsduur 70% van de laatstgenoten bezoldiging vermeerderd met de vakantie-uitkering en de eindejaarsuitkering. Oud-wethouders hebben altijd recht op een ontsluitkering. Een uitkering kan wel geweigerd worden. Een wethouder die opnieuw wethouder wordt in dezelfde gemeente met een kleinere benoemingsomvang, ontvangt over de oude benoemingsomvang een Appa-ontsluitkering die met de nieuwe inkomsten uit de kleinere benoemingsomvang wordt verrekend. Op basis van de verslaggevingsrichtlijnen (BBV) is voor de wachtgeldverplichting van de gemeente een voorziening gevormd. Bij de berekening van de omvang van die voorziening is rekening gehouden met de hiervoor benoemde richtlijnen.
Toelichting mutaties 2020-2023	Dotatie € 56.000 per jaar

Geprognosticeerde balans

Vanaf het begrotingsjaar 2017 is het verplicht een geprognosticeerde balans in de begroting op te nemen. In de meerjarige balansprognose zijn de volgende ontwikkelingen verwerkt:

- Afschrijvingen op activa;
- Mutaties op activa vanwege nieuwe investeringen;
- Mutaties op reserves en voorzieningen;
- Mutaties verband houdend met de grondexploitatie;
- Aflossing op vaste geldleningen;
- Saldi jaarrekening 2018 en de begroting 2019-2023.

Bedragen x € 1.000

Activa	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
<i>Vaste activa</i>						
Immateriële vaste activa	8	68	67	66	65	64
Materiële vaste activa	18.202	24.385	37.872	42.998	42.192	40.636
Financiële vaste activa	8.813	9.788	9.411	9.028	8.640	8.248
Totaal vaste activa	27.023	34.241	47.350	52.092	50.897	48.948
<i>Vlottende activa</i>						
Voorraden	6.972	2.186	2.246	1.826	1.095	687
Uitzettingen (met een rentetypische looptijd korter dan één jaar)	19.271	13.492	0	0	0	0
Liquide middelen	563	563	563	563	563	563
Overlopende activa	1.537	1.537	1.537	1.537	1.537	1.537
Totaal vlottende activa	28.343	17.778	4.346	3.926	3.195	2.787
Totaal activa	55.366	52.019	51.696	56.018	54.092	51.735

Passiva	31-12-2018	31-12-2019	31-12-2020	31-12-2021	31-12-2022	31-12-2023
<i>Vaste passiva</i>						
Eigen vermogen	12.597	11.780	11.086	10.831	10.644	10.443
Voorzieningen	5.146	4.392	2.359	2.163	2.632	3.086
Vaste schulden (met een rentetypische looptijd langer dan één jaar)	28.245	26.469	24.469	22.464	20.455	18.494
Totaal vaste passiva	45.988	42.641	37.914	35.458	33.731	32.023
<i>Vlottende passiva</i>						
Vlottende schulden (met een rentetypische looptijd korter dan één jaar)	6.739	6.739	11.143	17.921	17.722	17.073
Overlopende passiva	2.639	2.639	2.639	2.639	2.639	2.639
Totaal vlottende passiva	9.378	9.378	13.782	20.560	20.361	19.712
Totaal passiva	55.366	52.019	51.696	56.018	54.092	51.735

Bijlagen

Investeringsplanning 2020-2023

Bedragen x € 1.000

Omschrijving	2020	2021	2022	2023	afschrijvings- termijn in jaren	rente- percentage
Bedrijfsgebouwen						
Gemeentehuis	45	204			15	1,5%
Brandweerkazerne Heeze	495				30	1,5%
Gymzaal Leenderstrijp	16				40	1,5%
Dorpshuis Valentijn		53			40	1,5%
Multifunctionele accommodatie centrum Leende	11.336				40	1,5%
Vervoermiddelen						
Pick-up voertuig	48				10	1,5%
Vrachtwagen		100			10	1,5%
Massey met voorlader	60				10	1,5%
Volkswagen Crafter	116		58		10	1,5%
Frees Ferrarie		10			10	1,5%
Versnipperaar		28			10	1,5%
Grasveegmachine			15		10	1,5%
Gronden en terreinen						
Brandweerkazerne Heeze	120				n.v.t.	1,5%
Multifunctionele accommodatie centrum Leende	766				n.v.t.	1,5%
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken						
Kruispunt Muggenberg		630			50	1,5%
Randweg Heeze-Oudemolen		479			50	1,5%
Randweg Heeze-Leenderweg		584			50	1,5%
Randweg Heeze-Geldropseweg		916			50	1,5%
Kapelstraat-Leenderweg-Jan Deckerstraat		200			50	1,5%
Rotonde Geldropseweg		800			50	1,5%
Fietsstrook Leende-Sterksel		10			15	1,5%
Rijbaan Oudenmolen-Kreijl		910			50	1,5%
Rehabiliteren wegen	1.100				50	1,5%
Verharden Kloosterlaan		1.250			50	1,5%
Voetpad Valkenswaardseweg		45			50	1,5%
Verharden Ronde Bleek			100		50	1,5%
Inrichten entrees/rotondes	50				20	1,5%
Bruggen	37	37			60	1,5%
Vervanging masten	46	46	46		50	1,5%
Vervanging armaturen	34	34	34		25	1,5%
Riolering	72	213	567		n.v.t.	1,5%
Overige materiële vaste activa						
Inventaris multifunctionele accommodatie Centrum Leende	348				10	1,5%
Totaal	14.689	6.549	820	0		

Specificatie baten en lasten per taakveld 2020-2023

Met de herziening van de BBV zijn er nieuwe taakvelden ingesteld om gemeenten onderling beter te kunnen vergelijken. De programma-indeling is daarvoor minder goed geschikt omdat iedere gemeente vrij is in de keuze en benaming van programma's. Daarom maakt een uniform overzicht van lasten en baten per taakveld onderdeel uit van de gemeentelijke begroting.

Taakveld BBV	Omschrijving taakveld BBV	Lasten 2020	Lasten 2021	Lasten 2022	Lasten 2023	Baten 2020	Baten 2021	Baten 2022	Baten 2023	Saldo 2020	Saldo 2021	Saldo 2022	Saldo 2023
0 - Bestuur en ondersteuning		10.161	10.321	10.883	11.273	26.987	27.656	28.342	28.838	-16.826	-17.335	-17.460	-17.565
0.1	Bestuur	1.366	1.376	1.403	1.431					1.366	1.376	1.403	1.431
0.10	Mutaties reserves	64	-2	-2	64	777	325	272	261	-714	-327	-273	-197
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	47	140	248	267	0	0	0	0	47	140	248	267
0.2	Burgerzaken	412	435	440	450	182	173	169	171	229	262	272	279
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	40	40	41	42	1	1	1	1	38	39	40	40
0.4	Overhead	6.113	5.952	5.928	5.991	181	184	186	182	5.932	5.769	5.742	5.809
0.5	Treasury	1.859	2.054	2.198	2.103	1.866	2.297	2.566	2.484	-7	-243	-368	-381
0.61	OZB woningen	26	26	27	27	2.460	2.497	2.535	2.573	-2.435	-2.471	-2.508	-2.545
0.62	OZB niet-woningen					1.152	1.169	1.187	1.205	-1.152	-1.169	-1.187	-1.205
0.64	Belastingen overig	6	6	6	6	10	10	11	11	-4	-4	-4	-4
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds					20.357	20.999	21.416	21.952	-20.357	-20.999	-21.416	-21.952
0.8	Overige baten en lasten	230	292	592	892	0	0	0	0	230	292	592	892
1 - Veiligheid		1.297	1.314	1.318	1.331	93	94	95	95	1.204	1.220	1.222	1.236
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	1.041	1.066	1.067	1.077	83	84	85	85	959	983	982	992
1.2	Openbare orde en veiligheid	256	247	251	254	10	10	10	10	246	237	240	244
2 - Verkeer, vervoer en waterstaat		2.445	2.699	2.971	2.996	49	49	50	50	2.396	2.649	2.921	2.946
2.1	Verkeer en vervoer	2.347	2.599	2.870	2.894	49	49	50	50	2.298	2.550	2.820	2.844
2.4	Economische havens en waterwegen	82	83	85	86					82	83	85	86
2.5	Openbaar vervoer	16	16	16	16					16	16	16	16
3 - Economie		680	661	1.043	676	664	647	1.027	568	15	14	17	108
3.1	Economische ontwikkeling	103	105	107	79					103	105	107	79
3.2	Fysische bedrijfsinfrastructuur	271	252	630	287	301	279	655	330	-30	-27	-25	-43
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	59	60	61	62	161	162	162	34	-102	-102	-101	27
3.4	Economische promotie	246	243	246	248	203	206	209	204	43	37	37	45
4 - Onderwijs		1.755	1.488	1.431	1.388	411	415	423	424	1.344	1.073	1.008	964
4.2	Onderwijshuisvesting	1.109	862	819	790	114	115	117	115	996	747	702	675
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingenzaken	646	626	612	598	298	300	306	308	348	326	305	289
5 - Sport, cultuur en recreatie		2.465	2.450	2.400	2.426	175	168	170	170	2.290	2.282	2.229	2.256
5.1	Sportbeleid en activering	52	22	22	23	1	1	1	1	51	22	22	22
5.2	Sportaccommodaties	782	786	794	793	150	143	145	145	633	643	649	648
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	121	123	125	127					121	123	125	127
5.4	Musea	71	73	74	75					71	73	74	75
5.5	Cultureel erfgoed	106	108	110	112	5	5	5	5	101	103	105	107
5.6	Media	328	333	263	269					328	333	263	269
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.004	1.005	1.012	1.029	19	19	20	19	985	985	992	1.010
6 - Sociaal Domein		11.408	11.742	11.696	11.677	2.113	2.167	2.184	2.211	9.295	9.576	9.512	9.466
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	1.855	2.401	2.369	2.386	31	110	112	114	1.824	2.291	2.257	2.273
6.2	Wijkteams	721	702	714	677					721	702	714	677
6.3	Inkomensregelingen	2.639	2.651	2.658	2.681	2.019	1.994	2.009	2.035	620	657	649	646
6.4	Begeleide participatie	912	904	859	826					912	904	859	826
6.5	Arbeidsparticipatie	266	281	281	281					266	281	281	281
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	492	480	485	488	3	3	3	3	489	478	483	485
6.71	Maatwerkdienstverlening 18+	2.124	2.128	2.132	2.139	60	60	60	60	2.064	2.068	2.072	2.079
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	2.283	2.079	2.079	2.080					2.283	2.079	2.079	2.080
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	115	117	118	119					115	117	118	119
7 - Volksgezondheid en milieu		3.581	3.852	3.901	4.017	3.735	3.784	3.865	3.956	-154	68	36	60
7.1	Volksgezondheid	655	668	682	699					655	668	682	699
7.2	Riolering	1.300	1.509	1.493	1.531	1.987	2.012	2.066	2.117	-686	-503	-573	-586
7.3	Afval	1.388	1.410	1.434	1.468	1.741	1.765	1.792	1.832	-353	-355	-358	-364
7.4	Milieubeheer	227	254	281	309	5	6	6	6	221	248	276	303
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	11	11	11	11	2	2	2	2	9	9	9	9
8 - Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vernieuwing		1.082	1.608	1.265	1.263	646	1.154	750	735	435	455	515	529
8.1	Ruimtelijke ordening	367	386	393	382	40	40	41	41	328	346	353	341
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-115	382	1	-23	66	569	160	144	-180	-186	-160	-167
8.3	Wonen en bouwen	829	840	871	904	541	545	549	549	288	295	322	354
Totaal		34.873	36.134	36.908	37.047	34.873	36.134	36.908	37.047	0	0	0	0

Portefeuilleverdeling college

Paul Verhoeven	
Functie	Burgemeester
Portefeuille	Openbare orde en veiligheid Algemene plaatselijke verordeningen Burgerzaken P&O Communicatie De Berkenschutse Brabantsedag Facilitaire zaken
Jan de Bruijn	
Functie	Wethouder
Portefeuille	WMO Jeugdzorg Participatie Economische zaken Recreatie en toerisme Sport Kunst en cultuur Monumenten Onderwijs (met uitzondering van De Berkenschutse)
Programma's en projecten	Doorontwikkeling sociaal domein
Frank de Win	
Functie	Wethouder
Portefeuille	Ruimtelijke ordening Openbare ruimte Wonen/volkshuisvesting Verkeer Duurzaamheid Afval Water Transitie buitengebied Dorpsraden
Programma's en projecten	Centrumplan Leende Centrale As Randweg Flankerende maatregelen
Pieter van der Stek	
Functie	Wethouder
Portefeuille	Financiën Belastingen Informatisering en automatisering Grondzaken Subsidies Vergunningen, toezicht, handhaving, milieu HSLnet
Majeur project	De Bulders
Toon Bosmans	
Functie	Wethouder
Portefeuille	Accommodatiebeleid (inclusief vastgoed) Bibliotheek Dorpshuizen Volksgezondheid
Programma's en projecten	Centrumontwikkeling Heeze Verplaatsing AH Energietransitie